

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΠΕΙΡΑΙΑ

ΤΜΗΜΑ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΔΟΜΙΚΩΝ ΕΡΓΩΝ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΒΙΓΛΕΣ ΣΕ ΑΙΓΙΝΑ ΚΑΙ ΣΠΕΤΣΕΣ

ΣΠΟΥΔΑΣΤΗΣ:

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΜΑΧΑΙΡΑΣ

ΕΙΣΗΓΗΤΗΣ:

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Κ. ΒΑΡΕΛΙΔΗΣ

Δρ Αρχιτέκτων Μηχανικός-Πολυεπίπεδος ΕΜΠ

ΕΠΙΒΛΕΨΗ:

ΠΟΠΗ ΘΕΟΔΩΡΑΚΑΚΟΥ-ΒΑΡΕΛΙΔΟΥ

Δρ Αρχιτέκτων Μηχανικός ΕΜΠ

Ομότιμη Καθηγήτρια ΑΤΕΙ Πειραιά

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Κ. ΒΑΡΕΛΙΔΗΣ

Δρ Αρχιτέκτων Μηχανικός-Πολυεπίπεδος ΕΜΠ

ΑΘΗΝΑ 2012

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

1^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ :

ΦΡΥΚΤΩΡΙΕΣ – ΒΙΓΛΕΣ ΠΡΟΕΛΕΥΣΗ, ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ ΚΑΙ ΧΡΗΣΗ ΤΟΥΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1.1 ΦΡΥΚΤΩΡΙΕΣ – ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΑ

1.2 ΒΙΓΛΕΣ – ΚΑΜΙΝΟΒΙΓΛΕΣ

BYZANTINA ΚΑΙ ΜΕΤΑΓΕΝΕΣΤΕΡΑ ΧΡΟΝΙΑ

1.3 ΠΕΙΡΑΤΕΙΑ. ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΒΙΓΛΩΝ ΣΕ ΣΠΕΤΣΕΣ ΚΑΙ ΑΙΓΙΝΑ

1.4 ΤΑ ΙΣΤΙΟΦΟΡΑ ΠΛΟΙΑ ΤΗΣ ΠΕΙΡΑΤΕΙΑΣ ΚΑΙ ΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ

ΙΣΤΙΟΦΟΡΑ ΤΗΣ ΕΠΟΧΗΣ

1.5 Η ΠΕΙΡΑΤΕΙΑ ΣΤΗΝ ΑΙΓΙΝΑ

1.6 ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΠΟΧΗ, ΤΟΠΟΓΡΑΦΙΑ ΚΑΙ ΕΥΗΜΕΡΙΑ ΤΗΣ ΑΙΓΙΝΑΣ ΚΑΙ

ΤΩΝ ΣΠΕΤΣΩΝ

1.7 ΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΠΕΙΡΑΤΕΙΑΣ ΣΤΟΝ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΤΡΟΠΟ ΖΩΗΣ ΚΑΙ

ΑΜΥΝΑΣ

2^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ:

ΑΠΟΤΥΠΩΣΗ – ΧΩΡΟΘΕΤΗΣΗ ΚΑΙ

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΩΝ ΒΙΓΛΩΝ

2.1 ΒΙΓΛΕΣ ΣΤΙΣ ΣΠΕΤΣΕΣ

2.1.1 ΒΙΓΛΑ ΣΤΗΝ ΝΟΤΙΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΠΛΕΥΡΑ ΤΟΥ ΝΗΣΙΟΥ

2.1.2 ΒΙΓΛΕΣ ΣΤΗΝ ΔΥΤΙΚΗ ΠΛΕΥΡΑ ΤΟΥ ΝΗΣΙΟΥ

2.2 ΒΙΓΛΕΣ ΣΤΗΝ ΑΙΓΙΝΑ

2.2.1. ΒΙΓΛΑ ΣΤΑ ΑΝΑΤΟΛΙΚΑ ΤΟΥ ΝΗΣΙΟΥ

2.2.2. ΒΙΓΛΑ ΣΤΗΝ ΒΟΡΕΙΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΠΛΕΥΡΑ ΤΟΥ ΝΗΣΙΟΥ
ΚΟΝΤΑ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ ΚΥΨΕΛΗ

2.2.3. ΒΙΓΛΑ ΣΤΗ ΒΟΡΕΙΑ ΠΛΕΥΡΑ ΤΟΥ ΝΗΣΙΟΥ ΚΟΝΤΑ ΣΤΗΝ
ΠΑΛΑΙΟΧΩΡΑ

2.2.4. ΒΙΓΛΕΣ ΣΤΑ ΒΟΡΕΙΟΑΝΑΤΟΛΙΚΑ ΤΟΥ ΝΗΣΙΟΥ

2.2.5. ΥΠΟΛΟΙΠΕΣ ΒΙΓΛΕΣ ΑΙΓΙΝΑΣ

3^ο ΚΑΙΦΑΛΛΙΟ :

ΒΙΓΛΕΣ ΤΡΟΠΟΙ ΚΑΤΑΣΚΕΥΗΣ ΣΤΑΤΙΚΟ ΜΟΝΤΕΛΟ ΒΛΑΒΕΣ ΚΑΙ ΤΡΟΠΟΙ ΘΕΡΑΠΕΙΣ ΤΟΥΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

3.1. ΤΡΟΠΟΙ ΚΑΤΑΣΚΕΥΗΣ ΒΙΓΛΩΝ

3.2 ΣΤΑΤΙΚΟ ΜΟΝΤΕΛΟ

3.3 ΒΛΑΒΕΣ ΚΑΙ ΤΡΟΠΟΙ ΘΕΡΑΠΕΙΑΣ ΤΩΝ ΒΙΓΛΩΝ

3.3.1 ΣΥΝΗΘΗΣ ΒΛΑΒΕΣ ΣΤΙΣ ΒΙΓΛΕΣ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΣΚΑΡΙΦΗΜΑΤΑ - ΣΧΕΔΙΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Στα πλαίσια της εκπόνησης της παρούσας πτυχιακής εργασίας ασχοληθήκαμε με την καταγραφή – αποτύπωση των βιγλών στα νησιά Σπέτσες και Αίγινα. Επίσης παρουσιάσαμε τον ρόλο που έπαιξαν στην εξέλιξη των τηλεπικοινωνιών, επισημαίνοντας την σημασία που είχαν για την μετάδοση αναγκαίων στρατιωτικών μηνυμάτων.

Ιδιαίτερες ευχαριστίες εκφράζονται στον επιβλέποντα καθηγητή κ. Γιώργο Κ. Βαρελίδη (Δρ Αρχιτέκτων Μηχανικός – Πολεοδόμος ΕΜΠ) και κυρίως στην ομότιμη καθηγήτρια του τμήματος, κα Πόπη Π. Θεοδορακάκου – Βαρελίδου για την επίβλεψη και βοήθεια που παρείχαν στο συγκεκριμένο αντικείμενο και για το κλίμα της συνεχούς συνεργασίας και επικοινωνίας κατά την διάρκεια διεξαγωγής της εργασίας.

1^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ :
ΦΡΥΚΤΩΡΙΕΣ – ΒΙΓΛΕΣ ΠΡΟΕΛΕΥΣΗ, ΙΣΤΟΡΙΚΗ
ΑΝΑΔΡΟΜΗ ΚΑΙ ΧΡΗΣΗ ΤΟΥΣ

Εικόνα 1: Η επικοινωνία κατά την αρχαιότητα.

Πηγή: Ιστοσελίδα www.google.gr

Εισαγωγή:

Στο κεφάλαιο αυτό θα αναφέρουμε την προέλευση των αρχαίων βιγλών, φρυκτωριών τον ρόλο που διαδραμάτισαν κατά την αρχαιότητα ως μέσο επικοινωνίας για την μετάδοση σημαντικών μηνυμάτων.

1.1 ΦΡΥΚΤΩΡΙΕΣ - ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΑ

Η δημιουργία «Βιγλών-Φρυκτωριών» προέκυψε από την ανάγκη μεταφοράς και μετάδοσης σημαντικών πληροφοριών (ειδήσεων), κυρίως στρατιωτικού περιεχομένου στην αρχαιότητα. Αναλύοντας ετυμολογικά την λέξη (φρυκτός = πυρσός και ώρα = φροντίδα). Δηλαδή *φρυκτωρίες* ήταν ένα σύστημα συνεννόησης με σημάδια που μεταβιβάζονταν από περιοχή σε περιοχή με τη χρήση [πυρσών](#) στη διάρκεια της νύκτας.

Ο Αισχύλος στο έργο του Αγαμέμνων περιγράφει την είδηση της πτώσης της Τροίας, η οποία μεταδόθηκε ως τις Μυκήνες με τις φρυκτωρίες. Ενδιάμεσοι σταθμοί μετάδοσης υπήρχαν στην Ίδη της Μυσίας, (σημερινή Ευρωπαϊκή Τουρκία) στο Ακρωτήρι Λήμνου (σημερινή πλάκα), στον Άθω, στο βουνό Μάκιστο και στις πλαγιές του Αραχναίου. Το σύστημα χρησιμοποιήθηκε για πολλούς αιώνες μέχρι το 1850 αλλά μπορούσε να μεταφέρει μηνύματα μόνο με ένα κοινό κώδικα.

Το γεωγραφικό στήσιμο, η κατοχή, η διαχείριση και συντήρηση αυτών των επικοινωνιακών δικτύων από τον αρχαίο ελληνικό πολιτισμό ήταν πρωταρχικής σημασίας για την επικράτηση και την επέκτασή του. Το δίκτυο αυτό χρησιμοποιούταν τόσο κατά την διάρκεια των πολεμικών επιχειρήσεων, όσο και κατά την διάρκεια της ειρήνης, όταν τα νέα και οι διαταγές των αρχόντων έπρεπε να φτάσουν το συντομότερο δυνατό στον προορισμό τους. Κάτι τέτοιο αφορούσε κυρίως τις αυτοκρατορίες, των οποίων οι αχανείς εκτάσεις έκαναν πολύ δύσκολη τη σχετικά γρήγορη ενημέρωση. Χαρακτηριστικά παραδείγματα συνεννόησης με οπτικό σήμα φωτιάς συναντάμε στις περιπτώσεις όπου π.χ. η [Μήδεια](#) ύψωσε αναμμένο πυρσό για να ειδοποιήσει τους [Αργοναύτες](#) να πάνε στην [Κολχίδα](#) ή όταν ειδοποιείται με πυρσό ο [Αγαμέμνωνας](#) για την είσοδο του [Δούρειου Ίππου](#) στην Τροία από τον [Σίνωνα](#) και με πυρσό που σήκωσε ο ίδιος προς τον ελληνικό στόλο στην [Τένεδο](#) δίνοντάς του το σήμα της επιστροφής και κατάληψης της ανοχύρωτης πολιτείας.

Μετά το 1915 π.Χ. οι φρυκτωρίες αναπτύχθηκαν ακόμη περισσότερο με τις επινοήσεις του Παλαμήδη και του Σίνωνα. Πλέον δεν έχουμε μετάδοση σημάτων με απλό άναμα ή σβήσιμο φωτιάς αλλά έχει αναπτυχθεί σύστημα κωδικών.

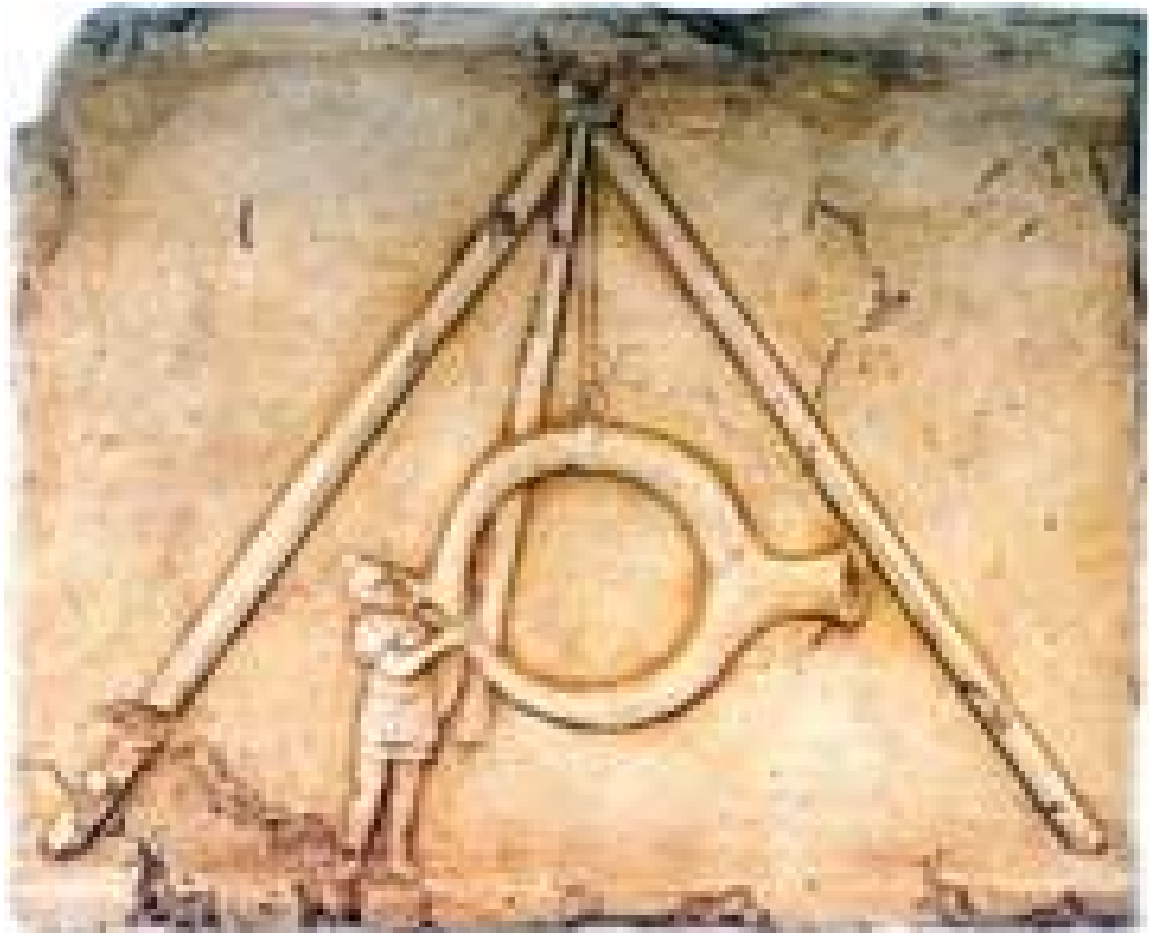
Το σύστημα αυτό λειτουργούσε ως εξής :

Το αλφάβητο χωρίζεται σε 5 κατηγορίες (γραμμές), πού η κάθε μία από αυτές, περιέχει 5 γράμματα (εξαιρείται η 5^η κατηγορία που έχει 4 γράμματα). Η κάθε κατηγορία αντιπροσώπευε και μια ξεχωριστή πλάκα :

	1	2	3	4	5	ΠΛΑΚΑ
1	A	B	Γ	Δ	E	1 ^η
2	Z	H	Θ	I	K	2 ^η
3	Λ	M	N	Ξ	O	3 ^η
4	Π	P	Σ	Tα	Υ	4 ^η
5	Φ	X	Ψ	Ω		5 ^η

Πίνακας 1: Κώδικας επικοινωνίας με πυρσούς.

Αρχικά άναβαν εκατέρωθεν δύο αναγνωριστικούς πυρσούς, για να ετοιμασθεί ο δέκτης και να καταλάβει ο πομπός, ότι ο δέκτης είναι έτοιμος να λάβει το μήνυμα. Ύστερα έσβηναν αυτοί οι πυρσοί και άρχιζε η διαδικασία μετάβασης του μηνύματος (Εικόνα 3). Το σήμα χωριζόταν σε δύο μέρη : Το αριστερό και το δεξί. Στο ένα (αριστερό) άναβαν τόσους πυρσούς, όσους χρειάζονταν για να υποδείξουν τον αριθμό της πλάκας (π.χ. δύο πυρσοί, συνεπώς 2^η πλάκα). Στο άλλο δεξιό, άναβαν τους πυρσούς που υπέδειχναν τον αριθμό του γράμματος της πλάκας (π.χ. τέσσερις πυρσοί, συνεπώς το 4^ο γράμμα). Το 4^ο γράμμα της 2^{ης} πλάκας, είναι το I. Με αυτόν τον τρόπο μπορούσαν να μεταδίδουν οποιοδήποτε μήνυμα. Στα φρουκτωρία, υπήρχαν ειδικές κατασκευασμένες διόπτρες (Εικόνα 2), για να ξεχωρίζουν το αριστερό από το δεξί τμήμα του μηνύματος.

Εικόνα 2: Ειδικές διόπτρες που χρησιμοποιούσαν κατά την αρχαιότητα, για την ανάγνωση μηνυμάτων από τις Βίβλες.

Πηγή: Ιστοσελίδα www.google.gr

Εικόνα 3: Φρυκτωρία με ημεροσκόπους. Επικοινωνία με πυρσούς

Πηγή: Ιστοσελίδα www.google.gr

Η μελέτη των Φρυκτωριών εμφανίζει αρκετό ενδιαφέρον αλλά και δυσκολία, τόσο γιατί πολλοί από αυτούς τους αρχαίους πύργους έχουν καταστραφεί εντελώς, όσο και επειδή για όσους διασώζονται δεν μας είναι εύκολο να τεκμηριώσουμε την χρήση τους. Τα πράγματα μπερδεύονται ακόμη περισσότερο όταν αναφέρονται και σοβαρές απόψεις για [πυραμίδες](#) ή μικρά φρούρια. Έτσι δεν είναι λίγοι οι ερευνητές

(Curtius, Donalson, Manatt) που θεωρούν πως τα ερείπια στο χωριό Ελληνικό, έξω από το Κεφαλάρι του [Άργους](#), δεν είναι πυραμίδα αλλά μία φρυκτωρία. Όσον αφορά τα πολλά μικρά αρχαία κτίσματα στην περιοχή της [Αργολίδας](#), οι ερευνητές τα θεωρούν περισσότερο ως μικρά οχυρά στρατηγικών θέσεων, τα μικρά πολυάνδρια όπως τα αποκαλεί και ο [Παυσανίας](#), και όχι ως φρυκτωρίες.

Από πηγές της αρχαιότητας βρίσκουμε σπουδαία δείγματα για τον σημαντικό ρόλο που έπαιξαν οι φρυκτωρίες τόσο στην αρχαιότητα, με την μετάδοση πληροφοριών στρατιωτικής κυρίως σημασίας σε όλη την επικράτεια της Ελλάδας, όσο και στα Βυζαντινά και μεταγενέστερα χρόνια με την μετατροπή τους σε βίγλες-πολεμίστρες-παρατηρητήρια που προστάτευαν τους κατοίκους των διαφόρων περιοχών ανά περιόδους.

Από τις παλαιότερες και πιο ιστορικές φρυκτωρίες είναι οι λεγόμενες «Ηράκλειες Στήλες» ή στήλες του Ηρακλή. Τις στήλες αυτές τις έστησε ο ίδιος ο Ηρακλής στις δύο κωμοπόλεις που έχτισε, στις δυο αντικριστές ακτές του σημερινού Γιβραλτάρ, την Αβύλη στην αφρικανική ακτή και την Κάλπη στην ευρωπαϊκή. Η επικρατέστερη άποψη δηλαδή για το τι ακριβώς ήταν οι Ηράκλειες στήλες είναι πως πρόκειται για φάρους που ειδοποιούσαν τα πλοία για το σημείο από το οποίο έπρεπε να στρίψουν ώστε να μουν από τον Ατλαντικό Ωκεανό στην Μεσόγειο. Ακόμη αυτοί οι φάροι είχαν και ρόλο φρυκτωριών. Κατά τον Όμηρο άλλωστε οι στήλες αυτές ήταν σημάδι για το τέρμα των δύο ηπείρων και τις αποκαλεί χαρακτηριστικά ως «Πύλες του Ωκεανού» ή «Τηλέτυπο».

Ο ρόλος των Ηράκλειων στηλών ήταν πολύ σημαντικός από άποψη στρατηγικής, χρηστικής και ιστορικής σημασίας. Υπάρχουν αναφορές από σύγχρονους Ισπανούς και Πορτογάλους που μιλούν περήφανα για την ελληνική επιρροή της εποχής, προβάλλουν ως σημαντικό μνημείο τους πύργους αυτούς. Μπορούμε να επισημάνουμε πως ένας από τους πύργους αυτούς, που βρίσκεται στην σημερινή πόλη Κορούνια του Βισκαϊλού κόλπου, διατηρεί ζωντανή την παράδοση που τον συνέδεε. Συγκεκριμένα η πόλη κατά την παράδοση είναι συνώνυμη με την ντόπια μυθική πριγκίπισσα, φίλης του Ηρακλή, με τον οποίο γέννησε τον γενάρχη των Ισπανών Hispalo. Μάλιστα σύμφωνα με το αρχαιότερο βιβλίο τους (Argos Divina), ο αρχικός πύργος ερειπώθηκε από διάφορους επιδρομείς και ξαναχτίστηκε την εποχή του Αύγουστου Καίσαρα, ως οχυρό των Ρωμαίων, παρατηρητήριο και

τηλεπικοινωνιακό φρυκτώριο. Η ελληνική προέλευση του πύργου Κορούνια επιβεβαιώνεται και από την σημερινή ονομασία του Torre d' Hercules.

Επίσης μπορούμε να παραθέσουμε σχετικές αναφορές για τον ρόλο τους στην διάρκεια της Ελληνικής ιστορίας. Οι αχανείς εκτάσεις των μεγάλων αυτοκρατοριών στην αρχαιότητα επέβαλλαν ένα σύστημα μετάδοσης, το οποίο κατά την διάρκεια ειρήνης έπρεπε να καθιστά γνωστά και γρήγορα, τα διάφορα διατάγματα της κεντρικής διοίκησης, τα νέα, τις αποφάσεις και τους νόμους. Αλλά και αντίστροφα έπρεπε το κέντρο να ενημερωθεί ταχύτατα για όσα συνέβαιναν στην περιφέρεια.

Αναφέρουμε ενδεικτικά τα λόγια του Πεισίστρατου προς το σύντροφό του Ευελπίδη στην κωμωδία του Αριστοφάνη «Ορνιθες»: «βάλε βάρδιες, έχε παραχωμένη τη φωτιά» δηλαδή να φροντίζει να διατηρεί παραχωμένα τα αναμμένα κάρβουνα, για να τα χρησιμοποιεί – αν χρειαστεί – στις φρυκτωρίες, τον νυχτερινό οπτικό τηλεγράφο των αρχαίων.

Στη διάρκεια του πολέμου πολλά συνέβαιναν με τις φωτιές: φωτεινά σήματα, απλά ή πολλαπλά, καπνοί έντονοι ή απλές στήλες καπνού, φωτιές παραπλανητικές, φωτιές με λάθος μήνυμα.

Πέραν των πληροφοριών που μεταβιβάζονταν με αυτόν τον τρόπο που είχαν σχέση με γεγονότα της καθημερινής ζωής, υπήρχαν και πολλές άλλες πληροφορίες που είχαν σχέση με τον πόλεμο. Ένα από τα σημαντικότερα γεγονότα που «ταξίδεψε» σε όλη σχεδόν την Ελλάδα ήταν και η είδηση της πτώσης της Τροίας.

Ο Αγαμέμνων προτού ξεκινήσει την εκστρατεία υποσχέθηκε στη γυναίκα του Κλυταιμνήστρα πως όταν θα κυριευόταν το Ίλιον, θα μάθαιναν το νέο στο Άργος μέσα σε μια μέρα. Και έτσι έγινε, μια πολύ σημαντική είδηση την οποία πληροφορήθηκαν στο Άργος με αναμετάδοση σημάτων από βουνό σε βουνό. Το γεγονός περιγράφει ο Αισχύλος στο έργο του Αγαμέμνων (στοίχοι 280-316) ως εξής:

«Χορός: Και ποιος αγγελιοφόρος μετέφερε με τέτοια ταχύτητα την πληροφορία;
Κλυταιμνήστρα: Ο Ήφαιστος που από τον Ίδη (της Τροίας) με φωτιά έστειλε λαμπρό σήμα. Το μεταβίβασε διαδοχικά με ενδιάμεσους σταθμούς με το σύστημα των πυρσών. Από την Ίδη έδωσε το σήμα στο Ερμαίο της Λήμνου. Άλλο δε φωτεινό σήμα δέχτηκε το βουνό του Δία στον Άθω. Τόσο μεγάλη ήταν η φωτιά ώστε η φωτεινότητά της υπερπήδησε το πέλαγος και μετέδωσε το λαμπρό χρυσό φως της στις κορυφές του

Μάκιστου, σαν να ήταν κάποιος άλλος ήλιος. Κανένας από τους ημεροσκόπους¹ (εικ.2) δεν παραμέλησε ούτε καταβλήθηκε από τον ύπνο, ώστε να παραβλέψει τη ροή της πληροφορίας. Αυτοί έστειλαν γρήγορα το φως των πυρσών προς τον Εύριπο, για να γνωστοποιήσουν το νέο στους ημεροσκόπους του Μεσαπίου. Από κει οι ημεροσκόποι φώτισαν και μετέδωσαν το σήμα προς τα εμπρός, αφού άναψαν φωτιά με σωρούς από ξερά ρείκια. Η ισχυρή αυτή φωτιά υπερπήδησε την πεδιάδα του Ασωπού, χωρίς να χάσει τη δύναμή της, σαν λαμπρή σελήνη, έφτασε στην κορυφή του Κιθαιρώνα και εκεί προκάλεσε νέα μεγάλη εκπομπή φωτεινού σήματος. Οι ημεροσκόποι του Κιθαιρώνα το έστειλαν ενισχυμένο πάνω από τη λίμνη Γοργόπη (η λίμνη Εσχαριώτιδα, που σήμερα δεν υπάρχει) και αφού έφτασε στο Αιγίπλαγκτο (στα Μέγαρα) παρότρυνε τους εκεί σκοπούς να το προωθήσουν. Αυτοί έστειλαν με μεγάλη προθυμία μια φωτεινή λωρίδα, η οποία υπερπήδησε το Σαρωνικό κόλπο, όπου πέρασε από τις Βίγλες της **Αίγινας**, Ύδρας ίσως και των **Σπετσών** και έφτασε στο Αραχναίο, κοντά στις Μυκίνες. Τέλος με τη συμβολή των γειτονικών ημεροσκόπων, εισέρχεται στο ανάκτορο των Ατρείδων η προερχόμενη από την Ίδη φωτεινή πληροφορία. Αυτό το σύστημα τηλεπικοινωνίας χρησιμοποίησαν οι λαμπαδηφόροι μου, πομποί και δέκτες, διαδοχικά. Η επιτυχία της μετάδοσης ανήκει σε όλους, από τον πρώτο μέχρι τον τελευταίο. Σου ανακοινώνω λοιπόν αυτή την πληροφορία της άλωσης που μου έστειλε ο σύζυγός μου από την Τροία».

Το κείμενο αυτό αποτελεί την παλιότερη αναφορά στην ιστορία των τηλεπικοινωνιών και έμεινε γνωστό σαν «φрукτοί του Αγαμέμνονα». Χρονολογικά δεν μπορεί να καταχωρηθεί απλά και μόνο τον 5ο π.χ. αιώνα, όπου και γράφτηκε, αλλά τον 12 π.χ. αιώνα, όταν συνέβη το γεγονός που περιγράφεται. Επομένως την τόσο μακρινή εκείνη εποχή, 12ος π.χ. αιώνας - οι Έλληνες γνώριζαν την πυρσεία, δηλαδή τη μετάδοση μηνυμάτων με φωτιές από βουνό σε βουνό και από νησί σε νησί.

1. Ημεροσκόποι: Φύλακες των υψωμάτων όπου υπήρχαν οι φрукτωρίες.

Υπολογίζεται πώς η απόσταση που καλύφθηκε για την μετάδοση της είδησης της πτώσης της Τροίας, ξεπερνούσε τα 600 χιλιόμετρα. Θεωρείται το πρώτο και αρχαιότερο οργανωμένο δίκτυο επικοινωνίας. (εικ.3,4). Μετά από έρευνα, ήρθε στο φώς εκτεταμένο δίκτυο φρυκτωριών στην ηπειρωτική αλλά και στην νησιωτική Ελλάδα. Αυτά τα δίκτυα λειτούργησαν για πολλούς αιώνες. Κατά την περίοδο της Βυζαντινής αυτοκρατορίας, έχουμε τις καμινοβιγλαρίες και το “Ωρονόμιο” του Λέοντα του Φιλοσόφου.

Εικόνα 4 : Παρατηρούμε με έναν χάρτη το δίκτυο φρυκτωριών το οποίο εικάζεται ότι από εκείνο μεταφέρθηκε το μήνυμα της πτώσεως της Τροίας και όπως βλέπουμε καταλαμβάνει σχεδόν ολόκληρη την αρχαία Ελλάδα.

Πηγή: Ιστοσελίδα <http://www.ote.gr>

Εικόνα 5: Εκμαγείο του Μουσείου Τηλεπικοινωνιών. Παρουσιάζονται τα πιο γνωστά δίκτυα τηλεπικοινωνιών με φρυκτωρίες με σπουδαιότερο το δίκτυο Τροίας – Μυκηνών.

Πηγή: Ιστοσελίδα <http://www.oite.gr>

Πρέπει να επισημάνουμε και την σημαντικότητα των θέσεων πού ήταν τοποθετημένες οι φρυκτωρίες, σε πολλά παράλια και ακρωτήρια χερσονήσων και νησιών όπου, σήμερα έχουν τοποθετηθεί φάροι γεγονός που επιβεβαιώνει την αξία των σημείων αυτών ως θέσεων μεγάλης ορατότητας.

Παρακάτω παραθέτουμε έναν πίνακα που παρουσιάζει μερικά δίκτυα επικοινωνίας όπως υπήρχαν στην αρχαιότητα. Στον συγκεκριμένο πίνακα βλέπουμε αναλυτικά ορισμένα δίκτυα επικοινωνίας ανά ιστορική εποχή που αναπτύσσονται στο μεγαλύτερο μέρος της Ελλάδας κατά την αρχαιότητα.

ΔΙΚΤΥΑ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΑ

Δίκτυα Μυκηναϊκής Εποχής		Δίκτυο Τροίας Μυκηνών 1195-184 π.χ.	Δίκτυο προς Μικρά Ασία 500 μ.Χ.	Δίκτυο περσικών πολέμων 490 π.χ.	Δίκτυο Φιλίππου Β	Βυζαντινές καμινο-βιγλατορίες 1200 μ.Χ.	
A	B			Σαλαμίνα		A	B
Τήνος	Μυκήνες	Ίλιον	Δράκοντα (Ικαρία)	Αθήνα	Πέλλα	Ιερόν όρος	Οθωνοί
Πάρος	Αραχναίο	Έρμαιο	Σάμος	Πάρνηθα	Βέρμιον	Παπίκιον	Κέρκυρα
Ίος	Μαλέας	Άκραθω	Έφεσος	Μεσσάπιο	Πιερία	Όρη Λεκάνης	Κεφαλληνία
Θήρα	Κύθηρα	Μάκιστος	Πάτμος	Μάκιστος	Όλυμπος	Παγγαίον	Τάραντας
Κρήτη	Αντικύθηρα	Μεσσάπιο		Σκιάθος	Δημητριάδα	Βερτίσκος	Ιταλία
Κνωσσός	Κρήτη	Κιθαιρώνας		Σκύρος	Όσσα	Θεσ/νίκη	
Γιούχτα		Αραχναίον		Ακράθω	Πήλιο	Πέλλα	
Σίδερο		Μυκήνες		Έρμαιο	Όρθυς	Βέρμιο	
Κάρπαθος				Μήθυμα	Καλλίδρομο	Άσκιο	
Ρόδος				Έφεσος	Παρνασσός	Βόιο	
Μικρά Ασία					Δελφοί	Τύμφη	
					Ελικώνας	Ηγουμενίτσα	
					Κιθαιρώνας	Κέρκυρα	

Πίνακας 2: Πίνακας αρχαίων δικτύων επικοινωνίας.

Πηγή: Α.Κραντονέλλη «Ιστορία της Πειρατείας στους μέσους χρόνους της Τουρκοκρατίας 1538-1699». Βιβλιοπωλείο της Εστίας, 1991.

1.2 ΒΙΓΛΕΣ-ΚΑΜΙΝΟΒΙΓΛΙΕΣ ΒΥΖΑΝΤΙΝΑ ΚΑΙ ΜΕΤΑΓΕΝΕΣΤΕΡΑ ΧΡΟΝΙΑ

Στο Βυζάντιο οι φρυκτωρίες (450 μ.Χ.) οι φρυκτωρίες αντικαθίστανται από τις καμινοβίγλιες ή καμινοβιγλάτορες (κάμινος = χώρος καύσης και βίγλα = παρατηρητήριο), με τις οποίες αυξήθηκαν η ευκρίνεια και η εμβέλεια του σήματος προσθέτοντας και καθρέφτες.

Το Βυζαντινό αυτό σύστημα επικοινωνίας απλωνόταν μέχρι την Ταρσό της Μικράς Ασίας, καλύπτοντας μία απόσταση 700 χιλιομέτρων και 100 χιλιομέτρων μεταξύ των παρατηρητηρίων. Στην Ιστορία χαρακτηριστικά αναφέρεται ότι με φωτεινά σήματα η βασίλισσα Θεοδώρα το 532 μ.Χ. ειδοποίησε για να καταστείλει την στάση του Νίκα.

Ο Κωνσταντίνος ο Πορφυρογέννητος αναφέρει ότι ένα μήνυμα έκανε περίπου μία ώρα να ληφθεί στην Κωνσταντινούπολη με μέσο όρο λήψης και αναμετάδοσης από σταθμό σε σταθμό 5-8 λεπτά. Αυτό το τηλεπικοινωνιακό σύστημα των Βυζαντινών το χρησιμοποίησαν και οι Σταυροφόροι μετά από την προσωρινή κατάκτηση της Βυζαντινής αυτοκρατορίας 1204 μ.Χ.

Φυσικά υπάρχει διαφοροποίηση σε σχέση με τις αρχαίες φρυκτωρίες, που αφορά τόσο τη διοικητική διάταξη όσο και τα ίδια τα κτίσματα. Από στοιχεία που έχουμε γνωρίζουμε π.χ. ότι οι καμινοβίγλες ως κατασκευές ήταν πολύ βελτιωμένες σε σχέση με τις φρυκτωρίες. Όπως σημειώνει ο Πορετσάνος μιλώντας για τον πύργο του Πύθιου της Θράκης, μια γνωστή καμινοβίγλα που διατηρείται ακόμη: «Ήταν τριώροφος, περιτριγυρισμένος με τείχος περιφέρειας 200 μέτρων περίπου και δίδυμος όπως και τώρα φαίνεται. Στο αριστερό τμήμα του είχε στην κορφή του σκεπασμένες επάλξεις – παρατηρητήρια στους κάτω ορόφους του αίθουσες διαμονής της φρουράς. Με το δεξιό τμήμα του επικοινωνούσε με γέφυρα. Από τα παράθυρα του κυρίως «φρυκτωρίου – καμινοβιγλατορίου» ανταλλάσσονταν τα φωτεινά σήματα με την Ανδριανούπολη, την Πόλη κλπ. Είχαν μάλιστα και εντοιχισμένους και πλήνους «τηλεφωναγωγούς» για να επικοινωνούν άμεσα και ευκολότερα οι φρυκτωροί – παρατηρητές με τους διοικητές τους και να τους προειδοποιούν για εχθρικές επιδρομές ή στα νησιά για συχνότερες πειρατικές».

Η παραπάνω περιγραφή βυζαντινής καμινοβίγλας είναι από τις λίγες που διαθέτουμε και που αφορά την αρχιτεκτονική διαρρύθμιση μιας από αυτές.

Στα Βυζαντινά χρόνια οι φρυκτωρίες, ονομάζονται «καμινοβίγλια» το πρώτο συνθετικό της λέξης προέρχεται από την λέξη καμίνια επειδή άνοιγαν λάκκους όπως άνοιγαν στα καμίνια, όπου τοποθετούσαν οι λεγόμενοι καμινάρηδες ή καμινάδες, εύφλεκτη ξυλεία, ξερά χόρτα και θάμνους(αφάνες,καλάμια κ.λ.π.) για ζωηρή φωτιά την νύκτα ή βρεγμένα σανά και κοπριά βοοειδών(σβουνιές) για έντονο καπνό την ημέρα. Το δεύτερο συνθετικό παράγεται από την λέξη vigil και vigilia που σημαίνει φυλακή, παρατηρητήριο, φρουρά. Έτσι η βίγλα = παρατηρητήριο, φρουρά, το ρήμα βιγλάρω και βιγλίζω = παρατηρώ, εποπτεύω από τις βίγλες, και το ουσιαστικό βιγλάτωρ ή βιγλάτορας = ο φύλαξ, ο σκοπιωρός εξ ου και βιγλατόρια.

Η «βίγλα» βρισκόταν σε δεσπόζουσα υψηλή θέση από την οποία είναι ορατή μεγάλη έκταση εδάφους, οι «θέσεις» αυτές ονομάζονταν «άκριες» και «ακριοτήρια»,εξ ου και η ονομασία ακρίτες.

Πολλά από τα φωτεινά σήματα ανταλλάσσονταν την νύχτα μεταξύ πλοίων, μεταξύ πλοίων και ξηράς και γενικά πρέπει να σημειωθεί ότι τα περισσότερα από αυτά αντιστοιχούσαν σε προσυμφωνημένα μηνύματα. Οι Έλληνες στην αρχαιότητα ονόμαζαν αυτά τα σήματα «πυρσούς» ή «φρυκτούς» . Όπως γνωρίζουμε από τον Θουκυδίδη, όταν στο στρατόπεδο έρχονταν φίλοι, οι στρατιώτες ύψωναν απλώς τους αναμμένους πυρσούς (φίλιοι φρύκτοι), ενώ όταν πλησίαζαν εχθροί, οι πυρσοί ανέμιζαν δεξιά-αριστερά (πολέμιοι φρύκτοι). Οι πυρσοί αυτοί στη διάρκεια της ημέρας απλώς έβγαζαν πολύ καπνό, που σήμαινε ότι χρησιμοποιούσαν εύφλεκτα υλικά, στα οποία πολλοί ιστορικοί αποδίδουν τις λέξεις/φράσεις φρύκτους ανίσχαι, πυρσεύειν, φρυκτωρεύω (γνωστοποιώ είδηση από μεγάλη απόσταση) και φρυκτωρίες.

Την ανάπτυξη και δημιουργία των «βιγλών» βοήθησε η μορφολογία του Ελλαδικού χώρου, τα νησιά του Αιγαίου και όλη η ορεινή έκταση της Ελλάδας. Ως σύστημα μετάδοσης των διαφόρων μηνυμάτων χρησιμοποιούσαν την φωτιά και έναν κώδικα αναπαράστασης γραμμάτων (παρόμοιο του [κώδικα Μορς](#)) για την μετάδοση αξιόπιστων μηνυμάτων σε πολλά χιλιόμετρα (έως και 130). Στην ουσία μιλάμε για την προϊστορία του [τηλέγραφου](#). Αν ήταν νύχτα, οι υπεύθυνοι στρατιώτες στην φρυκτωρία (φρυκτωροί) άναβαν λαμπρές φωτιές για την μετάδοση σημάτων, ενώ κατά την διάρκεια της ημέρας χρησιμοποιούσαν πυκνό καπνό.

Όπου υπήρχε ομαλό έδαφος και περνούσαν δρόμοι οργανώνονταν στρατιωτικές «βίγλες» με «έσω βίγλα», «έξω βίγλα», οι λεγόμενες στάσεις με μόνιμα χτιστά με ξερολίθι «στασίδια», για τους πολεμιστές, ακρίτες καβαλλάρους, τους «βιγλάτορες». Το «εσωβίγλιον» με το «εξωβίγλιον», είχαν απόσταση «μη πλέον λίθου βολής». («Περί παραδρομής πολέμου»).

Το προσωπικό των καμινοβιγλίων εκλεγόταν μεταξύ των εκλεκτόρων ανδρών και μάλιστα με πρώτο μέτρο την ανδρεία, ήσαν άρχοντες, φεουδάρχες, ιδιοκτήτες γης. Οι βιγλάτορες είχαν συνήθως τροφή 15 ημερών (σύγκλινα, παξιμάδια με τυρί τουλουμίσιο καθώς και ασκιά με νερό).

Κάθε Βίγλα είχε τον ιδιοκτήτη της τον λεγόμενο και (Δομέστικο των τειχών της Βίγλας), τ' όνομα είναι λατινικής προέλευσης και έγινε Βυζαντινό αξίωμα.(«Δομέστικός των τειχών Κωδιν 5,70, Δομέστικός της Τραπεζης, Παχυμέρης Γ, 219 Α')

Όπως αναφέρουν οι Βυζαντινοί ιστορικοί, ο Δομέστικός δεν εγκατέλειπε την βίγλα ή την Τράπεζα, όπως αναφέρουν οι Βυζαντινοί ιστορικοί «μάχονταν στην οικία» («περί παραδρομής πολέμου»)

Μπροστά από το τείχος της «έσω βίγλας» υπήρχε ο «λώζος» ειδική φωλιά για τα σκυλιά, που αλυχτούσαν και προειδοποιούσαν σε τυχόν ερχομό των εχθρών, αυτά βρίσκονταν μόνιμως στον «λώζο», δεν μαετακινούνατν παρά μόνο εντός στρατοπέδου. Ο Δομέστικός μαζί με τους πεζούς πολεμιστές του μάχονταν εναντίων των εχθρών, με ρίψεις ακοντίων, βελών (σαγιτών) και λίθων με τους λιθοβόλους καταπέλτες.

Επιπλέον υπήρχε και βοηθητικό προσωπικό, «οι καμινάδες» και άλλοι, όπως οι λιθοβόλοι που χειρίζονταν τις πολεμικές μηχανές, όλοι αυτοί στις ελεύθερες ώρες τους ασχολούνταν με την εξόρυξη κίωνων, κιονόκρανων, θωρακίων ακόμα και ορθογώνιων ογκολιθίων (πλέχτουρα), που πουλούσαν για χτίσιμο ναών, πύργων, δημοσίων κτηρίων και τειχών των κάστρων, ίσως να εξήγαγαν κιόλας. Τα εναπομείναντα κομμάτια λίθων από τις λαξεύσεις τα μετέφεραν και ενίσχυαν τα πίσω τείχη της βίγλας, που ήσαν χτίσιμο ξερολιθιάς και ήσαν έτοιμα να χρησιμοποιηθούν

Η βίγλα είχε υποδιοικητή τον «Δρουγγάριο της βίγλης των καβαλλαρίων». Ο Δρουγγάριος της βίγλας όριζε σύμφωνα με τις διαταγές του Δομέστικου τα «ημεροβίγλια» δηλαδή τα στασίδια της ημέρας και όλα τα φυλάκια (μπαστούνες),

ακόμα και τις βίγλες της νύκτας. Κατά το βραδάκι πήγαινε στο εξωβίγλιον και φώναζε:

«Άρχοντες ετοιμασθείτε δειπνήσατε και δότε τροφήν τοις ίπποις».(«Περί παραδρομής πολέμου»).

Κατά την νύκτα ο Δρουγγάριος της βίγλας «εκέτρευεν» δηλαδή εκτελούσε έφοδο, για να βεβαιωθεί ότι είναι όλοι στις θέσεις τους, μία φορά όταν ο εχθρός ήταν μακριά και δύο φορές ή περισσότερες αν ο εχθρός ήταν πλησίον. Ο Δρουγγάριος με την εμπροσθοφυλακή τον λεγόμενο Δρούγγο η Ρύγχος, εξεστράτευε με καβαλλάριους, βαρέως οπλισμένους σκουτάτους και ελαφρούς τοξότες εναντίων των εχθρών, εγκαταλείποντας τα «στασίδια» μόνιμα παρατηρητήρια της «έξω Βίγλας»

Οι Καναλλάριοι οι λεγόμενοι «σκουτάτοι» ή «κατάφρακοι» ήσαν άρχοντες, σαν αξιωματικοί με γη δική τους, φορούσαν αλυσιδωτό θώρακα το «λωρίκον», περικεφαλαία «κασίε», εξ ου και το επώνυμο Κάσσης και Κασσίμης του Ακροταίναρου –περικνημίδες, ασπίδα το λεγόμενο «σκουρτάριον», εξ ου και το τοπωνύμιο Σκουρτάρι της Μάνης – μακριά λόγχη «το κοντάριον» και κοντό σπαθί «σπαθίον».

Οι έφιπποι αυτοί ακρίτες που πάντοτε ήταν λιγοστοί σηκώνονταν από τ' ακοίμητα στασίδια των, να κυνηγήσουν πολυαριθμότερους εχθρούς ηρωποιήθηκαν, χιλιοτραγουδήθηκαν ως και η εκκλησία ακόμη σ'ένα τέτοιο στασίδι με περικεφάλαιον τοποθέτησε τον Χριστό, την Παναγία και τους Άγιους στο χώρισμα του ιερού βήματος δεξιά κι αριστερά της Ωραίας Πύλης και άλλων πυλών αντικαθιστώντας και άλλων πυλών αντικαθιστώντας τα μαρμάρια πρωτοχριστιανικά σκαλιστά πανωθωράκια όπου υπήρχαν. Οι ελαφροί τοξότες «οι καλοϊππαραρατου» ήσαν καβαλλάριοι οπλισμένοι με «τοξάριον» φέρνοντας στην φαρέτρα τις «σαγίττες». Αυτοί είναι οι περίφημοι «Χωσάριοι» που εισχωρούσαν στις περιοχές του εχθρού και μάζευαν πληροφορίες. (Εκεί έχει την ρίζα του το τοπωνύμιο Χωσιάριον της Μάνης.) Είναι αυτοί που αργότερα δίδαξαν στη δύση την τέχνη του πολέμου και ονομάσθηκαν Ουσάροι στην Ρωσία κ.α.

Αυτοί χρησιμοποιούσαν την μυϊκή μαζί με την πνευματική δύναμη, είναι πόλεμος με κάθε λογής μέσον, όπως ενέδρα (χωσία) παραπλάνηση, με την ενέδρα πετύχαιναν τον «κλασματισμό» του εχθρού δηλαδή τον κατακερματισμό του, αυτός είναι ο σημερινός ανορθόδοξος πόλεμος, από Λοατζήδες, Πεζοναύτες κ.λ.π. Στις

εξορμήσεις τους οι Χωσάριοι, χρησιμοποιούσαν και τα ειδικά γυμνασμένα σκυλιά τους.

Στους Βυζαντινούς και τους νέους χρόνους η φρυκτωρίες αποτελούσαν το βασικότερο μέσο τηλεπικοινωνίας.

Την περίοδο της Τουρκοκρατίας, η βίγλα χρησιμοποιήθηκε από τους πειρατές που λυμαίνονταν το Αιγαίο. Τα πειρατικά πλοία, παραδοκούσαν σε κάποιους από τους αμέτρητους κρυφούς όρμους των πολυάριθμων νησιών του Αιγαίου. Μόλις ο βιγλάτορας έστειλε μήνυμα, εφορμούσαν στην λεία τους και έκαναν ρεσάλτο. Οι βίγλες όμως, υπηρέτησαν και αντίθετους σκοπούς.

Ο Γάλλος περιηγητής Guillet, μας περιγράφει τις βίγλες των Αθηναίων, που διατηρούσαν για τον φόβο των πειρατών που λυμαίνονταν ανεξέλεγκτα τον Σαρωνικό και οι οποίοι δεν δίσταζαν πολλές φορές, να ανεβαίνουν και στα βουνά, κηνυγώντας τους δύστυχους και ανυπεράσπιστους κατοίκους της Αττικής :

«Πάνω σ' έναν απόκρημνο βράχο της Πειραιϊκής ακτής, υπάρχει παλαιός πύργος ή φανός. Οι Αθηναίοι τον ονόμαζαν Πύργο και οι Ιταλοί Torre del fuoco. Οι μόνιμοι κάτοικοι του Πειραιά, είναι δύο φτωχοί Έλληνες φύλακες του πύργου που έχουν τοποθετηθεί εκεί για να επισημαίνουν την εμφάνιση πειρατών. Την ημέρα υψώνουν μικρή σημαία, όταν διακρίνουν εχθρικό πλοίο και το βράδυ ανάβουν φωτιά. Αυτή η φωτιά καίει όλη την νύχτα. Στην ακτή, ανά λεύγα υπάρχει παρόμοιος πύργος που τον φρουρούν δύο φύλακες. Όποιος ανακαλύψει πειρατικό πλοίο, ρίχνει αναμμένα δαυλιά από τον πύργο για να ειδοποιήσει τους γειτονικούς βιγλάτορες, κι αυτοί το ίδιο. Μόλις δοθεί αυτό το σύνθημα, όλοι οι κάτοικοι της περιοχής τρέχουν στα όπλα και η είδηση μεταδίδεται από στόμα σε στόμα ώσπου να μάθουν ποίος πύργος έδωσε πρώτος το μήνυμα για να σπεύσουν σε αυτό το σημείο. Αν δεν εμφανιστεί πλοίο, η φωτιά καίει κανονικά για να βλέπουν οι κουρσάροι πώς η ακτή φρουρείται καλά.

Σε άλλη σχετική αναφορά (κατά τον Νικηφόρο Φωκά/Περί των καμινοβιγλιών και κατακόπων), παρατηρούμε ότι οι καμινοβίγλιες είχαν σαν σκοπό να ειδοποιούν τον στρατηγό αλλά και τον άμαχο πληθυσμό για επικείμενη επίθεση. Μάλιστα οι βυζαντινοί έδιναν προσοχή έδιναν προσοχή στις συμμαχικές αρμενικές τους καμινοβίγλες γιατί κατά την διαπίστωση οι αρμένιοι βιγλάτορες (παρατηρητές) συχνά παραμελούσαν τα καθήκοντα τους. Έτσι συχνά τις ενίσχυαν με

εκπαιδευμένους στρατιώτες (ομάδες τραπεζιτών), οι οποίοι αναλάμβαναν παράλληλα και ρόλο αντίστοιχο των σύγχρονων κομάντο προκαλώντας και διάφορες δολιοφθορές πίσω από τις γραμμές του εχθρού. Οι προϊστάμενοι αξιωματικοί των καμινοβιγλατόρων ονομάζονταν εκσπηλάτορες.

Συγκριτικά από κατασκευαστικής άποψης οι καμινοβίγλες ήταν πιο βελτιωμένες από τις φρυκτωρίες. Συγκεκριμένα ο Πύργος του Πύθιου της Θράκης (διασώζεται) ήταν τριώροφος, περιτριγυρισμένος με διπλό τείχος περιφέρειας 200 μέτρων. Στο αριστερό του τμήμα είχε στην κορυφή του σκεπασμένες επάλξεις-παρατηρητήρια, στους κάτω ορόφους αίθουσες διαμονής της φρουράς και στο ισόγειο κρατητήριο. Από τα μεγάλα παράθυρα του κυρίως φρυκτωρίου ανταλλάσσονταν φωτεινά μηνύματα με την Ανδριανούπολη και την Κωνσταντινούπολη. Πολλές καμινοβίγλες μάλιστα διέθεταν και εντειχισμένους, πήλινους «τηλεφωναγωγούς» για να επικοινωνούν άμεσα οι φρυκτωροί-παρατηρητές με τους διοικητές τους. Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση καμινοβίγλας στην Παλαιστίνη του άραβα γεωγράφου Al-Muqaddasia (985 μ.Χ.)

Ένα από τα πιο γνωστά συστήματα βυζαντινών καμινοβιγλών είναι όπως αναφέραμε αυτό που σχετίζεται με τον μεγάλο φιλόσοφο και μαθηματικό του 9^{ου} αιώνα, τον Λέοντα, που χρημάτισε και πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως. Το σύστημα αυτό έμεινε γνωστό στην ιστορία με το όνομα «οπτικός τηλεγράφος» ή «ωρονόμιο» του Λέοντα. Περιλάμβανε μια αλυσίδα από εννέα καμινοβίγλες, ξεκινώντας από ένα σημείο στα βουνά του Ταύρου στην Κιλικία και κατέληγε στο παλάτι του Φάρου (ή το ηλιακόν του Φάρου) στην Κωνσταντινούπολη. Οι θέσεις των καμινοβιγλών του ωρονομίου και η πορεία που ακολούθησε το μήνυμα ώστε να διατρέξει απόσταση 670 χιλιομέτρων από νο Λούλον έως το Ηλιακόν του Φάρου.

Στην ανατολικότερη καμινοβίγλα η παρακολούθηση των Αράβων ήταν επαυξημένη. Οι θέσεις των πύργων από ανατολικά προς δυτικά είναι : Λούλον (ανάμεσα πύλες Κιλικίας και Τύανα), Αργαίον (77 χλμ. Μακρύτερα, νουνό Αργαίος), Ίσαμος (140 χλμ. Μακρύτερα, βόρειο άκρο λίμνης Τάτα), Αίγλον (κοντά στο Δορύλαιο, σε απόσταση 160 χλμ.), βουνό Μάμας (110 χλμ. Από την προηγούμενη), βουνό Κύριζος (70 χλμ.), βουνό Μώκιλος (30 χλμ.), λόφος Αγίου Αυξεντίου (50 χλμ.), Ηλιακόν του Φάρου (33 χλμ. από την προηγούμενη).

Επίσης υπήρχε εκτεταμένο σύστημα βιγλών-πύργων-παρατηρητηρίων και σε ολόκληρο σχεδόν το Αιγαίο, όπου η χρήση τους συνεχίστηκε κα μετά τους βυζαντινούς χρόνους, στην διάρκεια της Φραγκοκρατίας και Τουρκοκρατίας έως και

τους μεταεπαναστατικούς χρόνους του 1821-1828. Τέτοιου είδους σύστημα επικοινωνίας διέθεταν οι Αθηναίοι, τα Τρίκαλα με την Λάρισα και η Χαλκίδα ως πρωτεύουσα της βενετοκρατούμενης Εύβοιας.

Τα σημαντικότερα συστήματα αναμετάδοσης οπτικών σημάτων, όπου βρίσκονται και σε αφθονία, είναι ο αιγαιακός νησιωτικός χώρος. Περισσότερο έντονη εμφάνιση τέτοιων κτισμάτων έχουμε στις Κυκλάδες με κατασκευή κατά τα αρχαία, βυζαντινά αλλά και φραγκικά χρόνια. Συγκεκριμένα μια πρόχειρη καταγραφή συναντάει τέσσερις (4) πύργους στη Θάσο, τέσσερις (4) στην Σκόπελο, έναν στην Σκύρο, έναν στην Άνδρο (Πύργος του Αγίου Πέτρου), δύο (2) στην Τήνο (Ληνίκα, Πύργος της Κόρης), δύο (2) στην Κέα, δύο (2) πύργους στην Σέριφο, έναν στην Κύθνο και έναν στην Νάξο. Μεγάλο αριθμό πύργων διαθέτει η Σίφνος (12), η Αμοργός (12 ανά 5 χιλιόμετρα) και η **Αίγινα (4)**. Ο πύργος του Δρακάνου της ανατολικής Ικαρίας επέπτευε τηλεπικοινωνιακά, μαζί με αυτόν της Σάμου, το στρατηγικό θαλάσσιο σταυροδρόμι Χίου-Μικρασιατικής παραλίας Σάμου-Πάτμου. Ο πύργος του Δρακάνου θεωρείται το αρχαιότερο τηλεπικοινωνιακό κτίσμα του Αιγαίου που εξακολουθεί να σώζεται μέχρι σήμερα. Με εικοσιτέσσερις αιώνες πολυτάραχης ιστορίας, το προπύργιο της Ευρώπης στις επιδρομές της Ασίας γνωρίζει σήμερα παντελή εγκατάληψη και την αδιαφορία των αρμοδίων.

1.3 ΠΕΙΡΑΤΕΙΑ

ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΒΙΓΛΩΝ ΣΕ ΣΠΕΤΣΕΣ ΚΑΙ ΑΙΓΙΝΑ

Στα βυζαντινά χρόνια οι πειρατικές επιδρομές απασχολούν συχνά τον αυτοκρατορικό στόλο. Ιδιαίτερα τον 9ο αι. το φαινόμενο έχει αναπτυχθεί σε βαθμό ανησυχητικό. Ήδη από τις πρώτες δεκαετίες του αιώνα η Κρήτη αποτελεί ορμητήριο πειρατών ακολουθούν η Σικελία και η Συρία. Η Πελοπόννησος και τα νησιά δεινοπαθούν. Αρκετά νησιά υποχρεώνονται να πληρώνουν φόρο υποτέλειας στους πειρατές. Η κατάσταση οξύνεται στα τέλη του 9ου αι. και στις αρχές του 10ου. Το 904 μ.Χ. ο Λέων ο Τριπολίτης, χριστιανός εξωμότης, με ισχυρό πειρατικό στόλο επιχειρεί να διεισδύσει στον Ελλήσποντο. Τελικά στρέφεται προς τη Θεσσαλονίκη και τον Ιούλιο της ίδιας χρονιάς την καταλαμβάνει. Ο Ιωάννης Καμενιάτης, αυτόπτης μάρτυρας, αφηγείται με πολύ ενάργεια τις σφαγές, τις λεηλασίες και τις αιχμαλωσίες που ακολούθησαν. Οι αιχμάλωτοι ανέρχονταν σε 22.000 και ήταν στην πλειοψηφία τους νέοι. Η αυτοκρατορία προσπαθούσε να αντιμετωπίσει την όλη κατάσταση όχι μόνο με στρατιωτικές επιχειρήσεις αλλά και με διαπραγματεύσεις. Ο Λέων ο Χοιροσφάκτης, εκπρόσωπος του αυτοκράτορα, καυχιέται ότι κατόρθωσε να εξαγοράσει από τους Άραβες 120.000 αιχμαλώτους. Η πληροφορία αυτή δείχνει το μέγεθος των καταστροφών που υφίστατο το Βυζάντιο την εποχή αυτή από τους πειρατές. Ο 11ος αι. είναι για την αυτοκρατορία περίοδος κρίσης. Η αγροτική κοινότητα καταστρέφεται, οι δυνατοί ενισχύονται υπέρμετρα, οι διαμάχες ανάμεσα στις μερίδες της αριστοκρατίας εντείνονται, ενώ οι Δυτικοί, οργανώνοντας τις Σταυροφορίες, λυμαίνονται τα εδάφη του Βυζαντίου. Η Βενετία —θα ακολουθήσουν αργότερα και άλλες ιταλικές πόλεις— αποκτά οικονομικά προνόμια στη βυζαντινή επικράτεια. Οι εξωτερικοί εχθροί πολλαπλασιάζονται και οι Σελτζούκοι Τούρκοι εγκαθίστανται οριστικά στη Μ. Ασία.

Τον 12ο αι. το Αιγαίο δεν παρέχει καμία ασφάλεια στους ταξιδιώτες. Η οικονομική διείσδυση των ιταλικών πόλεων στην Ανατολή και τελικά ο έλεγχος του εμπορίου από τη Δύση καθόρισε και την πορεία της αυτοκρατορίας ως ναυτικής δύναμης. Οι μεταρρυθμίσεις εξάλλου των Κομνηνών που αφορούσαν την χρηματοδότηση του στρατού και του στόλου επιτάχυναν την εξασθένηση των

θεμάτων και συνεπώς τη θαλάσσια άμυνα του κράτους. Ουσιαστικά η αυτοκρατορία αδυνατεί να διασφαλίσει τους θαλάσσιους δρόμους, εφόσον δε διαθέτει ισχυρό ναυτικό, πράγμα που επιτρέπει στους πειρατές να δρουν σχεδόν ανενόχλητοι.

Η κατάκτηση της Κωνσταντινούπολης από τους Φράγκους (1204), ο διαμελισμός των εδαφών της αυτοκρατορίας και η δημιουργία λατινικών κρατών στην Ανατολή είναι γεγονότα που ευνοούν ακόμη περισσότερο την πειρατική δράση, που συνεχίζεται στην ίδια περίπου έκταση και ένταση ως την Άλωση. Από τον 15ο αι. και μετά οι ελληνικές θάλασσες συχνά μεταβάλλονται σε πεδίο πολεμικών αναμετρήσεων χριστιανών και Οθωμανών. Η επεκτατική πολιτική των Τούρκων προκάλεσε μόνο με τους Βενετούς επτά πολέμους σε διάστημα τριών αιώνων, που όλοι τους βέβαια είχαν ως στόχο τον έλεγχο της Ανατολικής Μεσογείου. Η κατά τόπους έκρυθμη κατάσταση που δημιουργούνταν διαιώνιζε και την πειρατική δραστηριότητα.

Εξάλλου από τον 17ο αι. ο οικονομικός ανταγωνισμός μεταξύ Άγγλων και Γάλλων στην Ανατολική Μεσόγειο αποτελεί έναν επιπρόσθετο αρνητικό παράγοντα, με αποτέλεσμα να έχει διαμορφωθεί στις θάλασσες μία κατάσταση σχεδόν ανεξέλεγκτη. Τούρκοι, Φράγκοι και πειρατές επιβάλλουν στους πληθυσμούς του Αιγαίου τον 16ο και 17ο αι. ένα καθεστώς στυγνής τυραννίας και εκμετάλλευσης. Η τούρκικη αρμάδα με τον Καπουδάν-πασά εμφανίζεται στα νησιά μία φορά το χρόνο για να εισπράξει το χαράτσι. Το υπόλοιπο χρονικό διάστημα οι κάτοικοι είναι εκτεθειμένοι στην αρπακτικότητα των πειρατών. Οι αρχικουρσάροι σε πολλά νησιά ασκούν εξουσία και εισπράττουν φόρους. Οποιοσδήποτε τολμήσει να αντισταθεί εξοντώνεται.

Είναι γεγονός ότι κατά την περίοδο της τουρκικής κατάκτησης επιδίδονται στην πειρατεία, στο χώρο της Ανατολικής Μεσογείου, άνθρωποι κάθε εθνικότητας και θρησκείας, ανάμεσα τους και οι Έλληνες. Οι πιο φημισμένοι ήταν οι Μανιάτες. Τη Μάνη την ονόμαζαν Μεγάλο Αλγέρι. Τον 18ο αι. η Μάνη αποκλειστικά ζει από τις πειρατικές επιδρομές. Αν και τα πλοία τους κάποιοι σύγχρονοι τους τα χαρακτηρίζουν «σαπιοκάραβα», η δράση τους είναι γνωστή ήδη από τον προηγούμενο αιώνα. Όταν δεν ταξιδεύουν με τα καράβια τους, ενεδρεύουν κρυμμένοι στους βράχους των ακτών της Μάνης περιμένοντας να παρασυρθεί κάποιο καράβι στην ακτή από την κακοκαιρία. Λέγεται ότι ακόμη και οι Μανιάτες κληρικοί έπαιρναν μέρος σ' αυτές τις επιχειρήσεις. Στα τέλη μάλιστα του 18ου αι. οργάνωσαν επιδρομή ενάντια στην Αμοργό και την κατέλαβαν.

Παρακάτω παραθέτουμε έναν πίνακα που δείχνει την γενικότερη κατάσταση όσον αφορά την πειρατεία στο Αιγαίο αλλά και στον υπόλοιπο Ελλαδικό χώρο, τα σημεία εξόρμησης, τις θέσεις ανάπτυξης και τα κέντρα εμπορίας λαφύρων, που έλαβαν χώρα κυρίως κατά τις περιόδους 1538-1699.

ΣΗΜΕΙΑ ΕΞΟΡΜΗΣΗΣ

ΘΕΣΕΙΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

ΚΕΝΤΡΑ ΕΜΠΟΡΙΑΣ

ΛΑΦΥΡΩΝ ΠΕΙΡΑΤΩΝ

Μήλος : 1562 ★ 1579 ★ 1602 ■ 1604 ■ 1628 ■

1669 ★ 1667 ★ 1675 ■ 1684-1699 ★

Κίμωλος : 1666-1690 ■

Δήλος : 1628 ■ 1657 ■

Πάρος : 1664 ■ 1674 ■ 1675 ■ 1677 ■ 1682 ■

1694-1695 ★

Φούρνοι : 1602 ■ 1684-1699 ■

Ίος : 1668 ■ 1671-1672 ■ 1692 ■ 1699 ■

Σύρα : 1666 ■ 1671 ■ 1690-1693 ■

Στενό Χίου : 1627 ■ 1639 ■ 1655 ■ 1674-1677 ■

Μυτιλήνη : 1562-1563 ■

Φώκεια : 1604 ■ 1610 ■ 1621 ■ 1628 ■ 1631

1639 ■ 1681-1684 ■

Θάσσος : Μόνιμη θέση ανάπαυσης λεβατινών Τούρκων πειρατών

Αμοργός : 1670-1679

Ρόδος : 1564-1565 1629 1645-1699

Καταφύγιο και κέντρο εμπορίου Τούρκων πειρατών

Κάρπαθος : Θέση ανάπαυσης και συνάντησης Χριστιανών πειρατών

Μεθώνη- Κορώνη : 1548 1563 1573-1579

1602-1605 1607-1608 1618 1621 1640 1645

1646 1666

Λευκάδα : 1558 1573 1611 1602

Ζάκυνθος : 1586 1600 1628 1643 1645 1658

Κεφαλληνία : 1603 1628 1637 1645 1654

Ναύπακτος : 1540 1555-1556 1558 1562

1563 1564 1572-1573 1600 1660

Δυρράχιο : 1556 1559 1561-1563 1573 1580

1586 1605

Αυλώνα : 1555 1556 1561-1563 1570 1573

1579-1580 1586 1588 1602 1611

Ναυαρίνο: 1655 1665 1645-1669

Πάτρα : 1554 1600 1628

Κρήτη : 1645-1669

Σφακιά – Γαύδος : 1571 1606 1609 1630 1664

ΣΗΜΕΙΑ ΕΝΕΔΡΑΣ ΣΤΙΣ ΘΑΛΑΣΣΙΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΚΡΗΤΗΣ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ ΚΑΙ
ΑΝΒΑΤΟΛΙΚΗΣ ΜΕΣΟΓΕΙΟΥ

Κρήτης γενικά

1527,1549,1552,1560,1561,1562,1565,1574,1576,1578,1583,1587,1595,1597,1599,1
600,1603,1604,1605,1606,1610,1614,1615,1623,1628,1640,1689,1695

Σούδας- Χανίων 1540,1552-1553,1555,1558,1571,1574

Σαλμόνι – Σητείας 1557,1582,1583

Σφακίων- Γαύδου 1559,1579,1606,1609,1645-1699

Αποκορώνου- Ρεθύμνου-Ρόδου

1562,1571,1559,1562,1567,1568,1583,1584,1589,1594,1595,1605,1606,1608,1609,1
614,1626,1628,1629,1630

Καστελλόριζο 1597,1607,1609,1613,1628,1630,1659

Καρπάθου 1605,1606,1607,1609,1610,1659,1676

Κώ- Νισύρου 1583,1586,1603,1605,1606,1609,1610,1616,1634,1659,1676

Σύμης 1659,1678

Κύπρου

1540,1544,1553,1555,1556,1571,1572,1574,1582,1583,1587,1588,1589,1594,1597,1
604,1607,1609,1610,1614,1616,1679,1683

Κάβο Χελιδόνι 1579,1583,1584,1587,1597,1605,1607,1628

Επτά Κάβοι 1574,1597,1605,1607-1609,1610,1613,1619

Κόλπος Αττάλειας 1574,1584,1605,1606,1607,1609,1613

Αλεξανδρέττας 1596,1584,1603,1605,1607,1609,1628

Κόλπος Καραμανίας 1562,1606,1607,1610,1613

ΣΗΜΕΙΑ ΕΝΕΔΡΑΣ ΚΑΙ ΕΤΗ ΠΕΙΡΑΤΙΚΩΝ ΕΠΙΘΕ
ΣΕΩΝ ΣΕ ΘΑΛΑΣΣΙΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΚΑΙ ΝΗΣΙΑ ΤΟΥ ΙΟΝΙΟΥ ΠΕΛΑΓΟΥΣ
1538-1699

Ζακύνθου 1540,1543,1549,1556,1560,1566,1571,1574,1576,1601

Θάλασσα Ζακύνθου

1560,1561,1562,1563,1588,1592,1600,1601,1603,1604,1609,1612,1613,1628,1634,1637

Κεφαλληνίας

1540,1543,1553,1555,1556,1560,1564,1571,1574,1600,1601,1603,1611,1612,1613,1628

Θάλασσα Κεφαλληνίας 1586,1601,1603,1628,1637,1638,1642

Κέρκυρας 1540,1555,1556,1557,1571

Στενό Κέρκυρας

1542,1549,1556,1557,1558,1560,1571,1577,1578,1586,1590,1596,1597,1601,1605

Ιθάκης 1543,1553,1611

Λευκάδας 1556,1597,1606,1609,1610,1619,1625,1666,1684

Παξών 1546,1600,1605,1609,1624

Αυλώνας

1553,1554,1556,1561,1570,1579,1580,1582,1583,1586,1592,1595,1596,1598,1600,1605,1609,1611

Δυρραχίου 1554,1556,1559,1592,1597,1603,1605,1609

Ναυπάκτου 1540,1545,1554,1555,1556,1603,1606

Πάτρας 1554,1595,1603,1645,1677

Πρέβεζας 1547,1553,1555,1556,1577,1578,1605,1609,1666

Στροφάδων 1571,1604,1613,1614,1619,1639

Μεθώνης- Κορώνης – Σαπιέντζας 1547,1557,1573,1582,1583,1587,1603-1605,1606,1608,1611,1614,1621,1623,1626,1639,1654,1681

Κυθήρων- Μάνης

1538,1551,1556,1557,1558,1564,1570,1571,1574,1575,1583,1600,1601,1604,1607,1614

Σαπιέντζας- Κρήτης 1583,1584,1618,1621,1645-1669

ΣΗΜΕΙΑ ΕΝΕΔΡΑΣ ΚΑΙ ΕΤΗ ΠΕΙΡΑΤΙΚΩΝ ΕΠΙΘΕΣΕΩΝ ΣΕ ΘΑΛΑΣΣΙΕΣ
ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΚΑΙ ΝΗΣΙΑ ΑΙΓΑΙΟΥ ΠΕΛΑΓΟΥΣ 1538-1699

Τήνου 1544,1564,1565,1570,1652,1654,1661,1672,1684,1696,1697

Κέας- Κύθνου 1546,1603,1656,1661,1668,1678

Μυκόνου

1550,1570,1602,1645,1651,1661,1671,1673,1674,1678,1680,1682,1683,1697

Του 1558,1615,1655,1671,1692

Νησί Νάξου

1575,1620,1645,1649,1655,1659,1660,1666,1667,1674,1675,1676,1677,1678,1681,1682

Θάλασσα Νάξου 1559,1568,1570,1575,1618,1655

Σύρας – Γιούρων

1563,1572,1611,1612,1617,1618,1645,1663,1666,1667,1674,1690,1694

Σαντορίνης 1564,1570,1646,1651,1654,1655,1667,1671,1678,1680,1693

Πάρου 1570,1645,1652,1666,1667,1668,1673,1674,1676,1677,1695

Ανδρου 1570,1575,1583,1584,1586,1596,1642,1645,1656,1669

Μήλου- Κιμώλου

1601,1603,1605,1607,1608,1610,1623,1638,1645,1670,1671,1680,1682

Σίφνου 1609,1617,1645,1650,1668

Ανάφης- Σικίνου – Φολεγάνδρου 1655,1657,1688,1678,1693

Αμοργού 1655,1678,1693

Πάτμου – Λέρου 1597,1605,1609,1621,1635,1652,1658,1659,1676

Νησί Σάμου 1587,1597,1599,1611,1621,1676

Στενό Σάμου 1602,1611,1612,1613,1615,1695

Φούρνοι 1602,1613,1621,1630,1680-1699

Ικαρίας 1602,1609,1611,1613,1614,1617,1695

Μυτιλήνης 1544,1605,1610,1611,1623,1652,1675,1676

Χίου- Στενού Χίου

1550,1555,1559,1585,1588,1599,1605,1609,1613,1626,1627,1630,1652,1657,1660,1673,1674,1681,1695

Φώκαιας 1613,1621,1627,1631,1675

Βορ.Σποράδων 1610,1619,1660,1611,1614,1616

Εύβοιας 1602,1604,1606,1609,1611,1614,1616

Λιμάνι Βόλου 1586,1642,1655,1660

Παρακάτω παραθέτουμε μερικά γεγονότα που υποδεικνύουν την άμεση σχέση που είχαν οι βίγλες με την πειρατεία, τον καταλυτικό τους ρόλο στην σωτηρία των ελληνικών νησιών καθώς και την δυνατότητα άμεσης μετάδοσης της έλευσης των. Έτσι φαίνεται η ζωτική (αμυντική κυρίως) σημασία των βιγλών, οι οποίες διασκορπισμένες στους διάφορους λόφους των νησιών ειδοποιούσαν έγκαιρα για την έλευση των πειρατών, εξασφάλιζαν την άμυνα των κατοίκων και αντιμετώπιζαν πολλές φορές επιτυχώς τους μαινόμενους πορθητές.

Από τον 7^ο μ.Χ αιώνα μέχρι και την Άλωση της Πόλης, τα νησιά και τα παράλια του Αιγαίου υπέστησαν τα πάνδεινα από τους Άραβες, τους γνωστούς Σαρακηνούς, που με ορμητήριά τους την Αφρική, Ασία και Κρήτη ρήμαζαν και φορολόγησαν τους πάντες για τα πάντα. Ακόμη έχουν μείνει στα διάφορα νησιά, και ιδιαίτερα στα νησιά των Κυκλάδων, σε ορισμένους όρμους, τα τοπωνύμια «Τα Σαρακήνικα».

Επίσης, διάφοροι πειρατές, Ιταλοί, Ενετοί, Γενουάτες, Μαλτέζοι, Καταλανοί, Νορμανδοί, κ.α., επωφελούμενοι από την εξασθένηση της ναυτικής δύναμης του Βυζαντίου, έγιναν ο φόβος και ο τρόμος σ όλο το Αιγαίο.

Μετά την Άλωση της Κωνσταντινούπολης διάφοροι πειρατές και κουρσάροι, χριστιανοί και μουσουλμάνοι, γνωστοί Μπαρμπαρέζοι, αλώνιζαν κυριολεκτικά το Αιγαίο όλο τον 16^ο και 17^ο αιώνα κάτω από τις σημαίες διάφορων κρατών, που τότε βρίσκονταν σε ανταγωνισμό.

Ανάμεσα στους κουρσάρους, πολλές φορές, ήταν και διάφοροι ιππότες, που όταν κουράζονταν από τη πειρατεία ή ερωτεύονταν κάποια αρχοντοπούλα, στα διάφορα νησιά, άφηναν το κούρσο, παντρεύονταν και ξεχνούσαν το παλιό τους επάγγελμα. Μερικά από τα πιο γνωστά ονόματα ήταν ο Μαρκήσιος Φλερύ, ο Τεμερικούτ, ο Κρεβελιέ, ο Ντε Ραϋμόντ ντε Μοντένα κ.α.

Από τους σκληρότερους Έλληνες πειρατές ήταν, οι Μανιάτες. Σκληροί και αδίστακτοι πλιατσικολόγοι, αλλά και άλλοι νησιώτες, όπως οι Αμοργιανοί, οι Τηνιακοί, οι Κασιώτες κ.α. Ανάμεσά τους γνωστά ονόματα όπως, ο καπετάν Μανέτας, ο Καψής, ο Φραγκόπουλος, ο Λόλιος κ.α. Άνθρωποι φυγόδικοι,

τυχοδιώκτες, οργάνωναν κυριολεκτικά το Αιγαίο, σφάζοντας, καίγοντας, αρπάζοντας, ότι εύρισκαν μπροστά τους ή και αιχμαλωτίζοντας ανθρώπους, άντρες και γυναίκες για να τους πουλήσουν στα σκλαβοπάζαρα της Πόλης, της Σμύρνης ή της Μπαρμπαριάς.

Οι Ναξιώτες υπέφεραν τα πάνδεινα την εποχή εκείνη. Μέρα νύχτα σεν είχαν ησυχία ούτε ασφάλεια. Ζούσαν με τον φόβο ότι από στιγμή σε στιγμή μπορούσαν να εμφανιστούν πειρατικά καράβια και να τους πάρουν όλο τους το βιος. Οι παραθαλάσσιες περιοχές εγκαταλείφθηκαν και οι Ναξιώτες σιγά-σιγά άρχιζαν να κτίζουν οικισμούς στο εσωτερικό του νησιού.

Η πρωτεύουσα μεταφέρεται στο κάστρο τ' Απαρίλου και οι κάτοικοι της Νάξου συγκεντρώνονται στο κέντρο του νησιού στη Δρυμαλιά ή σε οικισμούς σκαρφαλωμένους στο Ζα, στο Φανάρι ή στην Κόρωνο. Πάνω στα βουνά και στις βαθιές χαράδρες πίστευαν ότι θα μπορούσαν ν' αντιμετωπίσουν καλύτερα τις πειρατικές επιδρομές.

Η πειρατεία κράτησε αρκετά χρόνια μέχρι και τα χρόνια της Επανάστασης, όπου τότε ο Καποδίστριας της έδωσε το τελευταίο χτύπημα με τον Μιαούλη.

Ο ΜΠΑΡΜΠΑΡΟΣΣΑ ΣΤΗ ΝΑΞΟ

Το 1537 αράζει στο λιμάνι της Νάξου με τις 70 γαλέρες ο Χαιρετίν Μπαρμπαρόσσα, ο τρομερός Κοκκινογένης, ο Μπαρμπαρέζος πειρατής στον οποίο ο Σουλτάνος ανέθεσε τη ναυμαχία του τουρκικού στόλου στο Αιγαίο. Υπήρξε ο φόβος και ο τρόμος των νησιωτών. Όσα νησιά προσπαθούσαν να αντισταθούν οδηγήθηκαν στην ολοκληρωτική καταστροφή και ισοπέδωση. Δούκας της Νάξου τότε, ήταν ο Ιωάννης Κρίσπος, ο οποίος αναγκάστηκε να συνθηκολογήσει. Από επιστολή το 1537 στους χριστιανούς ηγεμόνες της Δυτικής Ευρώπης μαθαίνουμε τι έγινε τότε.

Οι κάτοικοι που ειδοποιήθηκαν για τον ερχομό του πειρατή, έντρομοι και πανικόβλητοι εγκατέλειψαν τα σπίτια τους και έτρεξαν να κρυφτούν. Όταν οι πειρατές προσορμίστηκαν στο νησί, επιτέθηκαν λεηλατώντας και καίγοντας ό,τι έβρισκαν μπροστά τους. Τότε ο Μπαρμπαρόσσα έστειλε αγγελιογόρο στο παλάτι του δούκα ζητώντας να παραδωθεί, αν θέλει να σώσει τον εαυτό του, το λαό και την οικογένειά του. Εκείνος αναλογιζόμενος τον κίνδυνο της λεηλασίας και της σφαγής

και αφού κανείς δεν μπορούσε να αντισταθεί, συνθηκολόγησε με τον Μωαμεθανό τύραννο.

ΒΙΓΛΕΣ ΚΑΙ ΦΡΥΚΤΩΡΙΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΓΚΑΙΡΗ ΕΙΛΟΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ ΚΑΤΟΙΚΩΝ

ΚΑΙ ΩΣ ΜΕΤΡΑ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ ΤΩΝ ΠΕΙΡΑΤΩΝ.

ΟΙ ΒΙΓΛΕΣ ΤΡΟΠΟΙ ΑΜΥΝΑΣ ΚΑΙ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΩΝ ΚΑΤΟΙΚΩΝ

Οι κάτοικοι των χωριών και οικισμών ενημερώνονταν συνήθως εγκαίρως από τα σινιάλα που έστελναν οι βιγλάτορες για την επιδρομή πειρατών και έτρεχαν στα καταφύγια τους μέχρι να περάσει ο κίνδυνος. Συνήθως κρύβονταν στα κοντινά κάστρα ή στις σπηλιές (π.χ. σπηλιά του Ζα, Καλορίτσα κ.α.) τα χρόνια εκείνα σε όλα τα χωριά μικροί και μεγάλοι είχαν σφεντόνες. Σε περίπτωση πειρατών ανέβαιναν στα ψηλωτάρια² και σημέδευαν τους πειρατές. Έριχναν τις πέτρες σαν βροχή και καθυστερούσαν με αποτέλεσμα να χάνουν το προτέρημα του αιφνιδιασμού. Στο μεταξύ τα γυναικόπαιδα έτρεχαν στα καταφύγια τους.

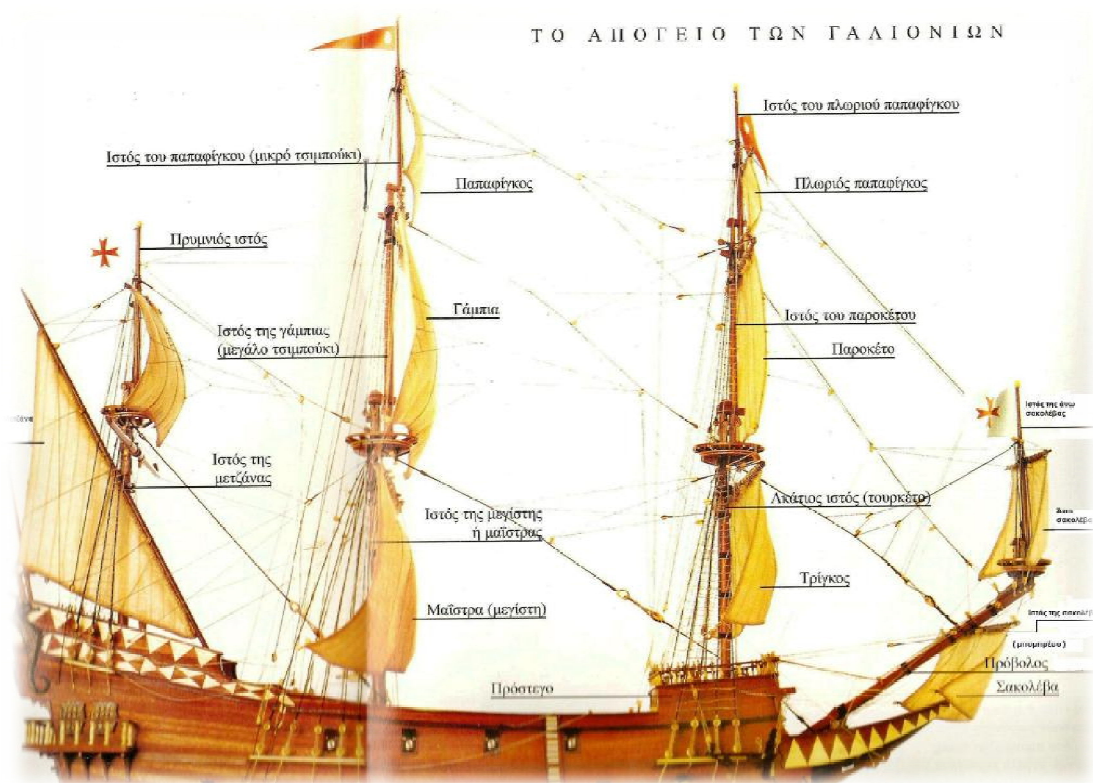
Την μεγάλη σκοπευτική ικανότητα των σφεντονιών αποδεικνύει και μια απεραθίτικη παράδοση. Κάποτε φάνηκαν ληστοπειρατές στα Απαραθίτικα και οι βιγλάτορες ειδοποίησαν αμέσως τους χωριανούς. Μόλις έφτασαν στο μποβάλημα της Ροπικής και παίρνανε το δρόμο για το χωριό, οι σφεντονίτες άρχισαν να ρίχνουν τις πέτρες βροχή. Τότε μια καλή βολή πέτυχε κατακέφαλα τον ξακουστό τους αρχηγό Μπέη-Μπρε, ο οποίος έπεσε κάτω νεκρός. Τότε οι πειρατές τα έχασαν, πήραν στα χέρια τους τον πεθαμένο αρχηγό τους και γύρισαν πίσω στα καράβια τους. Από τότε το σημείο εκείνο ονομάστηκε «Μποβάλημα του Μπέη-Μπρε». (διήγηση του Ν.Πρωτονοτάριου, προέδρου της κοινότητας Απειράνθου).

Επίσης από το Μ. Μπαρδάνη μαθαίνουμε ότι, όταν τα βοσκοκόπελα από τις βίγλες έβλεπαν να πλησιάζουν πειρατές στη Νάξο, τρέχανε να βγάλουν τα κουδούνια από τα ζώα τους, για να μην προδίδει ο θόρυβος την ύπαρξη των ζώων μέσα στις ρεματιές. Ύστερα φορούσαν όσα κουδούνια μπορούσαν και τα χτυπούσαν τρέχοντας στις βουνοκορφές ώστε να ειδοποιήσουν τις οικογένειές τους να πάνε γύρω στις γύρω σπηλιές. Με το χτύπημα των κουδουνιών παραπλανούσαν τους πειρατές και για την πραγματική θέση των κοπαδιών.

2. Ψηλωτάρια: Ψηλά και κρεμαστά μέρη.

1.4 ΤΑ ΙΣΤΙΟΦΟΡΑ ΠΛΟΙΑ ΤΗΣ ΠΕΙΡΑΤΕΙΑΣ ΚΑΙ ΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΙΣΤΙΟΦΟΡΑ ΤΗΣ ΕΠΟΧΗΣ

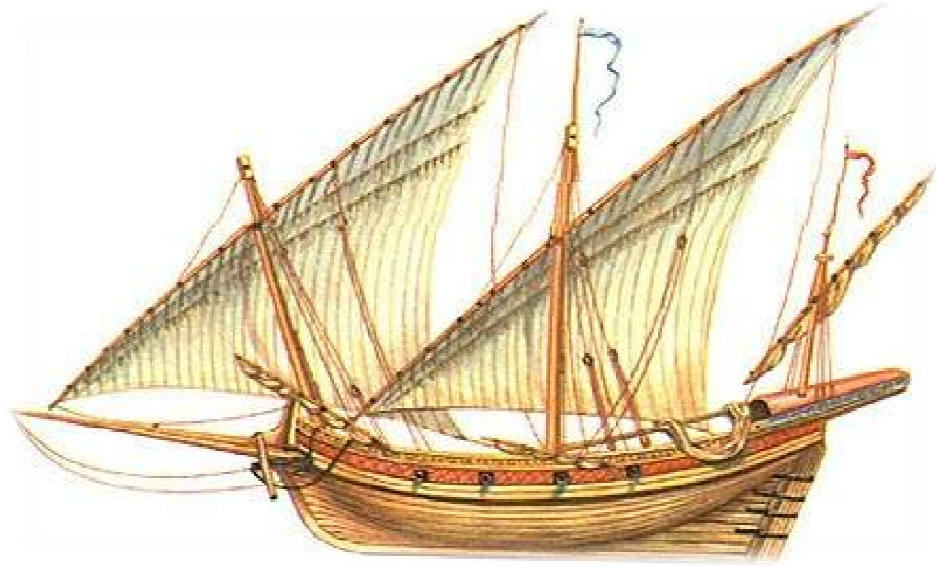
Παρακάτω θα παρουσιάσουμε μερικούς τύπους ιστιοφόρων πλοίων που χρησιμοποιούνταν από πειρατές, εμπορικά και άλλου είδους πλοιάρια για εμπορικές και άλλου είδους συναλλαγές.

Εικόνα 6: Γαλιόνι

Πηγή : Ιστοσελίδα www.google.gr (εικόνες).

Γαλιόνι (εικ.6), **Μπερτόνι**, **Φρεγάτα**, **Ταρτάνα**(εικ.7), **Φελούκα** (εικ.8), **Πολάκα**(εικ.10).

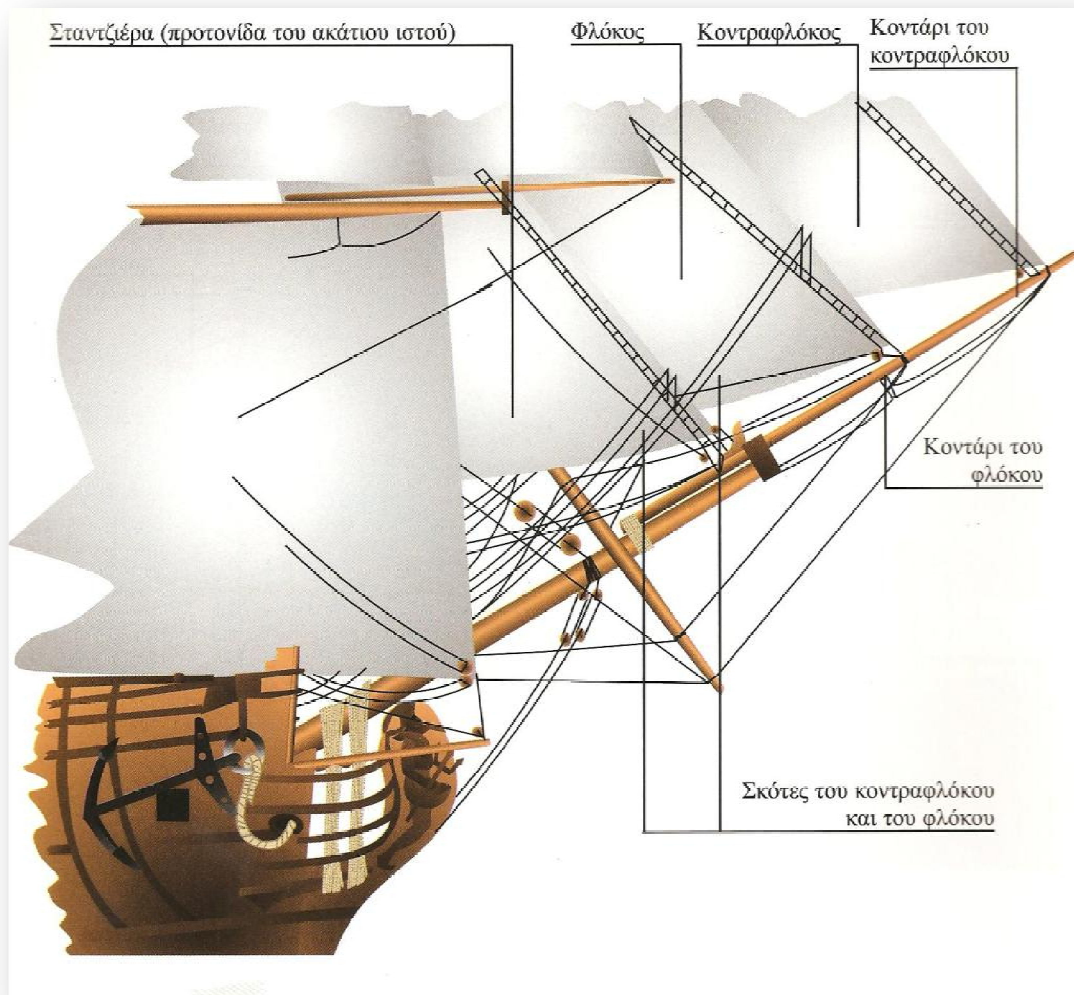
Εικόνα 7: Ταρτάνα

Πηγή : Ιστοσελίδα www.google.gr (εικόνες).

Εικόνα 8: Φελούκα κοντά στο Μεσολόγγι. Ελαιογραφία.

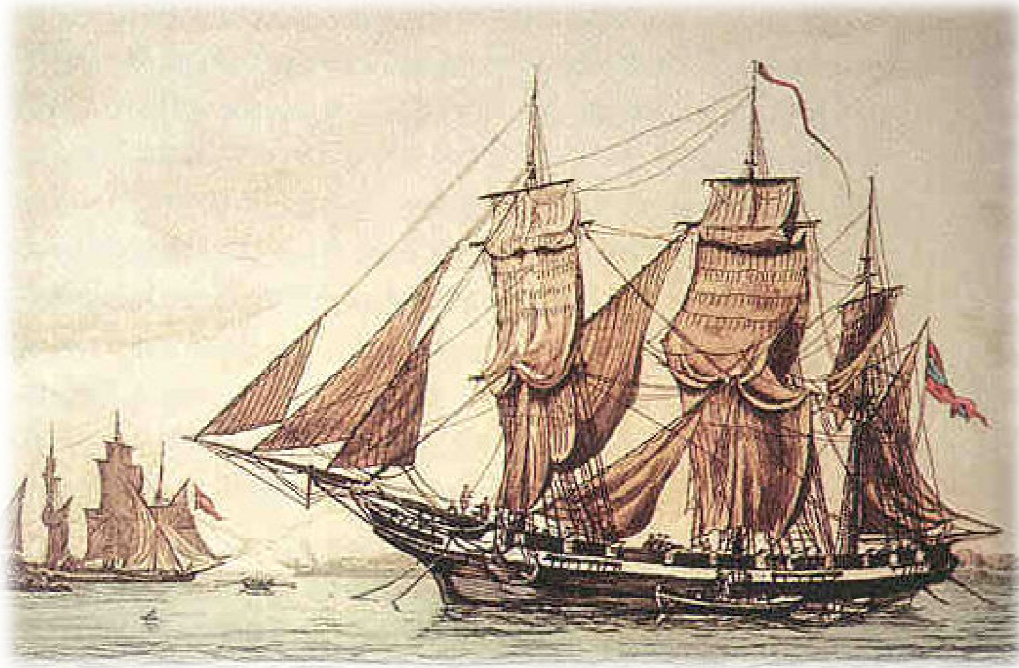
Πηγή : Ιστοσελίδα www.google.gr (εικόνες).

Εικόνα 9: Πινάτσα.

Πηγή : Ιστοσελίδα www.google.gr (εικόνες).

Πινάτσα (εικ.9) : Την χρησιμοποιούσαν για πολεμικούς σκοπούς αλλά και για άσκηση εμπορίου. Διέφερε από ένα αρματωμένο σύγχρονο πλοίο στο ότι ήταν μικρότερη και είχε πρύμη επίπεδη. Διέθετε ένα κατάστρωμα με διάφορες υπερκατασκευές και υψηλά πλαϊνά παραπέτα. Υπήρχαν και πινάτσες με δύο καταστρώματα και δύσκολα τις ξεχώριζες από τις φρεγάτες.

Εικόνα 10: Πολάκα.

Πηγή : Ιστοσελίδα www.google.gr (εικόνες).

Πετάτσιο : Ήταν σκάφος με 4 κατάρτια, όχι πολύ φαρδύ συνήθως, εξοπλισμένο για πολεμική χρήση και πειρατεία. Μπορούσε να φέρει 20 τεμάχια κανονιών και το χρησιμοποιούσαν ως εμπροσθοφυλακή ή σαν πλοίο αναγνώρισης του στόλου, για να σταματά και να ελέγχει την ταυτότητα των πλοίων, που συναντούσαν.

**Καραμουζάλ, Γρίπος, Γέρμα, Καϊκια, Τρεχαντήρι, Σαϊκκα, Σαχτούρια, Σαΐτα.
κ.α.**

1.5 Η ΠΕΙΡΑΤΕΙΑ ΣΤΗΝ ΑΙΓΙΝΑ

Σύμφωνα με τη μυθολογία, η Αίγινα ήταν μια όμορφη πριγκίπισσα την οποία ερωτεύτηκε ο Δίας. Για να είναι μόνος μαζί της, την πήρε σε αυτό το ακατοίκητο νησί, και μαζί έκαναν ένα γιο, τον Αιακό, ο οποίος έγινε ο πρώτος βασιλιάς της Αίγινας. Το νησί κατοικήθηκε κατά την παλαιολιθική εποχή, και είχε σημαντική θέση στην αρχαιότητα. Ένα ενδιαφέρον γεγονός για το νησί είναι ότι τα πρώτα νομίσματα του δυτικού κόσμου έγιναν εδώ τον 7ο π.Χ. αιώνα. Στους Περσικούς πολέμους, τον 5ο αιώνα π.Χ., η Αίγινα αρχικά συμμάχησε με τους Πέρσες, πιθανότατα λόγω της αντιπαλότητας της με την Αθήνα. Το νησί όμως άλλαξε στρατόπεδο, και μετά την νικηφόρο μάχη της Σαλαμίνας συμμάχησε με την Σπάρτη. Όταν ξέσπασε ο πρώτος Πελοποννησιακός πόλεμος με την Αθήνα, οι περισσότεροι από τους Αιγινήτες αναζήτησαν καταφύγιο στην Πελοπόννησο.

Κατά τη διάρκεια του Μεσαίωνα, το νησί είχε συνεχείς εφόδους από πειρατές, και οι Ενετικό τουρκικές επιδρομές είχαν και αυτές το μερίδιο τους. Το νησί απελευθερώθηκε το 1830, και η πόλη της Αίγινας ήταν η πρώτη πρωτεύουσα της ελεύθερης Ελλάδας. Η πρώτη σύγχρονη δραχμή επίσης κόπηκε εδώ παριστώντας ένα φοίνικα που ανέρχεται από τις στάχτες. Στην Αίγινα εκδόθηκε επίσης η πρώτη εφημερίδα της νεώτερης Ελλάδας και δημιουργήθηκε η πρώτη φυλακή. Κατά την επανάσταση του 1821 η Αίγινα εξαιτίας της σημαντικής της γεωγραφικής θέσης έπαιξε έναν πολύπλευρο ρόλο. Στάθηκε ο συγκοινωνιακός κόμβος ανάμεσα σε Αττική, Πελοπόννησο και Κυκλάδες. Σε μια εποχή που οι δρόμοι της στεριάς ήταν κλειστοί κι επικίνδυνοι, η μεταφορά στρατευμάτων κι εφοδίων γινόταν απ' το θαλασσινό δρόμο του Σαρωνικού, που ήταν συντομότερος κι ασφαλέστερος με πέρασμα πάντα την Αίγινα, η οποία μ' αυτόν τον τρόπο έγινε βάση ανεφοδιασμού και μεταφορών, ιδίως στα 1826 και 1827, οπότε το νησί στάθηκε το κέντρο για την οργάνωση και την ενίσχυση των επιχειρήσεων στην Αττική και αργότερα στη Δυτική Στερεά.

Εξαιτίας της γεωγραφικής της θέσης και της κάλυψης της από τους στόλους της Ύδρας, των Σπετσών, αργότερα και των Ψαρών, έγινε η Αίγινα απ' την αρχή της επανάστασης, καταφύγιο χιλιάδων προσφύγων από όλες τις άλλες ελληνικές

περιοχές. Μετά την καταστροφή των Ψαρών (1825) εγκαταστάθηκε στην Αίγινα η επιτροπή και το μεγαλύτερο μέρος των Ψαριανών. Η Αίγινα έγινε έτσι το κέντρο της πολιτικής, εμπορικής και πολεμικής τους δράσης και η βάση του στόλου τους.

Η Αίγινα έγινε ακόμα το κέντρο των ευρωπαϊκών επεμβάσεων και ανταγωνισμών, ιδίως μετά την εγκατάσταση της ελληνικής κυβέρνησης. Στο μεγάλο όρμο του Μαραθώνα αγκυροβολούσαν τα ευρωπαϊκά εμπορικά και πολεμικά πλοία. Κάποιοι φιλικοί ταξίδευαν εκεί για εμπόριο και για προπαγάνδα.

Στην επανάσταση πήραν μέρος πολλοί Αιγινήτες. Πολέμησαν στο Χάνι της Γραβιάς, στη μάχη του Αγινόριου, στο Φάληρο, βοήθησαν στον ανεφοδιασμό της Ακρόπολης με το Φαβιέρο καθώς και το Μοναστήρι της Χρυσολέοντισσας συμμετείχε δίνοντας πολλά χρήματα και τρόφιμα για τον αγώνα.

Η οικονομική άνθιση που παρουσίασε η Αίγινα στις παραμονές του ξεσηκωμού του 1821 είναι ένα φαινόμενο, το οποίο παρατηρήθηκε και στα άλλα νησιά, όπως στην Ύδρα, στον Πόρο, στις Σπέτσες, στα Ψαρά κ.α.

Το αποτέλεσμα ήταν να βρεθούν όλα τα νησιά αυτά, κατά την έκρηξη της επανάστασης μ' έναν αξιόλογο και αξιόμαχο στόλο, ο οποίος, όταν χρειάστηκε μετατράπηκε σε δραστικό πολεμικό όπλο κατά των τυράννων κι έπαιξε αποφασιστικό ρόλο στη νικηφόρο έκβασή του κατά θάλασσα πολέμου.

Κατά τον Α. Λιγνό, που με πολλή εμβρίθεια και ιδιαίτερη προσοχή, μελέτησε τη συνεισφορά των νησιών του Αργοσαρωνικού στον αγώνα, η Αίγινα στις παραμονές του 1821 διέθετε 68 σκάφη. Στις 23 Μαρτίου η Αίγινα επαναστάτησε εναντίον των Τούρκων συγχρόνως με τον Πόρο και τη Σαλαμίνα, ακολουθώντας το παράδειγμα των Σπετσών. Ο προύχοντας της Αίγινας Μάρκελλος έστειλε στην Κάρυστο ένα πολεμικό βρίκι με το οποίο οι Αιγινήτες άρπαξαν μερικά τηλεβόλα από την παραλία της κι επέστρεψαν στο νησί τους. Αυτά τα τηλεβόλα χρησιμοποιήθηκαν στην πολιορκία του Ακροκορίνθου. Αρχηγοί της Αίγινας εκείνη την εποχή ήταν ο Σπύρος Μάρκελλος και ο Γιώργος Λογιωτίδης, οι οποίοι συγκρατούσαν το στρατό τους με δικά τους έξοδα.

Στην μάχη του Φαλήρου, αρχηγοί των Αιγινήτων πολεμιστών, ήταν τ' αδέρφια Τσελεπή, οι οποίοι αιχμαλωτίστηκαν απ' τους Τούρκους. Κατά τον εφοδιασμό της Ακρόπολης της Αθήνας απ' το Φαβιέρο, οι Αιγινίτες πολέμησαν κάτω απ' τους αρχηγούς Κωνσταντίνο Λιούργο, Μούρτζη και Λαλαούνη

Στην Κόρινθο, οι Αιγινήτες τάχθηκαν στις διαταγές του Αναγνώστη Πετιμεζά και άλλοι υπό τον Δ. Υψηλάντη και εξεστράτευσαν στο μοναστήρι της Φανερωμένης κι εναντίον των πασάδων Ομέρ Βρυώνη και Μεχμέτ, που το 1821 είχαν εισβάλλει στην Ανατολική Ελλάδα.

Τον επόμενο χρόνο, 1826 - 28 Ιουλίου βοήθησαν και οι Αιγινίτες στην καταστροφή της δεύτερης φάλαγγας του Δράμαλη στην νικηφόρα μάχη του Αγινορίου και των Δερβενακίων. Σε αυτή την μάχη διακρίθηκαν οι Αιγινήτες Λαλαούνης, Κάτσας, σάρρος, Μούρτζινος, Λυκούρης, οι αδελφοί Καρύδη (Τσελέπηδες) και πολλοί άλλοι.

Μετά οι Αιγινήτες πήραν μέρος στη μάχη της Αγ. Μαρίνας και της Στυλίδας υπό τις διαταγές του Νικηταρά, ενώ στη μάχη στο Αγινόριο πολέμησαν με αρχηγό το Γιώργο Λύκο.

Αιγινήτες πολέμησαν ακόμη, παίρνοντας μέρος στην εκστρατεία της Αθήνας το 1826, στο πλευρό του αρχιστράτηγου Καραϊσκάκη στην οποία διακρίθηκαν. Στην άτυχη μάχη του Ανάλατου, ανάμεσα στους αιχμαλώτους περιλαμβανόταν κι ο Αιγινήτης Τσελέπης που εκτελέστηκε μαζί με όλους τους αιχμαλώτους μετά απ'ό διαταγή του Κιουταχί.

Στις 12 Δεκεμβρίου του 1826 ο Κέιντεκ έφτασε στην Αίγινα κι αφότου επισκέφτηκε την εκεί βουλή σε συνεδρία, προσπάθησε, χωρίς επιτυχία να πληροφορηθεί τι κεφάλαια χρειαζόνταν οι Έλληνες για να ιδρυθεί τακτικός στρατός.

Ακόμη η Αίγινα στις διάφορες κρίσιμες ιστορικές φάσεις του τόπου μας, χρησίμευσε ως καταφύγιο του άμαχου πληθυσμού. Στα χρόνια της επανάστασης του '21, η Αίγινα έγινε τόπος συγκέντρωσης πλουσίων οικογενειών, πολιτικών, στρατιωτικών και πνευματικών προσωπικοτήτων. Κατά την περίοδο του 1821-1828 κατοικούσαν την Αίγινα οικογένειες: Ζαχαρίτσα, Καλιφρονά, Χαλκοκονδύλη, οι Φίλιππος Ιωάννου, Σπυρίδωνας Τρικούπης, Χρ. Κλωνάρης, Μάρκος Δραγούμης, οπι αδελφοί Νικήτας και Παναγιώτης Σπακόπουλοι, ο Ικέσιος, ο Βενιαμίν Λέσβος, Ο Μαυροκορδάτος, ο Πετρομπέης, ο Κανάρης, Ο Γεώργιος Φίνλεϋ και πολλοί άλλοι.

Επίσης η Αίγινα δέχθηκε ομαδικά το 1824, τη κοινότητα των Ψαριανών, μετά το ολοκαύτωμα του νησιού τους. Οι Ψαριανοί συγκρότησαν μια δραστήρια και οικονομικά εύρωστη παροικία. Επίσης, καταδίωξαν αποτελεσματικά την πειρατεία και με τα πλοία τους πήραν ενεργά μέρος στον αγώνα.

Άλλοι σημαντικοί Αιγινήτες αγωνιστές είναι οι εξής:

Βελισάριος Αιγινήτης: πολέμησε στην Εύβοια και στην πολιορκία της Άμφισσας το 1824.

Παναγιώτης Αιγινήτης: Πλοίαρχος και ιδιοκτήτης του σκάφους «Ασώματος». Συμμετείχε σε πολλές ναυμαχίες.

Χρήστος Αιγινήτης: Πολέμησε κατά της στρατιάς του Κιουταχή (1826).

Ακόμα φαίνεται πως η πειρατεία άνθιζε στην Αίγινα, στην οποία λειτουργούσε σε πλήρη δράση σημαντικό ορμητήριο των πειρατών. Μάλιστα, τον Ιούνιο του 1826, ο Δεριγνύ αποβίβασε στην Αίγινα αιφνιδιαστικά ναυτικά αγήματα και κατάφερε να ξεριζώσει ένα επικίνδυνο άντρο πειρατών, που δρούσε στο νησί. Οι Αιγινήτες κατέφυγαν στην Παλαιοχώρα όταν κινδύνευσαν από τους πειρατές. Μερικοί από τους «Αιγινήτες ναυτικούς που πήραν μέρος στον αγώνα ήταν οι εξής: Γ. Καλαμαράς, Σ. Γιαννούλης, Μ. Χελιώτης, Στ. Μούρτζης, Στ. Μπόγρης, Ελ. Χελιώτης, Ιωαν. Μουτσάτσος, Δ. Μαυρέας, Θ. Χελιώτης, Δ. Καλαμαράς, Γ. Βέσης,

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΣΤΟΙΧΕΙΟ (ΕΠΙΣΤΟΛΗ) ΟΠΟΥ ΥΠΑΡΧΕΙ ΑΝΑΦΟΡΑ ΣΤΗΝ
ΠΕΙΡΑΤΕΙΑ ΤΗΣ ΑΙΓΙΝΑ :

Τον Νοέμβρη του 1827 « τινές πατριώται » εγύμνωσαν μια σακολέβα που ερχόταν από τη Σύρα, « αναμέσον Αιγίνης και Γαιδαρονησίου...». Οι πειρατές συνελήφθησαν και φυλακίστηκαν αλλά τελικά κατάφεραν να δραπετεύσουν. Ένας από τους ναύτες της σακολέβας προσφεύγει με επιστολή του στον Καποδίστρια, του αφηγείται τα γεγονότα και του ζητά να εκδώσει διαταγή για την επανασύλληψη των πειρατών και την αποζημίωση του από αυτούς. Η επιστολή έχει ως εξής :

*«Εξοχότατε Κυβερνήτα της Ελλάδος,
Πέρυσι, τέλη Νοεμβρίου, ερχόμενος από Σύραν με μίαν σακολέβαν
Κυδωνιάτικην μας εγύμνωσαν αναμέσον Αιγίνης και Γαιδαρονησίου τινές
Πορώται, εις των οποίων ήτον ο Αντώνιος Πριμμηκήριος και μας ήρπασαν όσα
διαλαμβάνει ο εγκλειόμενος κατάλογος. Επομένως δε τον Πριμμηκήριον και
ένα άλλον συνέλαβεν η Διοικητική επιτροπή και τους εφυλάκωσεν ενταύθα και
αποδειχθέντος του πράγματος κατεδικάσθησαν να μας δικαιώσουν, αλλ' αυτοί
έσπασαν την φυλακήν και έφυγον ότι δε αληθώς λέγω μαρτυρούν τα αρχεία της
Διοικητικής Επιτροπής και της Επιτροπής των Ψαριανών.*

*Παρακαλώ λοιπόν το φιλοδίκαιον σας, να ευδοκήσετε, να εκδοθή
διαταγή έντονος προς τους προκρίτους του Πόρου, να συλλάβουν τους
διαληφθέντας ληστές και να τους στείλουν ενθάδε, δια να κάμουν την απόδοσιν
του δικαίου υπ' όψιν της υμετέρας εξοχότητας και την λοιπήν ικανοποίησιν.*

Υποσημειούμαι δε με ελπίδας χρηστές και το προσήκον σέβας.

Τη 9 Φεβρουαρίου 1828

Εν Αιγίνη

Ο ευπειθής πολίτης

Γεώργιος Κατζίκας, ναύτης του Νικόδημου» (Γενικά Αρχεία Κράτους

θαλάσσιον Δικαστήριον, φακ.14

1.6 ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΠΟΧΗ, ΤΟΠΟΓΡΑΦΙΑ ΚΑΙ ΕΥΗΜΕΡΙΑ ΤΗΣ ΑΙΓΙΝΑΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΣΠΕΤΣΩΝ

ΑΙΓΙΝΑ

Η έκταση του νησιού είναι περίπου 86 τετρ. χιλ. η περίμετρος του δε κατά τον αρχαίο γεωγράφο Στράβωνα, υπολογίζεται σε 180 στάδια, δηλαδή 36.000 μέτρα. Σε έκταση, είναι δηλαδή είναι λίγο πιο μικρό από την Σαλαμίνα, αλλά με καλύτερη στρατηγική θέση, απ' αυτή, αφού βρίσκεται στη μέση του Σαρωνικού, ανάμεσα σε τρία λιμάνια : του Πειραιώς, Μεγάρων και της Επιδάουρου, πάνω στην διασταύρωση των θαλάσσιων δρόμων. Σε σχήμα η Αίγινα είναι τριγωνική, με ανώτερο ύψος 534μ.

Το λιμάνι της απέχει μόλις 17 μίλια από τον Πειραιά και τον Πόρο και 14 από τα Μέγαρα και την Επίδαυρο. Η στεριά της είναι ξερή και φτενή, γεμάτη πέτρες, με ελάχιστο νερό, που δεν φτάνει για τους λίγους 10-12 χιλιάδες κατοίκους της. Όλο το κεντρικό και νότιο μέρος του νησιού σκεπάζεται από χαμηλά βουνά, ηφαιστειογενή και στεγνά, αλλά πολύ ήμερα. Μόνο Ν.Δ. απλώνεται η μοναδική μεγάλη πεδιάδα του νησιού.

Πολύ κοντά στο νησί βρίσκονται μερικά νησιά, σχεδόν ακατοίκητα. Απ' αυτά ξεχωρίζεις το Αγκίστρι (ή αρχαία Κεκρυφάλεια) που κατοικείται σήμερα από λίγους ψαράδες, και το νησί της Μονής, όπου υπάρχει και τουριστικό περίπτερο της Περιηγητικής Λέσχης. Όλα αυτά αποτελούν στην αρχαιότητα μέρος του βασιλείου του Αιακού.

Η πρώτη ιστορική είδηση για την Αίγινα αρχίζει από το 1000 περίπου π. Χ. που αναφέρει πώς γύρω από το 950 π. Χ. ένας λαός από Αχαιούς και Δωριείς από το Επίδαυρο κατέκτησε το νησί και ότι η Αίγινα έγινε αργότερα μέλος μίας *αμικτιο νίας*, από επτά πόλεις (την Ερμιόνη, Επίδαυρο, Ναύπλιο, Πρασιές, Βοιωτικό Ορχομενό και Αίγινα) με κέντρο το ιερό του Ποσειδώνος στην Καλαβρία, τον σημερινό Πόρο.

Η παράδοση λέει, πως : κάποιος Αργεΐος, μετά τον θάνατο του Αιάκου, πήρε μια ομάδα Δωριείς από το Αργος, ξεκίνησαν από την Επίδαυρο, το λιμάνι τότε της Αργολίδας, για αναζήτηση μιας νέας πατρίδας, έφθασαν στην Αίγινα και εγκαταστάθηκαν εκεί . Οπωσδήποτε, φαίνεται, πως έτσι έγινε μια ολοκληρωτική

ανάμειξη των ντόπιων κατοίκων του νησιού με τους νέους αποίκους, τους Δωριείς, που αφομοιώθηκαν τελικά και στη γλώσσα και στα ήθη και έθιμα τους και έκαμε τους Δωριείς να στραφούν προς τη ναυτιλία, αφού πήραν πια το όνομα των Αιγινήτων. Άρχισαν τότε το εμπόριο με το Άργος και την Αττική και αργότερα με την Κόρινθο, τις Κυκλάδες, τη Σάμο, τη Ρόδο, την Κύπρο την Αίγυπτο και γενικά έγιναν κυρίαρχοι στη θάλασσα.

Η εξαιρετική γεωγραφική θέση της Αίγινας την βοήθησε από τα προϊστορικά της χρόνια να επιτύχει πολύ γρήγορα την εμπορική και οικονομική της ανάπτυξη μεταξύ όλων των άλλων νησιών. Το εμπόριο γινόταν ως τότε , κυρίως από την θάλασσα. Έπρεπε να παρουσιασθεί ο Θησέας για να ξεκαθαρίσει το δρόμο της ξηράς, που έφερνε από το Άργος στην Αθήνα από το πλήθος των ληστών που υπήρχαν εκεί. Ο μόνος δρόμος να επικοινωνήσουν η Αττική με την Πελοπόννησο έμεινε ο θαλασσινός, και αυτός περνούσε από την Αίγινα. Έτσι με τα χρόνια άπλωσαν τη δράση τους σε όλο το εσωτερικό της Πελοποννήσου, ως τα βουνά της Αρκαδίας, στη Βοιωτία, Θεσσαλία, τις Κυκλάδες, την Κρήτη, την Αίγυπτο, τον Εύξεινο Πόντο και σχεδόν σ' όλη σχεδόν την Μεσόγειο. Στη Μ. Ασία γνώρισαν από τους βασιλείς της Λυδίας ένα νέο τρόπο εμπορικής συναλλαγής, το νόμισμα. Και είναι οι πρώτοι που τα μεταχειρίστηκαν στην κυρίως Ελλάδα, αφού ξέρουμε πως τα πρώτα αργυρά νομίσματα της αρχαίας Ελλάδας κόπηκαν από τον Φείδωνα, το βασιλιά του Άργους, στην Αίγινα τον 8^ο π. Χ. αιώνα, πού στο κράτος του ανήκε και η ναυτική Αίγινα.

Το πρώτο Αιγινήτικο νόμισμα, η λεγόμενη « χ ε λ ώ ν η » βάρους 13 και 1/3 γραμμάρια, με αποτύπωμα χελώνας, είχε μεγάλη αγοραστική αξία και είχε την εκτίμηση, της σημερινής αγγλικής λίρας στο εμπόριο. Το νησί το κυβερνούσαν οι μεγάλοι κεφαλαιούχοι έμποροι και οι αστοί. Αυτοί ήταν τόσο πολύ ισχυροί, που δεν μπορούσαν στην αρχή να τους κλονίσουν ούτε οι προοδευτικές τότε κοινωνικές τάσεις της Αθηναϊκής Δημοκρατίας. Στο τέλος όμως, από τα μέσα του 5^{ου} π. Χ. αι. οι Αιγινήτες δεν μπόρεσαν να αντιδράσουν στην μεγάλη πολιτιστική δύναμη των Αθηναίων.

Η οικονομική και καλλιτεχνική ακμή της Αίγινας αρχίζει κυρίως από τον 8^ο αιώνα και συνεχίζεται έως τα μέσα του 5^{ου} π. Χ. αι. και ακριβέστερα από τον 8^ο αιώνα και ακριβέστερα από το 734 – 459 π. Χ. Στο χρονικό αυτό διάστημα οι Αιγινήτες επεξέτειναν το εμπόριο τους σε όλη τη Μεσόγειο και το νησί των Αιακιδών

με τα διάφορα και πλούσια εμπορεύματα του και τα περίφημα του νομίσματα πήρε την πρώτη θέση στις Μεσογειακές αγορές και έγινε πασίγνωστο. Όταν οι άλλες γειτονικές πόλεις- κράτη της Αττικής και των Μεγάρων, αντιμετώπιζαν τα δύσκολα οικονομικά και κοινωνικά προβλήματα της εποχής τους οι ολιγαρχικοί της Αίγινας δε βρέθηκαν σε καμία δυσκολία για τέτοια ζητήματα, γιατί η εμπορική της ανάπτυξη εξασφάλιζε στον πληθυσμό της μια απεριόριστη και άνετη ζωή. Όταν αργότερα, γύρω από το 600 π. Χ. ο Σόλων έσωσε την Αττική από τον εμφύλιο κοινωνικό πόλεμο με τις σοφές κοινωνικές μεταρρυθμίσεις του (την κατάργηση των χρεών και των κοινωνικών τάξεων) από τότε πια η προσοχή των Αθηναίων στρέφεται προς το εμπόριο.

Αυτό ανησύχησε και δυσαρέστησε πολύ τους Αιγινήτες, επειδή άρχισαν να τους θεωρούν σαν επικίνδυνους ανταγωνιστές τους Αλλά στην εποχή του Πεισίστρατου και των Πεισιστρατιδών η Αίγινα έμεινε οικονομικά ανενόχλητη και η δύναμη της εξακολουθούσε πάλι να μεγαλώνει.

Έτσι η Αίγινα κατά το 500-480 π.Χ. έφτασε στο ανώτατο σημείο οικονομικής και κοινωνικής της προόδου και είχε καταλάβει την πιο ξεχωριστή θέση μεταξύ των τότε πολιτικών δυνάμεων της Ελλάδος. Ο πληθυσμός της αυξήθηκε πάρα πολύ. Οι αρχαίοι συγγραφείς αναφέρουν, ότι είχε περίπου 440.000 κατοίκους από τους οποίους 40. Χιλ. ήταν ελεύθεροι πολίτες και 400 χιλ. ήταν δούλοι και μέτοικοι. Ίσως οι αριθμοί αυτοί να είναι κάπως υπερβολικοί, δείχνουν όμως φανερά τη μεγάλη κοσμική κίνηση του πληθυσμού της.

Η Ακρόπολη της, πάνω στο λόφο της Κολώνας το «επιφανέστατον» όπως την ονόμαζαν οι επιγραφές, στολίστηκε τότε με πολλά ιερά και δημόσια κτίρια. Η «κάτω» πόλη, ή κυρίως πόλη, που κατοικούσε ο λαός, κτισμένη στη θέση της σημερινής Αίγινας, ήταν οχυρωμένη με ισχυρά τείχη (που ξεχώριζαν ως την εποχή ακόμη του Καποδίστρια) , ήταν καταστόλιστη από καλοφτιαγμένα σπίτια και από πολλούς και ωραίους ναούς. Ο Ηρόδοτος και ο Πausanίας αναφέρουν πολλούς απ' αυτούς αναφέρουν πολλούς απ αυτούς τους ναούς : το ναό της Αφροδίτης κοντά στο λιμάνι, το ναό του «Δελφινίου» Απόλλωνος, προστάτη των θαλασσινών, του Διονύσου, του Ποσειδώνος, της Αρτέμιδος, της Εκάτης, που το λατρευτικό της άγαλμα ήταν έργο του περίφημου αγαλματοποιού Μύρωνος, της θεάς Δήμητρας «Θεσμοφόρου», της Αθηνάς, του Ηρακλέους, του Ασκληπιού, του Αιακού και άλλων

διαφόρων ηρώων, που όλοι ήταν γεμάτοι από αριστουργήματα της Αιγινήτικης γλυπτικής τέχνης.

Τίποτε όμως απ' αυτά δεν σώθηκε. Όλα έχουν τώρα καταστραφεί και έχουν εξαφανισθεί και τα ίχνη τους ακόμη. Μια κολώνα μόνο σώζεται πάνω στο λόφο., δίπλα από την θάλασσα, καθώς μπαίνουμε στο λιμάνι της Αίγινας, από τον εξάιρετο ναό της *Ευπλοίας* Αφροδίτης ή του Δελφινίου Απόλλωνος, ένα απλό «ορόσημο των αιώνων», όπως μελαγχολικά την ονόμασε ο Λαμαρτίνος και τα εξάιρετα και σεπτά ερείπια του σήμερα αναστηλωμένου ναού της Αφαίας. Σ' αυτή την εποχή ακμάζει και η περίφημη Αιγινήτικη γλυπτική.

Η ματαιόδοξη όμως αυτή αποικία των Επιδαυρίων, η Αίγινα ήταν, φαίνεται, μοιραίο να επαναστατήσει κατά της μητροπόλεως της, της Επιδαύρου, και να την ερημώσει και συγχρόνως να αρχίσει κατά των Αθηναίων ένας σκληρότατος εξοντωτικός πόλεμος με πρωταρχικά αίτια το μίσος της Δωρικής Φυλής (Αιγινήτων) εναντίον των Ιωνών (Αθηναίων) με τελικό αποτέλεσμα την οριστική καθυπόταξη της Αίγινας στους Αθηναίους ύστερα από την τρομερή ναυμαχία που έγινε, απέναντι από την Αίγινα, στην *Κεκροφάλεια* (Αγκίστρι) το έτος 458 π.Χ.

ΣΠΕΤΣΕΣ

Οι **Σπέτσες** (καθαρεύουσα *Σπέτσαι*) είναι ιστορική νήσος κοντά στην Αργολική χερσόνησο, δεξιά της εισόδου του Αργολικού κόλπου, σε απόσταση 1,5 μιλίου από την [Ερμιονίδα](#) και 50 μιλίων από τον Πειραιά. Τις Σπέτσες απαρτίζουν τρεις ακόμη νησίδες: η Σπετσοπούλα, ο Άγιος Ιωάννης και το Μικρό Μπούρμπουλο.

Το έδαφος των Σπετσών είναι κυρίως πευκόφυτο, ενώ μεγάλο μέρος του είναι καλλιεργήσιμο. Κύρια προϊόντα που παράγονται είναι ελιές, λάδι, δημητριακά, σταφύλια, αμύγδαλα, σύκα και λίγα κτηνοτροφικά προϊόντα. Το κλίμα είναι δροσερό και υγιεινό και προσφέρεται ως τόπος παραθερισμού. Οι κάτοικοι επιδίδονται κυρίως στη [ναυτιλία](#) και την [αλιεία](#).

Στην αρχαιότητα ονομάζονταν "Πιτυόνησος" και "Πιτυούσα". Το σημερινό όνομά της πήρε από τους ναυτικούς του Μεσαίωνα Καταλανούς, Γενουάτες και Ενετούς. Οι Φράγκοι την αποκαλούσαν "*Ιζόλα ντι Σπέσια*" ή "*Ιζόλα ντι Σπέσια*"

(=αρωματοφόρος νήσος). Κατά την άλλη εκδοχή, το όνομα προήλθε από το "Πέτσα" (Πετσιώτες) που φέρεται ως ακβανικός γλωσσικός αναγραμματισμός του αρχαίου ονόματος Πιτυούσα.

Στην εποχή της Φραγκοκρατίας οι Σπέτσες περιήλθαν στους Ενετούς (1220-1460) και εξ αυτών στους Τούρκους. Τον 17ο αιώνα ο πληθυσμός της ήταν κυρίως Αλβανοί που πιθανώς είχαν εγκατασταθεί από τον 15ο αιώνα που αυξήθηκε στη συνέχεια με αποίκους από Λακωνία-Τσακωνία (Τυρό-Λεωνίδιο), Αργολίδα και Ερμιονίδα που ακολούθησαν νεότερες εποίκισεις τον 18ο αιώνα. Ο αρχικός μεσαιωνικός οικισμός ήταν βορειοδυτικά της σημερινής πόλης, σημερινή θέση "Καστέλι" όπου υπήρχε ακρόπολη επί λόφου (σημερινή θέση ο ναός του Αγίου Βασιλείου).

Οι κάτοικοι των Σπετσών έλαβαν μέρος στον Ρωσοτουρκικό πόλεμο (1770) και υπέστησαν μεγάλη καταστροφή από τους Τούρκους. Μετά όμως 5 έτη (1774-1775) αμνηστεύθηκαν από τους Τούρκους. Τότε οι κάτοικοι κατέβηκαν στην παραλία και έκτισαν την σημερινή πόλη. Την φιλοπατρία τους όμως οι Σπετσιώτες την έδειξαν και το 1790 όταν έσπευσαν να βοηθήσουν τον Λάμπρο Κατσώνη που για την πράξη του αυτή υπέστησαν πάλι νέα καταστροφή από τους Τούρκους.

Επί Οθωμανικής Αυτοκρατορίας τα Σπετσιώτικα πληρώματα αποκαλούνταν "Τζαμουτζαλήδες" έναντι των Υδραϊκών που αποκαλούνταν "Σουλουτζαλήδες" που όμως ήταν λίαν περιζήτητα ακόμη και από τους οθωμανούς στόλαρχους όπως και από τον Καρά-Αλή.

Την περίοδο 1821-1832, οι Σπέτσες έπαιζαν πρωταγωνιστικό ρόλο στην Ελληνική Επανάσταση. Οι Σπέτσες, μαζί με την Ύδρα και τα Ψαρά, ήταν από τα πρώτα νησιά που επαναστάτησαν, με ενεργό συμμετοχή στον αγώνα έναντι των Τούρκων. Ο Σπετσιωτικός στόλος, αποτελούμενος από εμπορικά πλοία σπετσιωτών, πήρε μέρος σε μεγάλο αριθμό ναυμαχιών, όπως της Αρμάτας, καθώς και σε ξακουστούς αποκλεισμούς οχηρών, συγκεκριμένα του Ναυπλίου και τη Μονεμβασιάς. Την περίοδο αυτή κάνουν την εμφάνισή τους ηρωικά ονόματα όπως Λασκαρίνα Μπουμπουλίνα, Ανδρέας Μιαούλης, Χατζηγιάννης Μέξης και Κοσμάς Μπαρμπάτσης, ονόματα τα οποία σήμερα κατέχουν υψηλή θέση στην Ελληνική Ιστορία.

1.7 ΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΠΕΙΡΑΤΕΙΑΣ ΣΤΟΝ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΤΡΟΠΟ ΖΩΗΣ ΚΑΙ ΑΜΥΝΑΣ

Οι συνεχείς πειρατικές καταδρομές και η πειρατοκρατία επέδρασαν αρνητικά, όπως ήταν φυσικό, στον χαρακτήρα των ανθρώπων και στον τρόπο της ζωής τους, αλλά προκάλεσαν και θετικές αντιδράσεις για τη λύση του σημαντικότερου προβλήματος : της αρπαγής και αιχμαλωσίας των πληθυσμών.

Είτε η αντιμετώπιση ήταν εχθρική, είτε υπήρχε μια φιλική συναλλαγή με τους πειρατές, η συχνή επαφή και συναναστροφή επηρέασε τον χαρακτήρα των ανθρώπων, ανδρών και γυναικών, τον τρόπο προσέγγισης των προβλημάτων τους και τον επαγγελματικό τους προσανατολισμό.

Παράλληλα είναι ενδιαφέρον να εξετάσουμε, πως μακροχρόνια αντιμετώπισαν οι κάτοικοι τα προβλήματα που γεννούσε η πειρατεία, λαμβάνοντας άλλοτε ριζοσπαστικά μέτρα και άλλοτε υποκύπτοντας στις περιστάσεις.

Οι ομαδικές μετακινήσεις και μεταναστεύσεις πληθυσμών από το ένα νησί στο άλλο ή στα ενδότερα των νησιών ήταν κινήσεις απελπισίας. Η βενετική διοίκηση στα Επτάνησα και την Κρήτη, η Πύλη αλλά και η κοινοτική αυτοδιοίκηση στα νησιά του Αιγαίου προσπαθούσαν να οργανώσουν ένα σύστημα προστασίας και άμυνας από τους πειρατές. Όπου υπήρχαν κάστρα, ενίσχυσαν τα τείχη τους. Παράλληλα οργάνωσαν τη φρούρηση των παραλιών με άνδρες πεζούς ή ιππείς και με την ανέγερση σε τακτές αποστάσεις πύργων-παρατηρητηρίων. Οι πύργοι αυτοί ή βίγλες ήταν σκοπιές, από όπου οι ταγμένοι άνδρες παρακολουθούσαν την κίνηση στο πέλαγος και ειδοποιούσαν τους κατοίκους της υπαίθρου για κάθε ύποπτη εμφάνιση, με φωτιές και καπνούς.

Ήδη το 1540 ο Alex Contarini προτείνει την ανέγερση πύργων επιφυλακής στην Κεφαλληνία. Το 1563 είχαν ήδη ανεγερθεί ορισμένοι από αυτούς γι' αυτό ο Mr. John Locke, πού πέρασε από εκεί πηγαίνοντας στα Ιεροσόλυμα, ανέφερε ότι οι κάτοικοι της υπαίθρου αναγγέλουν την άφιξη των πειρατικών με φωτιές. Το 1571 μετά την επιδρομή του Ουλουτζαλή στην Κεφαλληνία ολοκληρώθηκε η ανέγερση 126 πύργων σκοπιών σε διάφορα σημεία του νησιού για την έγκαιρη εντόπιση των πειρατικών πλοίων.

Το 1584 ολόκληρο το νησί είχε χωριστεί σε έντεκα περιοχές, που τις προστάτευαν συνολικά 222 ιππείς, με επικεφαλείς 13 αρχηγούς. Στη δικαιοδοσία τους βρίσκονταν ορισμένοι πύργοι-σκοπιές, που είχαν ανοικοδομηθεί σε θέσεις επικίνδυνες και έπρεπε να τα τους προστατεύουν και να τους συνδράμουν σε περίπτωση πειρατικής απόβασης. Εκτός από τους ιππείς, τη δύναμη των πύργων αποτελούσαν οι λεγόμενοι Decimali, που πληρώνονταν από τη δεκάτη, και πεζοί τσέρνιδες. Όμως παρ' όλα αυτά οι κάτοικοι δεν μπορούσαν το 1600 ελεύθερα και χωρίς φόβο να καλλιεργούν τα χωράφια τους, αλλά μόλις τους ειδοποιούσαν, ήταν υποχρεωμένοι να αποσύρονται στα κάστρα και στις σπηλιές, λέει ο Η. Astella.

Μέχρι το 1592 το μοναδικό μεγάλο κάστρο του νησιού ήταν του Αγίου Γεωργίου, στο Αργοστόλι. Το 1593 άρχισε η ανοικοδόμηση του κάστρου της Άσου, στο βόρειο τμήμα του νησιού. Ήταν εκτεταμένο για να μπορεί να προστατεύσει, σε περίπτωση επιδρομής, όλους τους γειτονικούς πληθυσμούς. Το 1627 ο προβλέπτης Da Mosto συνιστά την οχύρωση του Αργοστολίου.

Πύργοι-βίγλες δεν ανοικοδομήθηκαν μόνον στην Κεφαλληνία, στο Ιόνιο πέλαγος. Στο Αιγαίο συναντάμε αντίστοιχα κτίσματα στην Τήνο, στην Σίφνο, στην Άνδρο, στη Χίο, στη Μυτιλήνη, Στην Αμοργό, στην Σάμο και στην Κρήτη.

Ήδη το 156ήνο οι κάτοικοι πραγματοποιούσαν βάρδιες στους πύργους αυτούς, που βρίσκονταν γύρω από το νησί, και μέρα και νύχτα, χειμώνα και καλοκαίρι. Όμως τον χρόνο αυτόν οι χωρικοί με αίτηση τους ζήτησαν, οι παρακολουθήσεις αυτές να μη γίνονται τον χειμώνα, αλλά μόνον τους καλοκαιρινούς μήνες από της 1^{ης} Απριλίου μέχρι τα τέλη Σεπτεμβρίου.

Από τις αρχές του ΙΖ' αιώνα, 24 σημεία της Τήνου φρουρούνταν από βιγλάτορες. Από τις βίγλες αυτές επτά φυλάγονταν την ημέρα και 17 τη νύχτα. Επιπλέον οι τρεις κύριοι όρμοι του νησιού, ο Άγιος Νικόλαος, ο Άγιος Ιωάννης και η Κολυμπήθρα φρουρούνταν από δύο έμμισθους στρατιώτες την ημέρα και τέσσερις χωρικούς τη νύχτα. Ο τέταρτος μεγάλος όρμος, ο Πάνορμος φρουρούταν από εξήντα αλβανούς. Συνολικά τη χειμερινή ακτοφρουρά αποτελούσαν 107 άτομα και την καλοκαιρινή 141 άτομα.

Το 1621 ο βενετός σύνδικος Ιερώνυμος Da Lezze συστηματικά οργάνωσε τις ακτοφρουρές του νησιού. Όρισε ότι σε περίπτωση προσέγγισης εχθρικού πλοίο, οι βιγλάτορες έπρεπε να μεταδίδουν την είδηση ντην ημέρα με σήματα καπνού και την

νύχτα με σήματα φωτιάς. Τα σήματα θα ήταν ισάριθμα με τα εχθρικά πλοία. Οι φρουροί του μεγάλου Κάστρου, του Εξωμβούργου, έπρεπε να είναι σε επιφυλακή όλο το εικοσιτετράωρο, για να δέχονται και να αναγνωρίζουν τα σήματα από τις βίγλες και να ειδοποιούν αμέσως τον φρούραρχο και τις αρχές.

Παράλληλα στις κορυφές των βουνών του Τσικινά, του Κάστρου και σ' άλλην, βόρεια από τα Υστερινά, ήταν τοποθετημένα πυροβόλα, που όταν αναγνώριζαν σήματα, εκτυρσοκροτούσαν και ειδοποιούσαν τους κατοίκους να μπούν στο κάστρο ή να κρυφτούν στα βουνά. Στα νότια παράλια της Τήνου οι ακτοφρουρές ήταν πυκνότερες, γιατί ήταν περισσότερο ευάλωτα.

Ο πρώτος ακτιναμές του 1580 αναγνώριζε στους κατοίκους των Κυκλάδων το δικαίωμα να διατηρούν βίγλες, για να προλαμβάνουν επιθέσεις πειρατών. Στην Σίφνο, ακόμα το 1961 σώζονταν τα ερείπια 26 στρογγυλών πύργων, που χρησίμευαν ως σκοπιές. Είχαν ανεγερθεί από τους κατοίκους για τη φρούρηση του νησιού και είχαν επιτύχει με αυτούς ένα άμεσο σύστημα συνεννόησης, από το ένα άκρο του νησιού στο άλλο. Όλοι είχαν ανεγερθεί στα κυριότερα υψώματα του νησιού από βορρά προς νότο και προς δυτικά. Ήταν τοποθετημένοι σε τέτοιες θέσεις, ώστε ο ευρισκόμενος σε ένα από αυτούς να έχει τη θέα του άλλου προς τα δεξιά και προς τα αριστερά. Είχαν δηλαδή δημιουργήσει μια αλυσίδα πύργων και με συγκεκριμένα σήματα συνεννοούνταν μεταξύ τους, σαν να είχαν τηλέγραφο.

Τα κτίσματα ήταν στρογγυλά, διαμέτρου εννέα μέτρων περίπου, λιθόκτιστα, με εμφανή λιθοδομή και χαρακτηριστική πολύ χαμηλή και στενή είσοδο, πλαισιωμένη από τις δύο πλευρές με στενές θυρίδες, υψηλότερα κείμενες. Μέσα από τις θυρίδες-πολεμίστρες υπήρχε εξώστης, όπου έστεκε ο φρουρός και από εκεί τα όπλα του προστάτευε και υπεράσπιζε τη μοναδική θύρα εισόδου.

Όμοιος σε κάτοψη και κατασκευή προς τους πύργους της Σίφνου είναι ο σωζόμενος σήμερα πύργος του Αγίου Πέτρου στην Άνδρο, στην περιοχή μεταξύ Γαυρίου και Μπατσί.

Στη Χίο, ο Thevenot, το 1657 αναφέρει, ότι υπήρχαν πύργοι-βίγλες, σε ορισμένη απόσταση ο ένας από τον άλλο, σ' όλο το νότιο τμήμα του νησιού για να προφυλάξουν τα δένδρα της μαστίχας από αποβάσεις πειρατών. Η ύπαρξη των πύργων επιφυλακής μνημονεύεται ήδη το 1540 από το βενετό προβλέπτη Al.Contarini. Όλα τα γειτονικά χωριά έστελναν άνδρες να κάνουν βάρδιες.

Το 1667 με τα σήματα των πύργων της Μυτιλήνης ειδοποιήθηκε ο πειρατής Γεώργιος Μαρία Βιτάλης, ότι τον καταδίωκε μοίρα του τούρκικου στόλου.

Το 1583 στο βουνό, κοντά στο ακρωτήριο Σαλαμόνι, στη Σητεία της Κρήτης, υπήρχε ένας μικρός πύργος, όπου παρέμενε φρουρά, που παρακολουθούσε τις κινήσεις των πειρατών. Στο βουνό πάνω στο Ρέθυμνο οι στρατιωτικοί παρακολουθούσαν την κίνηση στην θάλασσα. Μετά είκοσι χρόνια, το 1601, ο Η. Castella, που πέρασε από εκεί επιστρέφοντας από τα Ιεροσόλυμα, λέει ότι στο Σαλμόνι όλα ήταν έρημα και ερειπωμένα εξ' αιτίας των πειρατών. Αυτοί συχνά αποσύρονταν στον εγκαταλειμένο πύργο, για να ξεκουραστούν και χρησιμοποιήσουν την θέση, σαν ορμητήριο επιθέσεων σε πλοία.

Το 1589 ο γενικός προβλέπτης Κρήτης, Z.Moenigo, προτείνει την χρησιμοποίηση του ιππικού για την φύλαξη των παραλιών και την ασφάλεια των κατοίκων από τις επιδρομές. Το ιππικό θα εμπόδιζε συγχρόνως από την ξηρά την είσοδο των χριστιανικών πειρατικών πλοίων στα λιμάνια. Η διαφύλαξη θα επιτρέψει την καλλιέργεια από τους χωρικούς πολλών γόνιμων εκτάσεων, που ήταν εγκαταλειμμένες από τον φόβο των κουρσάρων. Φαίνεται ότι κανένα αποτελεσματικό μέτρο δεν έλαβαν.

Σαράντα χρόνια αργότερα το 1630, ο F.Basilicata προτείνει να κατασκευαστούν πυργίσκοι γύρω-γύρω στις ακτές της Κρήτης, σε θέσεις κατάλληλες, που να απέχει ο ένας από τον άλλον, σε όση απόσταση κρίνεται απαραίτητη. Οι φύλακες με κανονάκι να ειδοποιούσαν τους τριγύρω κατοίκους να κρυφτούν και τους στρατιώτες να τρέξουν να βοηθήσουν, άμα αντιληφθούν πειρατικά σκάφη. Ο Basilicata υπολόγιζε ότι το κόστος κάθε πυργίσκου θα ανερχόταν σε εκατό δουκάτα και θα μπορούσε να καλυφθεί με εισφορές των ιδιοκτητών των χωραφιών και των κατοίκων των κοντινών παραθαλάσσιων χωριών. Η δαπάνη φύλαξης της βάρδιας θα καλυπτόταν από τα χρήματα, που ήδη πλήρωναν οι χωρικοί για τον σκοπό αυτόν. Υπήρχαν λοιπόν ήδη το 1630 βάρδιες στα παράλια της Κρήτης, όχι όμως σε συγκεκριμένους πύργους-βίγλες.

Πύργοι-βίγλες υπήρχαν και στην τουρκοκρατούμενη Ελλάδα για την προστασία των παραλιών. Το 1671, ο Randolph λέει, ότι και στην ύπαιθρο της Πελοποννήσου είχαν ανοικοδομηθεί πύργοι 30 πόδια υψηλοί. Η πόρτα τους ήταν δέκα μέτρα ψηλότερα από το έδαφος. Απέναντι από τον πύργο, σε απόσταση πέντε

ποδιών υπήρχε άλλος τοίχος με σκαλιά, που επικοινωνούσε με την πόρτα του πύργου με κινητή γέφυρα. Αυτή κάθε βράδυ σηκωνόταν, για να προστατεύονται οι κάτοικοι από τους πειρατές. Άλλοι είχαν μόνον μια κινητή σκάλα, που την έπαιρναν μέσα την νύχτα.

Βλέπουμε λοιπόν ότι στις αρχές του ΙΖ' αιώνα, η πειρατεία υποχρέωσε τους κατοίκους να οργανώσουν ένα συγκεκριμένο σύστημα δρούρησης των ακτών, με την υποχρεωτική, ενεργό συμμετοχή των χωρικών και την ανέγερση πύργων-παρατηρητηρίων μιάς ορισμένης αρχιτεκτονικής μορφής.

Συντηρούσαν παράλληλα τα κάστρα, που από παλιά προστάτευαν τις πόλεις και τα χωριά και προχώρησαν στην ανέγερση μικρών πύργων στην ύπαιθρο, με καθαρά φρουριακή αρχιτεκτονική, όπου διέμεναν οι πλούσιοι γαιοκτήμονες, φύλαγαν τις σοδειές τους και στέγαζαν την εποχή της συγκομιδής με ασφάλεια τους εργάτες της γής τους.

Το 1545 οι πενήντα οικογένειες που ζούσαν στο ν Μυλοπόταμο των Κυθήρων, ζητούσαν από την Βενετία την επισκευή του κάστρου τους, για να μη μπορούν οι πειρατές νύχτα να μπούν και να τους καταστρέψουν. Στο Καψάλι των Κυθήρων, το 1551, υπήρχε φρούριο και πύργος, που προστάτευε το λιμάνι. Είχαν επισκευασθεί πρόσφατα, ύστερα από εισήγηση των κατοίκων και του ρέκτορα του νησιού. Τέσσερις ή έξι από τους κατοίκους ασκούσαν κάθε νύχτα το έργο του σκυριγαίτη : βρίσκονταν σε επιφυλακή φρουρώντας το κάστρο. Από το 1546 οι κάτοικοι των Κυθήρων είχαν ζητήσει από τη Βενετία να ενισχυθεί η άμυνα του νησιού με την αποστολή 25 ιππέων, που θα απέκρουαν τις επιθέσεις των πειρατών από τις «φούστες». Στις επιθέσεις αυτές δεν αποβιβάζονταν περισσότεροι από 10-20 άνδρες.

Το 1546 στη Λήμνο υπήρχε Κάστρο, όπου κατέφευγαν οι κάτοικοι σε περίπτωση πειρατικής επιδρομής και στο Άγιον Όρος τα παραθαλάσσια μοναστήρια ήταν ισχυρά και καλά προφυλαγμένα με τείχη. Το 1631 οι τούρκοι τους επέτρεψαν να χρησιμοποιήσουν και μερικά κανόνια.

Το 1610 ο C.Sandys στην πόλη της Ζακύνθου παρατήρησε και περιέγραψε με λεπτομέρειες το κάστρο που δέσποζε και επιτηρούσε τη θάλασσα. Μια μικρή πόλη ήταν μέσα, με δύσκολη, με δύσκολη και ισχυρή είσοδο, αποθήκες γεμάτες με πυρομαχικά και σκοπιά, επανδρωμένη με άνδρες από την κάτω πόλη. Στο τείχος

συνεχώς παρατηρητής προσπαθούσε να ανακαλύψει, εάν πλησίαζαν εχθρικά πλοία. Ύψωνε τόσες σημαίες, όσα πλοία διέκρινε, τετράγωνα αν ήταν ιστιοφόρα, κρεμασμένες αν ήταν γαλέρες.

Το 1621 και το 1631 η Σάμος δεν ήταν πυκνοκατοικημένη σαν τα άλλα μεγάλα νησιά, γιατί δεν υπήρχαν κάστρα να προστατεύουν τους κατοίκους.

Στο κάστρο της Ρόδου δεν επιτρεπόταν, το 1621, να διαμένουν και να κοιμούνται χριστιανοί, γιατί οι τούρκοι φοβούνταν μήπως το καταλάβουν τη νύχτα. Στην Κώ το κάστρο ήταν απομονωμένο και σημαντικό, στη Λέρο ήταν επάνω στο βουνό και στο Καστελλόριζο το 1631 οι έλληνες είχαν το δικαίωμα να διατηρούν μέσα στο κάστρο δύο ή οκτώ κανόνια. Η οχυρή αυτή θέση υπήρχε μόνον για να παρέχει προστασία και ασφάλεια στους κατοίκους σε περίπτωση πειρατικής επιδρομής και απόβασης.

Το 1648 γίνεται η νέα ανοικοδόμηση του κάστρου της Κιμώλου, που είχε καιί το 1638 από πειρατές, ίσως χρησιμοποιήθηκαν φυγάδες από την Σίφνο.

Το 1656-1657, ξέρουμε από τον Thevenot, ότι η Χίος ήταν πυκνοκατοικημένη. Είχε μια πόλη και εξήντα χωριά. Εκτός από το κάστρο, που περιέβαλε την πολιτεία, όλη η ύπαιθρος ήταν σπαρμένη με μικρούς πύργους δύο-τριών δωματίων σε κάθε όροφο. Συγχρόνως όλα τα χωριά, που ήταν πλούσια, τα ορεινά και τα πεδινά, περιβάλλονταν από ισχυρά κάστρα : το Πυργί, το Βουνό, η Καλιμασιά, τα Αυγώνυμα, τα Μεστά, η Β Βολισσός. Στα Νένητα και στον Καταρράκτη υπήρχαν το 1657 μεγάλοι πύργοι. Στους πύργους και τα κάστρα ήθελαν να διαφυλάξουν τη μαστίχα και τους ανθρώπους, πού τη μάζευαν από τις επιθέσεις των τούρκων της γειτονικής Μικράς Ασίας, που απείχε 18 μίλια.

Όμως με πύργους στο εσωτερικό του νησιού και κάστρα δεν ενισχυόταν μόνο η άμυνα και η ασφάλεια της πλούσιας παραγωγής της Χίου. Πύργοι ανοικοδομούνται τον ΙΖ΄ αιώνα και στη Λέσβο και στη Νάξο. Ο πύργος του Νιανία στην παραλία της Θέρμης της Μυτιλήνης, ο ωραιότερος και παλαιότερος σήμερα πύργος του νησιού, χρονολογείται από το 1647, έχει σταυροειδή κάτοψη, είναι τριώροφος, όλος λιθόκτηστος με εμφανή λιθοδομή. Στο ισόγειο δεν έχει καθόλου ανοίγματα και στους άνω ορόφους λιγοστά, μόνον τα απαραίτητα για να φωτίζονται οι χώροι. Εξυπηρετούσε, όπως και οι άλλοι πύργοι της Θέρμης, σαφώς αμυντικούς σκοπούς, αφού πάνω από την είσοδο τους υπήρχε ο λεγόμενος «φούρνος», μια τρύπα από

όπου έριχναν ζεματιστό λάδι στους επιτιθέμενους. Ήταν χώροι ενισχυμένοι, όπου διέμενε ο γαιοκτήμονας, όσοι έπαιρναν μέρος στη συγκομοιδή της εληάς στην περιοχή και όπου εναποθήκευαν τους καρπούς της.

Τα αυτά ισχύουν και για τους πύργους της Νάξου. Ήταν και αυτοί τριώροφοι, πέτρινοι με ελάχιστα ανοίγματα στον πρώτο και δεύτερο όροφο, ερμητικά κλειστοί στο ισόγειο, αλλά ενώ της Λέσβου ήταν κεραμοσκεπές με τετράρηχτες στέγες, στη Νάξο όπως σ' όλες τις Κυκλάδες, οι πύργοι στεγάζονταν με δώμα και διέθεταν στη ταράτσα πολεμίστρες. Δεν τους συναντάμε μόνον κοντά στην παραλία, αλλά και στο εσωτερικό του νησιού και στο Σαγγρί.

Οι πύργοι αυτοί του Παλαιολόγου, του Δελλαρόλα, του Μπελώνια και άλλων, ανήκαν στους τότε επώνυμους ιδιοκτήτες των γαιών και προορίζονταν για τη φύλαξη της παραγωγής και την ασφαλή διανομή των ιδιοκτητών και των καλλιεργητών. Ήταν πιο μικροί, πιο λαϊκοί και με πιο φτηνά υλικά φτιαγμένοι από τους πύργους της Λέσβου και της Χίου και έφεραν επίχρισμα. Σήμερα οι πιο πολλοί έχουν ενταχθεί μές ρο χωριό και δύσκολα μπορείς να τους απομονώσεις και να τους διακρίνεις.

Όμοιος με τους πύργους της Νάξου, με επάλξεις στο δώμα χωρίς επίχρισμα, είναι ο πύργος του Σαρακίνη στη Σάμο. Έχει για εμάς ένα μεγάλο πλεονέκτημα. Γνωρίζουμε την ακριβή χρονολογία της κατασκευής του : είναι κτισμένος το 1577. Άρα και οι αυστηρότεροι σε μορφή πύργοι της Νάξου, του Οσκέλου, της Αγυιάς, των Μελάνων, είναι και αυτοί κατασκευασμένοι περίπου το τελευταίο τέταρτο του ΙΣΤ΄ αιώνα, μετά την κατάλυση της ηγεμονίας των Κρίσπων, στους χρόνους της νοικοκυρεμένης διαχείρισης του Κορονέλλου.

Ο πύργος του Σαρακίνη είναι ο μοναδικός πύργος που σώζεται στη Σάμο. Είναι κτίσμα τριώροφο, ορθογώνιο, διαστάσεων 6 x 13, με έντονο φρουριακό χαρακτήρα, που εμφανίζεται όχι μόνο στην μορφή αλλά και στην οργάνωση του χώρου. Οι εξωτερικοί τοίχοι είναι πολύ χονδροί, διαθέτει «φούρνο» για ζεμάτισμα των επιτιθέμενων, η αρχική του είσοδος ήταν στον πρώτο όροφο, προσπελασμένη με κινητή σκάλα, είχε ελάχιστα, τα απαραίτητα μόνον ανοίγματα και μέσα ο χώρος σε κάθε όροφο είναι ενιαίος, στο ισόγειο για το στίβαγμα της σοδειάς, στους ορόφους για παραμονή στην κατοικία.

Συμπεραίνουμε ότι τον ΙΖ΄ αιώνα γενικεύεται η οχύρωση των οικισμών και συστηματοποιείται ο τρόπος φύλαξης και προστασίας.

Στη χώρα της Άνδρου, όπως στα Μεστά της Χίου, οι τοίχοι των ακραίων σπιτιών του οικισμού δεν είχαν παράθυρα προς το εξωτερικό. Ο ένας ενώνεται με τον άλλο σε συνεχή δόμηση, ώστε να δημιουργείται προς τα έξω συνεχές τοίχος. Στην άκρη των εσωτερικών στενών δρόμων υπήρχαν πύλες, που έκλειναν κάθε νύχτα, για να κρατούν έξω τους πειρατές.

Την ίδια φρουριακή μορφή παρουσίαζε ο οικισμός του Μόλυβου στη Λέσβο, κτισμένος κάτω από το αρχαίο κάστρο της Μήθυμνας. Η ακραία σειρά των σπιτιών, κτισμένα πάνω στα βράχια, με τοίχους υψηλούς, χωρίς καθόλου ανοίγματα στο ισόγειο, τριώροφα, απλωτά το ένα με το άλλο σε συνεχή δόμηση περιέβαλαν σαν κάστρο τον οικισμό. Οι κάθετοι δρόμοι μέσα στο χωριό, που οδηγούν όλοι προς το επάνω κάστρο στην κορυφή του λόφου, δεν είχαν τυχαία χαραχθεί έτσι. Οδηγούσαν όλοι προς το σημείο της τελευταίας άμυνας των κατοίκων σε περίπτωση ξένης εισβολής ή μεγάλης πειρατικής επίθεσης.

Οι επιδράσεις της πειρατείας δεν σταματούσαν εδώ. Τελικά οι νησιώτες επηρεάστηκαν και θαύμασαν την τόλμη και τα κατορθώματα των χριστιανών πειρατών σε βάρος των τούρκων. Το 1699 ο Tournefort αναφέρει ότι τριάντα πέντε χρόνια μετά, όλοι στα νησιά γνώριζαν και περιέγραφαν τα κατορθώματα του Hocquincourt, του Temericourt και των άλλων ιπποτών.

Ακόμα τώρα υπάρχει δρώμενο, που επιζεί στο νησί της Μυκόνου και για το οποίο είχε γίνει ανακοίνωση το 1941 στην Ακαδημία Αθηνών. Είναι ένα ιδιότυπο παιχνίδι, που παίζεται κυρίως από κορίτσια στην αμμουδιά. Κάνουν ένα κουκλάκια από άμμο, που αναπαριστά τον νεκρό «Κραντονέλλο». Τον νεκροστολίζουν μόνο με φύκια και καστανόλες, άνθη της θάλασσας, πότε με λουλούδια της ξηράς και λένε όλοι μαζί : «Κραντονέλλο, Κραντονέλλο, όταν σε έπαιρνε το ρέμα, ας με έπαιρνε και εμένα». Τελικά «βουλίζουν» το είδωλο, δηλαδή εξαλείφουν κάθε ίχνος νεκρού με χοροπηδητά και ξεφωνητά. Δεν πρέπει να ξεχνάμε στο ο ευγενέστερος των γάλλων πειρατών, ο ιππότης de Hocquincourt πνίγηκε σε τρικυμία και το σώμα του ξεβράστηκε στην Κάσο, οπού τάφηκε με εξαιρετικές τιμές σε ορθόδοξη εκκλησία. Θα ήταν κάτι συνηθισμένο στο τρικυμισμένο Αιγαίο η εύρεση σωμάτων πνιγμένων

πειρατών και όπως προαναφέραμε οι γυναίκες της Μυκόνου είχαν συμπάθεια και σχέση με τους χριστιανούς πειρατές.

Βλέπουμε λοιπόν ότι η πειρατεία επέδρασε σημαντικά στον χαρακτήρα, στη ζωή, στα ήθη στις μεταναστεύσεις, στην αρχιτεκτονική ακόμα και στα παιχνίδια των παιδιών της νησιωτικής Ελλάδας.

Βιβλιογραφικές - φωτογραφικές αναφορές:

1.Α. Κραντονέλλη, *«Ιστορία της πειρατείας στους μέσους χρόνους της Τουρκοκρατίας 1538-1699»*, 1991, Βιβλιοπωλείο της Εστίας, σελ.8-17.

2.Μιχάλη Γρηγ. Μπατσινίλα , Α΄ τόμο του βιβλίου *«ΤΟ ΟΙΤΥΛΙΟ ΔΙΑ ΜΕΣΟΥ ΤΩΝ ΑΙΩΝΩΝ»*

3. Μιχάλη Γρηγ. Μπατσινίλα , εφημερίδα *«Η συν(+)είδησης»*, άρθρο *«Βιγκλατόρια τα στρατιωτικά πολεμικά οχυρά των βυζαντινών»* , 06/11/2006

4.Μερκουρίου Α. Καρύδη, εφημερίδα *«Αλήθεια της Αίγινας»*, άρθρο *«Ιστορία της Αίγινας»*, 1978

5. Ν.Α. Κεφαλληνιάδη *«Πειρατεία. Κουρσάροι στο Αιγαίο»*, 1984

Ιστοσελίδες:

http://www.mani.org.gr/kastra/vigkl/kas_vigklatoria.htm

<http://gym-n-souliou.ser.sch.gr/ergasies/epikoinonies.htm>

<http://pneumatiko.wordpress.com>

<http://wikipedia.gr>

<http://google.gr>

2^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ: ΑΠΟΤΥΠΩΣΗ – ΧΩΡΟΘΕΤΗΣΗ ΚΑΙ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΩΝ ΒΙΓΛΩΝ

Χάρτης 2: Οι Σπέτσες όπως φαίνονται από τον δορυφόρο.

Με κίτρινο οι θέσεις των βιγλών.

Πηγή: Ιστοσελίδα Google Earth

Εισαγωγή:

Οι Σπέτσες έχουν σχήμα ωσειδές, περίμετρο ακτογραμμής 11 μιλίων, έκταση 22,5 τ.χλμ. με μέγιστο μήκος 4 μίλια και μέγιστο πλάτος 2,5 μίλια. Διασχίζεται από βουνοσειρές με υψηλότερη κορυφή τον Προφήτη Ηλία (291μ.). Τα ακρωτήρια της νήσου είναι: Το Σουρμπούτι (ΒΑ.), το Κάβο - Φανάρι (Α.), ο Μαυρόκαβος (ΝΑ.), το Ζάστανο (Ν.) και το Μπουρμπούθι (ΒΔ.).

Οι βίγλες στις Σπέτσες ήταν εξαπλωμένες σε όλη την έκταση του νησιού κατά την αρχαιότητα σχηματίζοντας δίκτυο επικοινωνίας για την μετάδοση σημαντικών μηνυμάτων και την προστασία του νησιού από τους πειρατές. Οι βίγλες στο συγκεκριμένο νησί διαδραμάτισαν σπουδαίο ρόλο τόσο στην αρχαιότητα, όσο και μεταγενέστερα. Σε περιόδους Τουρκοκρατίας, βοήθησαν στην πληροφόρηση των κατοίκων για τον ερχομό των Τούρκων, στην ναυμαχία των Σπετσών στις 8 Σεπτεμβρίου 1822. Συνέβαλαν στην έγκαιρη ειδοποίηση των κατοίκων από τους πειρατές που λυμαίνονταν το Αιγαίο έως το 1828, όπου ο Αιγυπτιακός στόλος είχε συμπράξει με τους Τούρκους για να καταπνίξουν την επανάσταση.

Στην μεταγενέστερη περίοδο, σύμφωνα με προσωπικές μαρτυρίες των κατοίκων όσο και αυτοψία από το εσωτερικό των Βιγλών, παρατηρείται η μετατροπή τους σε *Ασβεστοκάμινα*. Χαρακτηριστικό είναι το γεγονός πως από προσωπική παρατήρηση οι κάτοικοι δεν γνώριζαν την ονομασία Βίγλα, άλλα μόνον ως ασβεστοκάμινα γνώριζαν την ύπαρξη των συγκεκριμένων πυργίσκων. Η χρήση τους ως ασβεστοκάμινα από τους κατοίκους του νησιού, είχε σκοπό την παραγωγή με ειδική διαδικασία ασβέστη, που χρησίμευε για την κατασκευή άλλων κτιρίων και την ανάπτυξη του οικισμού στο νησί.

2.1 ΒΙΓΛΕΣ ΣΤΙΣ ΣΠΕΤΣΕΣ

2.1.1 ΒΙΓΛΑ ΣΤΗΝ ΝΟΤΙΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΠΛΕΥΡΑ ΤΟΥ ΝΗΣΙΟΥ

Η πρώτη Βίγλα που συνάντα κανείς κοντά στην περιοχή Ξυλοκέριζα όπως φαίνεται στην παρακάτω εικόνα, βρίσκεται στην Νότιο-Ανατολική πλευρά του νησιού σε σχετικά δύσβατο ύψωμα, όχι όμως στην κορυφή του βουνού. Η σημερινή της μορφή είναι όπως έχει μείνει ο κύριος κορμός, η βάση της ενώ έχει ύψος κάτι λιγότερο από 3 μέτρα (2,80 μ)

Εικόνα 11 : Πρόσοψη Βίγλας στην περιοχή Ξυλοκέριζα,

στην Ν.Α. πλευρά των Σπετσών

Η συγκεκριμένη Βίγλα (εικ.11) αποτελείται από τον κύριο κορμό που έχει εξωτερική διάμετρο 3μ. και ύψος 1,80μ. Διαφοροποιείται από το πάνω μέρος που έχει διάμετρο 2,60 μ. και ύψος 1,50 μ. Στην κορυφή της έχει άνοιγμα 2,30 μ. Στο σύνολο της έχει κατασκευαστεί με τοπικούς πλίνθους, από ντόπιους τεχνίτες. Το περιμετρικό πάχος στην βάση είναι 0,80 μ. ενώ στο επάνω μέρος 0,50 μ. Επίσης παρατηρούμε κάποιου είδους επικάλυψη στο εξωτερικό των τοίχων, πιθανότατα από παραδοσιακό «κονίαμα» αποτελούμενο από άμμο, χώμα, νερό και λεπτόκκοκα χαλίκια, συνηθισμένη τεχνική που εφαρμόζαν στα νησιά εκείνη την εποχή.

Το συνολικό ύψος της βίγλας, δεν είναι όπως φαίνεται στην σημερινή της μορφή. Περιελάμβανε οροφή, η οποία έχει καταρρεύσει από σεισμούς. Μεταγενέστερα, κατά την μετατροπή της από βίγλα σε Ασβεστοκάμινο, έγιναν διάφορες παρεμβάσεις. Παρατηρούμε ότι έχει καλυφθεί περιμετρικά με κάποιου είδους λεπτό συρματόπλεγμα και χοντρό σύρμα για την ενίσχυση της (εικ.12). Πάνω από το συρμάτινο, πλέγμα είχε τοποθετηθεί ασβεστοκονία για την καλύτερη συγκράτηση των πλίνθων. Όπως παρατηρούμε (εικ.14,15) στο εσωτερικό της βίγλας οι πλίνθοι έχουν λευκό χρώμα, λόγω της παραγωγής ασβέστη, κατά την χρήση της ως ασβεστοκάμινο. Η συγκεκριμένη Βίγλα κατά την αρχαιότητα λειτουργούσε σαν *φρυκτώριο*, καθώς ήταν χτισμένη σε ύψωμα, αρκετά μέτρα - περίπου 30 από την επιφάνεια της θάλασσας - και αποτελούσε μέρος του δικτύου που υπήρχε στο νησί. Όμως λειτουργούσε και ως παρατηρητήριο, πράγμα που εύκολα καταλαβαίνει κανείς από την θέση στην οποία έχει χτιστεί, όπου παρατηρεί όλη την νοτιοανατολική πλευρά του νησιού.

Εικόνα 12 : Είσοδος Βίγλας. Στο πάνω μέρος διαφαίνεται το συρμάτινο πλέγμα με το κονίαμα, από μεταγενέστερες επεμβάσεις

Εικόνα 13 : Λεπτομέρεια (μεταλλικό στοιχείο) από το εξωτερικό της Βίγλας

Εικόνα 14 : Εσωτερική άποψη από την Βίγλα, όπου παρατηρούμε συντρίμμια πιθανότατα από την κατεστραμμένη στέγη της

Εικόνα 15 : Εσωτερικό της Βίγλας, όπως το παρατηρεί κανείς εισερχόμενος σε αυτήν.

Εικόνα 16 : Απομεινάρια από την οροφή της Βίγλας όπως αυτή διακρίνεται από την πίσω πλευρά της

Εικόνα 17 : Άποψη της Βίγλας από την πίσω πλευρά της, από την συγκεκριμένη θέση παρατηρούσαν τυχόν κινδύνους που μπορούσαν να προκύψουν στην θάλασσα.

Εικόνα 18 : Η βίγλα όπως φαίνεται από την αριστερή της όψη, παρατηρούμε την ασβεστοκονία, καθώς και σίδερα – πλέγμα που είχε τοποθετηθεί αργότερα για την ενίσχυση της

2.1.2 ΒΙΓΛΕΣ ΣΤΗΝ ΔΥΤΙΚΗ ΠΛΕΥΡΑ ΤΟΥ ΝΗΣΙΟΥ

Στα Δυτικά των Σπετσών σε σημείο ακριβώς πάνω στην θάλασσα, υπάρχουν δύο Βίγλες πολύ κοντά η μία στην άλλη. Πιθανότατα οι συγκεκριμένες βίγλες, να αποτελούσαν την αρχή του δικτύου που αναπτυσσόταν στο νησί, καθώς είναι τοποθετημένες σε πολύ καλή παραθαλάσσια θέση, εποπτεύοντας το μεγαλύτερο μέρος του Αιγαίου πελάγους. Από αυτές τις βίγλες, γινόταν η παρατήρηση διαφόρων κινδύνων κυρίως πειρατικών πλοίων, που εξέπλεαν στην θάλασσα και μετέδιδαν το μήνυμα στις υπόλοιπες περιοχές του νησιού. Επίσης η ύπαρξη δυο βιγλών στο συγκεκριμένο σημείο μας βοηθάει να καταλάβουμε πώς η μία από αυτές λειτουργούσε ως παρατηρητήριο και η άλλη ως φρυκτωρία για την μετάδοση των μηνυμάτων.

Η πρώτη βίγλα στην συγκεκριμένη περιοχή είναι σχεδόν κατεστραμμένη και διασώζεται μόνο ένα μέρος της. Γνωρίζουμε λίγα για την αρχική της μορφή, όμως το σωζόμενο ημικυκλικό τμήμα της μας βοηθάει να κατανοήσουμε το αρχικό της σχήμα. Σύμφωνα με παρατήρηση εύκολα διακρίνει κανείς το επιβλητικό της ύψος που κυμαίνεται στα 3,5 μ. Η εξωτερική της διάμετρος στην βάση, υπολογίζεται περίπου στα 3 μ. Το πάχος του τοίχου περίπου 0,80 μ. Επίσης παρατηρούμε και διάφορα μικρά ανοίγματα στο βόρειο τμήμα της.

Το υλικό από το οποίο είναι κατασκευασμένη η συγκεκριμένη βίγλα είναι τοπικοί λίθοι μικρού μεγέθους χτισμένοι με ειδική τεχνική. Πιθανότατα είχε χρησιμοποιηθεί και κάποιου είδους λάσπη για την καλύτερη συγκόλληση των λίθων αυτών. Εξωτερικά παρατηρείτε επικάλυψη με κουρασάνι¹ για την κάλυψη των κενών μεταξύ των λίθων και την δυνατότερη συγκράτηση τους.

1.Κουρασάνι : Συνδυασμός κονιάς και κεραμικών προϊόντων διαφόρων κοκκομετρικών διαβαθμίσεων, αποτελείται κυρίως από θηραϊκή γη και κεραμοάλευρα. Είχε χρήση αντίστοιχη με την σημερινή τσιμεντοκονία.

Εικόνα 19 : Ανατολική όψη της βίγλας

Εικόνα 20 : Νότια όψη της βίγλα. Διακρίνεται η θάλασσα δεξιά στην βάση της

Εικόνα 21 : Βόρεια όψη της Βίγλας, το κομμάτι το οποίο σώζεται. Διαφαίνονται μικρά ανοίγματα και μια βαθιά ρωγμή στο πάνω μέρος της.

Εικόνα 22 : Βόρεια όψη της βίγλας, παρατηρούμε κάτω αριστερά την θάλασσα .

Στην εικονιζόμενη βίγλα, όπως αυτή φαίνεται στις (εικ.21,22), παρατηρούμε μικρά ανοίγματα διαστάσεων που κυμαίνονται από 0.10 ως 0.20 μ. Πιθανόν αυτά τα ανοίγματα να χρησιμοποιούνταν σαν πολεμίστρες σε περίοδο πολέμου. Επίσης παρατηρούμε (εικ.21), την οπτική επαφή που έχει η βίγλα με τους λόφους του νησιού υποδηλώνοντας την μετάδοση μηνυμάτων προς άλλες βίγλες που βρίσκονταν σε εκείνα τα υψώματα.

Τέλος, μπορούμε να αναφέρουμε πως η χρήση της ήταν πιθανότατα σαν φρυκτωρία διότι περίπου δέκα μέτρα μπροστά της υπάρχει άλλη βίγλα που λειτουργούσε σαν παρατηρητήριο. Αυτό μας οδηγεί στο γεγονός ότι, επόπτευαν τον θαλάσσιο χώρο από την άλλη βίγλα και σε αυτήν άναβαν φωτιές για να μεταδώσουν τα μηνύματα στις υπόλοιπες περιοχές.

Η δεύτερη βίγλα (εικ.23) στην περιοχή εκείνη, είναι σε καλύτερη κατάσταση από την προηγούμενη και μας βοηθά να αντλήσουμε περισσότερα στοιχεία. Χρησιμοποιούταν σαν παρατηρητήριο καθώς είχε περίοπτη θέση πολύ κοντά στην θάλασσα. Το ύψος της κυμαίνεται από 2,80 μ. (δεξιά πλευρά) μέχρι τα 3 μ. (αριστερή πλευρά). Έχει εξωτερική διάμετρο περίπου 3 μ. και πάχος τοίχου 0,80 μ. Στην ανατολική πλευρά - όψη υπάρχει είσοδος με διαστάσεις 1 μ. πλάτος στο κάτω μέρος που καταλήγει σε ημικυκλικό - θολωτό κλείσιμο στο πάνω μέρος με ύψος 1,80 μ. Περιμετρικά της εισόδου έχει υποχωρήσει κομμάτι της λιθοδομής. Όμοια με την προηγούμενη βίγλα για την κατασκευή της χρησιμοποιήθηκαν μικροί πλίθοι από την περιοχή, λάσπη για την σύνδεση των πλίσθων και εξωτερική επικάλυψη με κουρασάνι.

Εικόνα 23 : Όψη της βίγλας. Ανατολική πλευρά.

Παρατηρούμε τη θάλασσα κάτω δεξιά.

Εικόνα 24 : Είσοδος της βίγλα.

Διαφαίνεται η φθορά στην πλινθοδομή περιμετρικά.

Εικόνα 25 : Αριστερή όψη.

Νότια πλευρά της βίγλας.

Εικόνα 26 : Δεξιά όψη.

Βόρεια πλευρά της βίγλας.

Εικόνα 27 : Πίσω όψη.

Δυτική πλευρά της Βίγλας.

Όπως παρατηρούμε στην (εικ.24), πάνω από την είσοδο υπάρχει ξύλο, όπως και κάτω δεξιά. Αυτά τα ξύλα πιθανόν τα τοποθέτησαν κατά την κατασκευή της βίγλας και χρησίμευαν σαν κάποιου είδους ενίσχυση για την πλινθοδομή της. Στην αριστερή όψη (εικ.25), παρατηρούμε κυρίως στο κάτω μέρος φθορά της επικάλυψης, που οφείλεται σε διάβρωση κατά το πέρασμα των χρόνων. Παρατηρούμε (εικ.26,27) μικρές τρύπες στην επιφάνεια της βίγλας, οι οποίες χρησίμευαν για την παρατήρηση τυχόν εχθρών που μπορεί να υπήρχαν έξω, αλλά και για την αντιμετώπιση αυτών κατά την περίοδο επίθεσης στην βίγλα.

Γενικά σε όλο το νησί αναπτυσσόταν εκτεταμένο δίκτυο βιγλών, όμως δεν διασώθηκαν όλες, καθώς σεισμοί πυρκαγιές και άλλα φυσικά φαινόμενα κατέστρεψαν αρκετές από αυτές. Πρέπει να επισημάνουμε πώς οι συγκεκριμένες βίγλες που καταγράφηκαν σε αυτή την ενότητα, είναι οι μόνες που βρέθηκαν περιμετρικά στο νησί και από αυτές όπως είδαμε ελάχιστες ήταν ακέραιες. Οι υπόλοιπες κυρίως στο βόρειο κομμάτι του νησιού είναι ερείπια. Επίσης ήταν δύσκολη η καταγραφή τους εξαιτίας της πυκνής και δύσβατης βλάστησης στα ορεινά σημεία του νησιού. Αυτό οφείλεται σε πυρκαγιά που είχε συμβεί παλιότερα με αποτέλεσμα να καούν τα υψηλά πεύκα της περιοχής και μετά από χρόνια να φυτρώσουν νέα και πολύ πυκνά μεταξύ τους, που κάνουν την πρόσβαση απαγορευτική.

Συνοψίζοντας πρέπει να αναφέρουμε πώς οι Σπέτσες κατά την αρχαιότητα, είχαν στρατηγική θέση, καθώς συνέδεαν το Αιγαίο Πέλαγος με την Μεσόγειο θάλασσα. Και αξίζει να επισημανθεί πως οι βίγλες έπαιζαν καταλυτικό ρόλο στην ιστορία του νησιού από την αρχαιότητα μέχρι και το 1822 όπου έγινε η ιστορική ναυμαχία και απελευθέρωση του νησιού.

2.2 ΒΙΓΛΕΣ ΣΤΗΝ ΑΙΓΙΝΑ

Χάρτης 3: Το δίκτυο επικοινωνίας των βιγλών όπως διασώζεται σήμερα.

Πηγή: www.google.gr/maps

Η Αίγινα όπως και οι Σπέτσες είχε εκτεταμένο δίκτυο βιγλών, που αναπτυσσόταν σε όλη την έκταση του νησιού. Αποτελούσε ουσιαστικά, το κέντρο του Σαρωνικού κόλπου, έχοντας μεγάλη εμπορική αλλά και παλαιότερα στρατηγική σημασία, καθώς βρίσκεται ανάμεσα σε τρία λιμάνια: του Πειραιά, των Μεγάρων και

της Επιδαύρου, πάνω στην διασταύρωση τριών θαλάσσιων δρόμων. Ολόκληρο το κεντρικό και νότιο μέρος του νησιού σκεπάζεται από χαμηλά βουνά, ηφαιστειογενή, στεγνά, ήπια. Μόνο Ν.Δ. απλώνεται η μοναδική μεγάλη πεδιάδα του νησιού. Η τοπογραφία της Αίγινας με την έντονη παρουσία λόφων και μικρών βουνών επέτρεψε την δημιουργία βιγλών κατά την αρχαιότητα που βοήθησαν τους κατοίκους του νησιού μέχρι και στην απελευθέρωσή της από τους Τούρκους μετά το 1821.

Λόγω της ιδιομορφίας του εδάφους που παρουσίαζε το μεγαλύτερο μέρος του νησιού, δέχτηκε πολλές επιδρομές. Τον 6^ο αιώνα μ.Χ. από τους Αβάρους και κατά τον 9^ο αιώνα μ.Χ. από τους Σαρακηνούς πειρατές. Ύστερα από την πίεση τόσων εχθρών, οι κάτοικοι αναγκάστηκαν να αποτραβηχτούν από τα παράλια και να χτίσουν την Παλαιοχώρα σε ορεινό και απόκρημνο μέρος του νησιού.

Η Παλαιοχώρα² ουσιαστικά δεν ήταν τίποτα άλλο από μια συνέχεια των βιγλών που υπήρχαν πληθώρα στο νησί κατά την αρχαιότητα. Έτσι ο συνδυασμός βιγλών και μικρών εκκλησιών που είχαν χτιστεί εκεί, βοήθησε τους κατοίκους να προφυλαχτούν από τους πειρατές που έκαναν συχνά επιδρομές την συγκεκριμένη εποχή σε εκείνα τα μέρη.

2. Παλαιοχώρα : Βρίσκεται στον λόφο που είναι πίσω και πλάγια από το μοναστήρι του Αγίου Νεκταρίου. Η τοπική παράδοσή αναφέρει ότι χτίστηκαν 365 εκκλησιές όσες και οι μέρες του έτους και πώς τις έχτιζαν όλοι οι κάτοικοι του νησιού κάθε μέρα από μία σε απόκρημνα σημεία για να αποφεύγουν τους εχθρούς. Στον ίδιο λόφο υπάρχει και μια ημι-κατεστραμμένη βίγλα, η οποία με περίοπτη θέα Ανατολικά στον Σαρωνικό κόλπο, αλλά και Δυτικά στο Αιγαίο πέλαγος ενημέρωνε έγκαιρα τους κατοίκους της Παλαιοχώρας για τυχόν κινδύνους από την θάλασσα.

2.2.1. ΒΙΓΛΑ ΣΤΑ ΑΝΑΤΟΛΙΚΑ ΤΟΥ ΝΗΣΙΟΥ

Η βίγλα (εικ.28) σώζεται ολόκληρη, ενώ είναι πλήρως αναπαλαιωμένη και έχει γίνει αλλαγή χρήσης της, καθώς έχει μετατραπεί σε εξοχική οικία. Το γεγονός πως συναντάμε μια βίγλα ακέραια, μας βοηθά να αντλήσουμε σημαντικά στοιχεία για την κατασκευή της, την χρήση της αλλά και την γενικότερη συσχέτιση και αλληλεξάρτηση με τις υπόλοιπες βίγλες του νησιού.

Το συνολικό της ύψος υπολογίζεται στα 6,5 μ. πρωτοφανές για όσες βίγλες συναντήσαμε μέχρι τώρα. Έχει εξωτερική διάμετρο 5 μ. ενώ εσωτερική περίπου 3,5μ. Είναι κατασκευασμένη με πέτρες από την ευρύτερη περιοχή, ενώ κατά την αναπαλαίωση της, χρησιμοποιήθηκαν και πιο σύγχρονες πέτρες κτισίματος. Ενδιάμεσα από τις πέτρες, τα κενά έχουν καλυφθεί με τσιμεντοκονία, από χαλίκια πολύ χαμηλής κοκκομετρικής διαβάθμισης. Στην είσοδο αλλά και στο ακριβώς από πάνω άνοιγμα έχουν χρησιμοποιηθεί αγκωνάρια³ (εικ.39) στο πάνω μέρος που προσδίδουν ένα καλαίσθητο θολωτό κλείσιμο. Η στέγη της (εικ.34,35) είναι κατασκευασμένη από λεπτά πετρώματα και κονία στο πάνω μέρος ειδικά λειασμένη για να υπάρχει ωραίο οπτικό αποτέλεσμα αλλά και για να απομακρύνει τα νερά. Σε όλη την επιφάνεια της βίγλας υπάρχουν πολλά ανοίγματα (εικ. 29) περισσότερα όμως στην Β.Α. πλευρά της, όπου και βλέπει στην θάλασσα, κάτι το οποίο ήταν απαραίτητο για να εποπτεύονται τυχόν κίνδυνοι. Η χρήση της κατά την αρχαιότητα πιθανότατα να ήταν σαν Βιγλατόριο-φρούριο, καθώς είναι αρκετά οχυρωμένη από όλες τις πλευρές και δεν υπάρχουν στοιχεία που να παραπέμπουν στην χρήση της σαν φρυκτώριο. Είναι πολύ πιθανόν να ήταν η πρώτη βίγλα κοντά στην θάλασσα και από εκείνη να ενημερώνονταν οι κάτοικοι του νησιού αλλά και οι άλλες βίγλες για τον ερχομό κάποιου εχθρού.

3. Αγκωνάρια (ή Στενάρια) : Είδος πέτρας κτισίματος, όπου η πέτρα λόγω σχιστότητας παρουσιάζει μια πιο γραμμική αισθητική. Χρησιμοποιούνταν συνήθως σαν επένδυση σε περιθυρώματα.

*Εικόνα 28: Πρόσοψη- Ανατολική πλευρά. Η βίγλα στην σημερινή της μορφή σαν
εξοχική οικία*

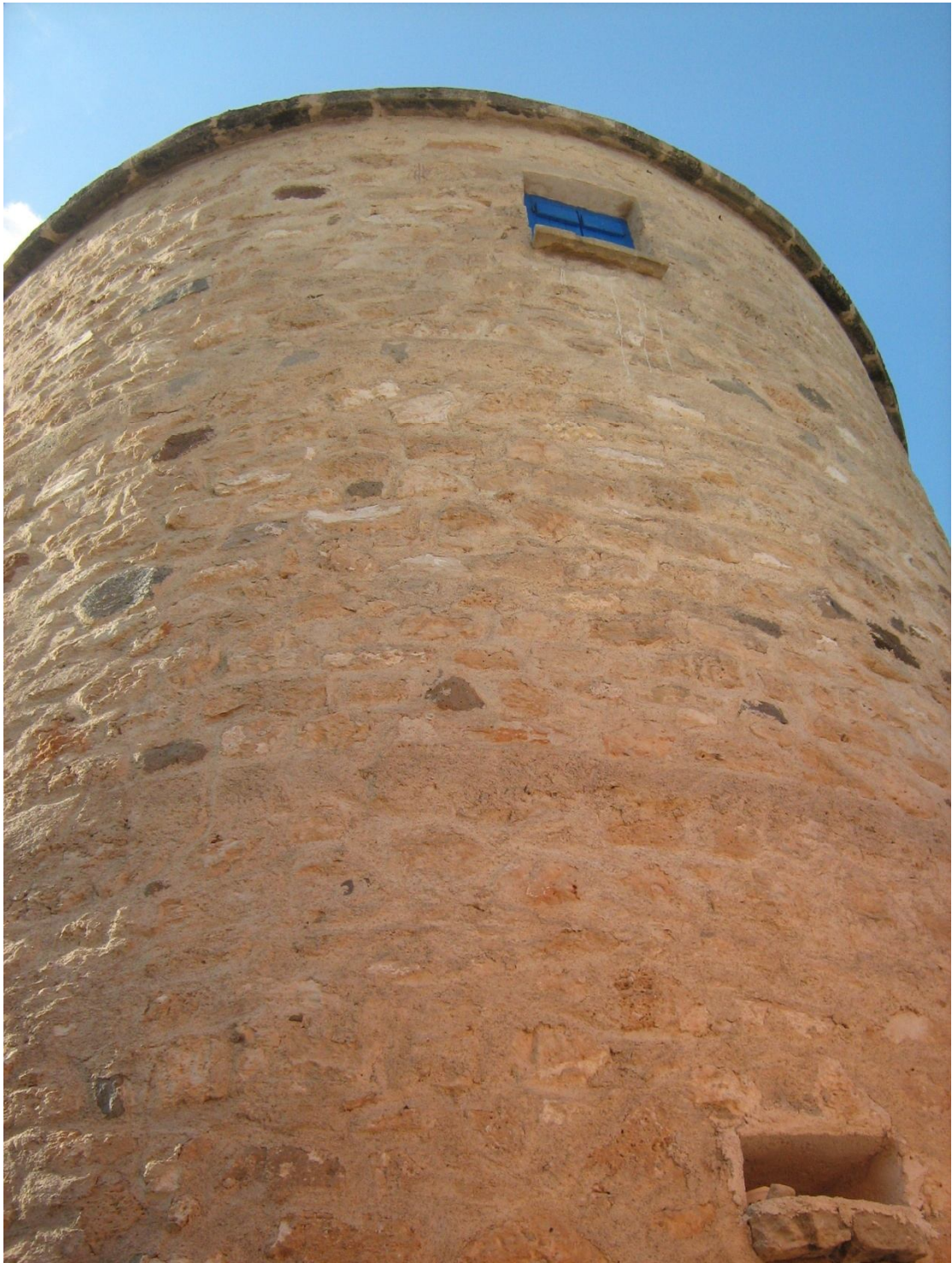
*Εικόνα 29 : Πρόσοψη από διαφορετική γωνία.
Φαίνονται και τα περισσότερα από τα ανοίγματα της βίγλας.*

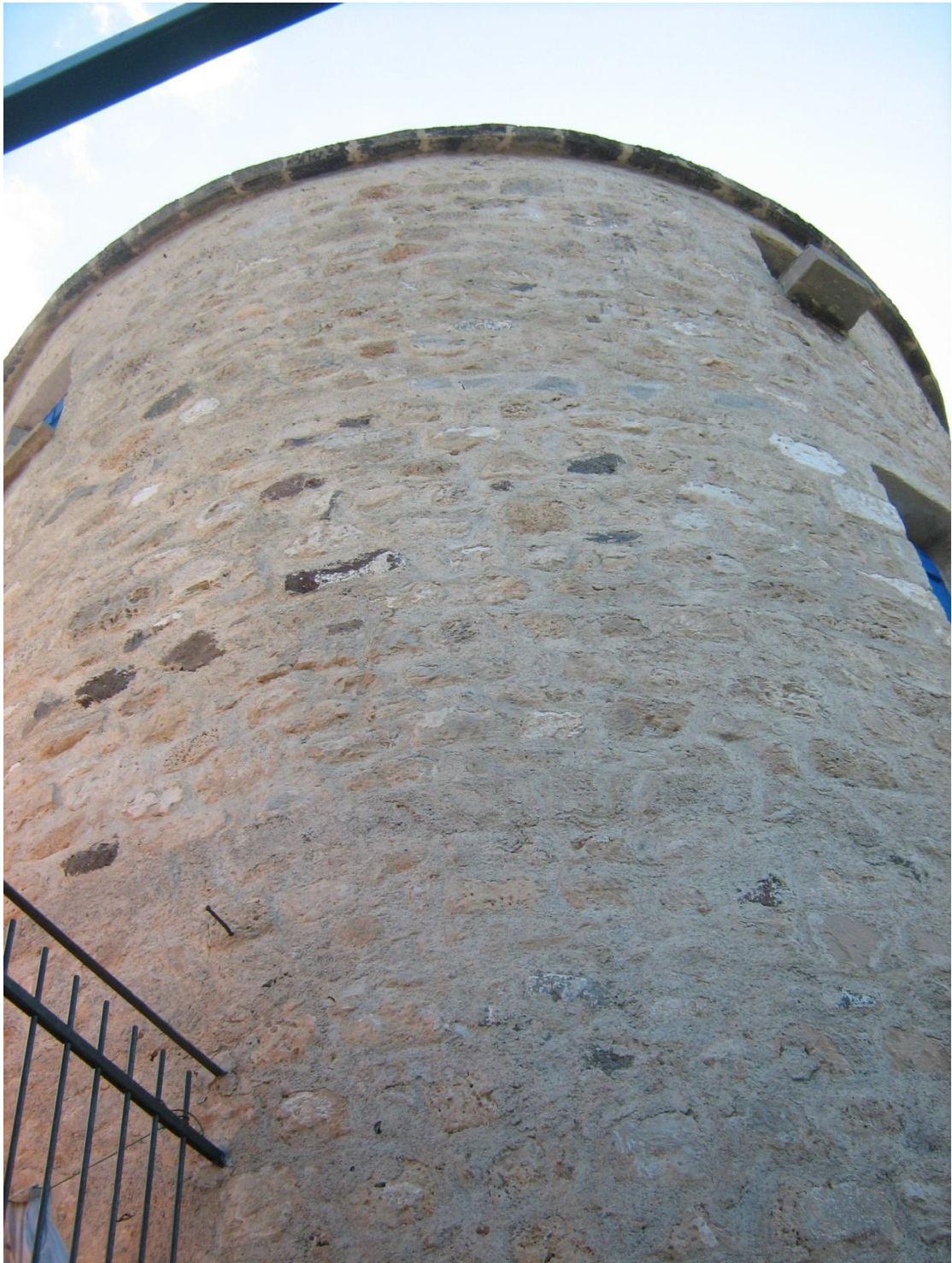
Εικόνα 30 : Αριστερή όψη. Βόρεια πλευρά της Βίγλας

*Εικόνα 31 : Πίσω όψη.
Δυτική πλευρά της Βίγλας*

Εικόνα 32 : Δεξιά όψη. Νότια πλευρά της βίγλας

Εικόνα 33 : Δεξιά όψη από την Ν.Δ πλευρά της Βίγλας

Εικόνα 34 : Άποψη από την στέγη της βίγλας όπως την βλέπουμε στην σημερινή της μορφή

Εικόνα 35 : Η στέγη της βίγλας, παρατηρούμε την λείανση που έχει υποστεί.

Εικόνα 36 : Η είσοδος της Βίγλας

Εικόνα 37 : Η είσοδος από διαφορετική οπτική γωνία, παρατηρούμε τα αγκωνάρια που σχηματίζουν το θολωτό σχήμα στο επάνω μέρος.

Εικόνα 38 : Το παράθυρο ακριβώς από πάνω από την είσοδο.

Εικόνα 39 : Λεπτομέρεια από τα αγκωνάρια περιμετρικά του παραθύρου.

Εικόνα 40 : Άνοιγμα στο πάνω μέρος της βόρειο – ανατολικής πλευράς της βίγλας

Εικόνα 41: Ανοιγμα στην μέση της Β.Α. πλευράς της βίγλας.

Εικόνα 42: Ανοιγμα στην πίσω όψη της βίγλας, παρατηρούμε προσθήκη μετόν πού δεν συνάδει με την υπόλοιπη αισθητική της βίγλας.

Εικόνα 43: Άνοιγμα στο κάτω μέρος της βόρειο – ανατολικής πλευράς της βίγλας.

Εικόνα 44 : Άνοιγμα στην πίσω όψη της βίγλας.

Εικόνα 45: Άνοιγμα στην Δεξιά όψη της βίγλας

Εικόνα 46 : Λεπτομέρεια - εσοχή από την δεξιά όψη της βίγλας

Εικόνα 47: Λεπτομέρεια στην πρόσοψη της βίγλα κάτω και δεξιά από την είσοδο. Πιθανότατα να το χρησιμοποιούσαν παλιότερα για να δένουν κάποιο άλογο στον κρίκο.

Εικόνα 48 : Αποψη από την πίσω όψη. Ημικυκλική αυλή χτισμένη από όμοια πέτρα με αυτήν της βίγλας με λεπτομέρεια στο δεξί τμήμα της.

Πρέπει να επισημάνουμε, πως η αισθητική της συγκεκριμένης βίγλας, είναι ελαφρώς διαφοροποιημένη σε σύγκριση με αυτήν των αρχαίων χρόνων. Αυτό προκύπτει κυρίως από την προσθήκη σύγχρονων υλικών (εικ. 36,37,38,41,42,43) - ξύλα στα ανοίγματα, πέτρα και κονίαμα - και από το γεγονός ότι υπήρχε και αυλή στο πίσω μέρος της. Είναι φανερό επίσης ότι πλέον προορίζεται αποκλειστικά για χρήση οικίας (εικ.28,29,31) δεν έχει σχέση με βιγλατόριο-φρυκτώριο που υπήρξε στο παρελθόν. Όμως το ότι ανακαινίστηκε-ανακατασκευάστηκε σε μερικά σημεία της δεν σημαίνει πως είχε μικρότερη αξία στο παρελθόν και διαγράφεται η ιστορία της, αλλά μας βοηθά να αντλήσουμε πολλά αρχιτεκτονικά και άλλα στοιχεία για την κατασκευή της.

2.2.2. ΒΙΓΛΑ ΣΤΗΝ ΒΟΡΕΙΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΠΛΕΥΡΑ ΤΟΥ ΝΗΣΙΟΥ ΚΟΝΤΑ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ ΚΥΨΕΛΗ

Στην περιοχή Κυψέλη λίγα μόλις χιλιόμετρα από την 1^η βίγλα που συναντήσαμε, υπάρχει μια αρκετά καλά σωσμένη βίγλα. Η εν λόγω βίγλα βρίσκεται σε αρκετά πεδινή περιοχή και όχι πολύ μακριά από την θάλασσα. Πιθανότατα αποτελούσε συνέχεια του δικτύου που αναπτυσσόταν στο νησί μετά την προηγούμενη βίγλα που περιγράψαμε. Είναι αρκετά διαφοροποιημένη από την προηγούμενη, καθώς παρατηρούμε σαφώς μικρότερο αριθμό ανοιγμάτων και διαφορά στην πλινθοδομή αλλά και στην μη ύπαρξη επικάλυψης.

Διαπιστώνουμε πως η συγκεκριμένη βίγλα είναι κτισμένη με διαφόρων σχημάτων λίθους, που αναπτύσσονται σε όλη την επιφάνεια της με μικρές λεπτομέρειες περιμετρικά. Στην βάση της έχει εξωτερική διάμετρο 5μ. Έχει ύψος 6μ. και στην οροφή της έχουμε απουσία στέγης αλλά είναι αισθητή η παρουσία δύο μικρών ανοιγμάτων στο τελείωμα της οροφής στην ανατολική και δυτική πλευρά, διαστάσεων 0,80x0,50μ. Στην δυτική πλευρά (όψη) παρατηρούμε τα δύο και μοναδικά ανοίγματα της βίγλας. Το πρώτο άνοιγμα που αποτελούσε και την είσοδο της βίγλας ξεκινά σε ύψος 2μ. από την επιφάνεια του εδάφους και έχει διαστάσεις 0,70 μ. πλάτος και 1,50 μ. ύψος. Χαρακτηριστική λεπτομέρεια που μπορούμε να επισημάνουμε είναι πως περιμετρικά η είσοδος έχει χτιστεί με ακανόνιστου σχήματος αγκωνάρια στις δυο πλευρές (αριστερά και δεξιά) και στο πάνω μέρος με ημικυκλικό αγκωνάρι που προσδίδει ιδιαίτερη αισθητική στην βίγλα με το θολωτό κλείσιμο. Πρέπει να επισημάνουμε το γεγονός ότι, η είσοδος ήταν υπερυψωμένη από το έδαφος, για λόγους ασφαλείας από εχθρούς σε περιόδους που δέχονταν επίθεση. Πιθανότατα υπήρχε κάποιου είδους σκάλα που βοηθούσε τους βιγλάτορες να εισέρχονται στο εσωτερικό της και ύστερα μάζευαν την σκάλα για ασφάλεια. Ακριβώς από πάνω από την είσοδο παρατηρούμε το δεύτερο άνοιγμα που ουσιαστικά αποτελεί εσοχή με κάποιες λεπτομέρειες περιμετρικά του. (εικ.49,54,55,56) Έχει πλάτος 0,60μ. και ύψος 0,80 μ. ενώ παρατηρούμε θολωτό κλείσιμο στο επάνω μέρος, αντίστοιχο με αυτό της εισόδου, με την διαφορά πως περιμετρικά έχουν τοποθετηθεί μικροί ορθογώνιοι λίθοι και στο κλείσιμο του θόλου είναι φανερό η διαφορετική τοποθέτηση ενός λίθου χάριν αισθητικής.

Εικόνα 49 : Η όψη της βίγλας όπως αυτή παρατηρήθηκε από την Ν.Δ. πλευρά της.

Εικόνα 50 : Η αριστερή όψη.

Νότια πλευρά της βίγλας, παρατηρούμε την μη ύπαρξη ανοιγμάτων.

Εικόνα 51 : Η αριστερή όψη από την Ν.Α. πλευρά της βίγλας

Εικόνα 52 : Η πίσω όψη. Ανατολική πλευρά της βίγλας, παρατηρούμε το άνοιγμα στο επάνω μέρος που θυμίζει κάστρο.

Εικόνα 52 : Η πίσω όψη της βίγλας από την Β.Δ. πλευρά.

Εικόνα 53 : Η Αριστερή όψη. Βόρεια πλευρά της βίγλας.

Εικόνα 54 : Τα δύο ανοίγματα που παρατηρούμε στην όψη-Δυτική πλευρά της βίγλας.

Εικόνα 55: Η είσοδος της βίγλας. Διακρίνονται τα αγκωνάρια περιμετρικά της, η λεπτομέρεια στο πάνω θολωτό με την χάραξη καθώς και μεταλλικά στοιχεία που χρησιμοποιούνταν για το δέσιμο των μεγάλων λίθων στην κατασκευή

Εικόνα 56 : Το δεύτερο άνοιγμα – εσοχή της βίγλας, διακρίνουμε τους μικρούς λίθους περιμετρικά και στο θολωτό κλείσιμο τον ένα πιο κατεβασμένο να ξεχωρίζει.

Εικόνα 57 : Το άνοιγμα στην Δυτική πλευρά της βίγλας.

Εικόνα 58: Το άνοιγμα στην Ανατολική πλευρά της βίγλας, σε συνδυασμό με το αντίστοιχο άνοιγμα στην Δυτική πλευρά θυμίζει πυργίσκο ή κάστρο. Τα ανοίγματα χρησιμοποιήσαν κυρίως σαν πολεμίστρες

Εικόνα 59 : Περιμετρικά της βίγλας παρατηρούμε αυτές τις μικρές εσοχές, μπορεί απλώς να αποτελούν στοιχείο της κατασκευής, αυτά τα κενά μεταξύ των λίθων

Εικόνα 60 : Μικρή εσοχή της βίγλας, πλέον χρησιμοποιείται σαν φωλιά για περιστέρια, διαφαίνεται και μεταλλικό στοιχείο στα δεξιά

Εικόνα 61 : Μεταλλικό στοιχείο που βρίσκεται στο κενό μεταξύ των λίθων, φαίνεται επίσης και κομμάτι από ξύλο που είναι ενσωματωμένο στην κατασκευή.

Εικόνα 62 : Μεταλλικά στοιχεία, πιθανότατα τα χρησιμοποιούσαν για να δένουν κάποιο ζώο εκεί.

Συνοψίζοντας πρέπει να επισημάνουμε πως η συγκεκριμένη βίγλα μεταγενέστερα είχε χρησιμοποιηθεί σαν ανεμόμυλος σύμφωνα με μαρτυρία των κατοίκων. Πρέπει να επισημάνουμε πως τα κενά μεταξύ των μεγάλων λίθων όπως βλέπουμε στις (εικ. 59-61) καλύπτονταν με μικρότερες πέτρες, κεραμικά στοιχεία και ξύλα. Η βίγλα κατά την αρχαιότητα πιθανότατα λειτουργούσε σαν φρούριο καθώς έχει ελάχιστα ανοίγματα περιμετρικά (εικ.58) ενώ η είσοδος της είναι υπερυψωμένη από το έδαφος για την προστασία από τους εχθρούς. Είναι όμως πολύ πιθανό σε αρχαιότερους χρόνους να χρησιμοποιείτο και σαν φρυκτώριο και να αποτελούσε τμήμα του δικτύου που υπήρχε στο νησί της Αίγινας.

2.2.3. ΒΙΓΛΑ ΣΤΗ ΒΟΡΕΙΑ ΠΛΕΥΡΑ ΤΟΥ ΝΗΣΙΟΥ ΚΟΝΤΑ ΣΤΗΝ ΠΑΛΑΙΟΧΩΡΑ

Στην συγκεκριμένη περιοχή, η οποία βρίσκεται σε ορεινό σημείο παρατηρούμε την ύπαρξη μισοκατεστραμμένης βίγλας. Η βίγλα στο σημείο όπου είχε χτιστεί, επέπτευε μεγάλο μέρος του νησιού, καθώς είχε θέα στον Σαρωνικό κόλπο (εικ.67) από την μία πλευρά και στο Αιγαίο Πέλαγος (εικ.68) από την άλλη, ενώ είχε άμεση οπτική επαφή και με τις προηγούμενες δύο βίγλες που περιγράψαμε. Μπορούμε να αντλήσουμε ελάχιστα στοιχεία από την βίγλα αυτή, διότι έχει καταστραφεί μεγάλο μέρος της από σεισμούς κατά το παρελθόν. Το ύψος της δεν ξεπερνά τα 2μ. ενώ η περίμετρος της υπολογίζεται περίπου στα 4μ. (εικ.63,64) Περιμετρικά υπάρχουν μικρές εσοχές. (εικ.66). Είναι κατασκευασμένη από λίθους που συλλέχθηκαν από το νησί της Αίγινας και δεν υπάρχει επικάλυψη. Παρόλο που σαν στατικό μοντέλο το κυλινδρικό σχήμα της βίγλας θεωρείται αρκετά ανθεκτικό σε σεισμούς διότι υπάρχει διαφραγματική λειτουργία, ωστόσο υπήρξε υποχώρηση μεγάλου τμήματος της. Το γεγονός αυτό οφείλεται τόσο στην έλλειψη σύνδεσης των λίθων μεταξύ τους (έλλειψη συνδετικής κονίας), όσο και στην δύναμη των σεισμών σε οριζόντιες και κάθετες διευθύνσεις, που επηρέασαν αρνητικά την στατικότητα της βίγλας. Αυτό σε συνδυασμό με την επιρροή άλλων φυσικών φαινομένων (βροχών, ισχυρών ανέμων κ.α.) συνέβαλαν στην συστηματική κατάρρευση μεγάλου τμήματος της.

Εικόνα 63 : Η ανατολική πλευρά της βίγλας όπως την συναντάμε σήμερα.

Εικόνα 64: Η Νότια πλευρά της βίγλας, παρατηρούμε την υποχώρηση μεγάλου τμήματος λίθων.

Εικόνα 65 : Η Δυτική πλευρά της βίγλας.

Εικόνα 66: Η Βόρεια πλευρά της βίγλας, παρατηρούμε μια εσοχή στο κέντρο.

Εικόνα 67: Η θέα από την Ανατολική πλευρά της βίγλας, εποπτεύει μεγάλο κομμάτι του Σαρωνικού κόλπου

Εικόνα 68: Η θέα από την Δυτική πλευρά της βίγλας. Στο βάθος εποπτεύει το Αιγαίο Πέλαγος.

Στην περιοχή όπου βρίσκεται η εν λόγω βίγλα αναπτυσσόταν και ο οικισμός της Παλαιοχώρας, που όπως προαναφέραμε είχε δημιουργηθεί μεταγενέστερα για την προφύλαξη του νησιού από πειρατές. Αξίζει να σημειωθεί πως ο οικισμός αυτός αποτελείται αποκλειστικά από μικρά εκκλησάκια αφιερωμένα το καθένα και σε έναν Άγιο και το γεγονός αυτό οφείλεται σύμφωνα με την τοπική παράδοση στο ότι οι πειρατές φοβούνταν και απέφευγαν να πλησιάζουν τις εκκλησίες. (εικ. 69,70) Έτσι η αποκλειστική παρουσία εκκλησιών στην περιοχή εκείνη εξασφάλιζε την ασφάλεια των κατοίκων από τους πειρατές.

Εικόνα 69 : Τμήμα της Παλαιοχώρας

Εικόνα 70 : Άποψη από τον οικισμό της Παλαιοχώρας.

2.2.4. ΒΙΓΛΕΣ ΣΤΑ ΒΟΡΕΙΟΑΝΑΤΟΛΙΚΑ ΤΟΥ ΝΗΣΙΟΥ

Σε ορεινή περιοχή και Βόρειο-Δυτικά της Παλαιοχώρας και τις προηγούμενης βίγλας που περιγράψαμε υπάρχουν δύο βίγλες, που εποπτεύουν κυρίως το Βόρειο μέρος του νησιού. Η ύπαρξη τους στο συγκεκριμένο σημείο μας βοηθά να καταλάβουμε την άμεση οπτική επαφή με τις βίγλες που υπήρχαν Ανατολικά και Δυτικά.

Η πρώτη βίγλα που συναντάμε στην περιοχή βρίσκεται τοποθετημένη σε τέτοια θέση που παρατηρεί τον Σαρωνικό κόλπο στην Ανατολική της πλευρά και τις υπόλοιπες βίγλες που βρίσκονται στην Δυτική πλευρά. (εικ. 76) Έχει ύψος 4μ. και περίμετρο 3μ. Σώζεται αρκετό μέρος από αυτήν την βίγλα και μόνο το μεγαλύτερο μέρος από την Δυτική πλευρά της και λιγότερο από την Ανατολική έχει υποχωρήσει. Έχει κατασκευαστεί με λίθους από την περιοχή όπως και η προηγούμενη στην Παλαιοχώρα, ενώ σε αυτήν εδώ παρατηρούμε και επικάλυψη με κουρασάνι. Σε όλη την επιφάνεια της παρατηρούμε αρκετά μικρά ανοίγματα 0,10 x 0,10μ. που πιθανόν να λειτουργούσαν σαν μέσα παρατήρησης ή και σαν πολεμίστρες για την αντιμετώπιση εχθρών (εικ. 71-75). Πιθανότατα η χρήση της κατά την αρχαιότητα ήταν σαν παρατηρητήριο όπου σε συνδυασμό με την κοντινή της βίγλα που λειτουργούσε σαν φρυκτώριο λάμβαναν και εξέπεμπαν σημαντικά μηνύματα στις υπόλοιπες βίγλες του νησιού.

Σε απόσταση περίπου 20μ. από την πρώτη βίγλα και Δυτικά αυτής παρατηρούμε μια ακόμη κατεστραμμένη βίγλα. (εικ. 77). Είναι ελάχιστα τα στοιχεία που μπορούμε να αντλήσουμε από αυτήν την βίγλα καθώς έχει υποστεί σχεδόν ολική κατάρρευση. Έχει ύψος περίπου 2 μ. από την Νότια πλευρά και 1,5 μ. από την Βόρεια πλευρά της. Δεν παρατηρούμε επικάλυψη μεταξύ των λίθων (εικ. 78-80).

Εικόνα 71: Η Ανατολική πλευρά της πρώτης βίγλας. Παρατηρούμε τις εσοχές-τρύπες που υπάρχουν στην βίγλα και το άνοιγμα στο πάνω μέρος.

Εικόνα 72: Η Βόρεια όψη της βίγλας.

Εικόνα 73: Η Δυτική όψη της βίγλας. Το μεγαλύτερο τμήμα της είναι κατεστραμμένο.

Εικόνα 74: Λεπτομέρεια. Εσοχές στην βίγλα.

Εικόνα 75: Η βίγλα εσωτερικά. Το άνοιγμα στην Δυτική πλευρά.

Εικόνα 76: Άνοιγμα από την Ανατολική πλευρά της βίγλας έλεγχος θαλάσσιου χώρου

Εικόνα 77: Άποψη από την δεύτερη βίγλα από την Νότια πλευρά της, διακρίνουμε και την πρώτη βίγλα στο βάθος.

Εικόνα 78: Η Δυτική πλευρά της δεύτερης βίγλας.

Εικόνα 79 : Ανατολική πλευρά της δεύτερης βίγλας

Εικόνα 80 : Η Βόρεια πλευρά της βίγλας, όπως παρατηρούμε είναι κατεστραμμένο σχεδόν ολόκληρο το Βόρειο κομμάτι της.

2.2.5. ΥΠΟΛΟΙΠΕΣ ΒΙΓΛΕΣ ΑΙΓΙΝΑΣ

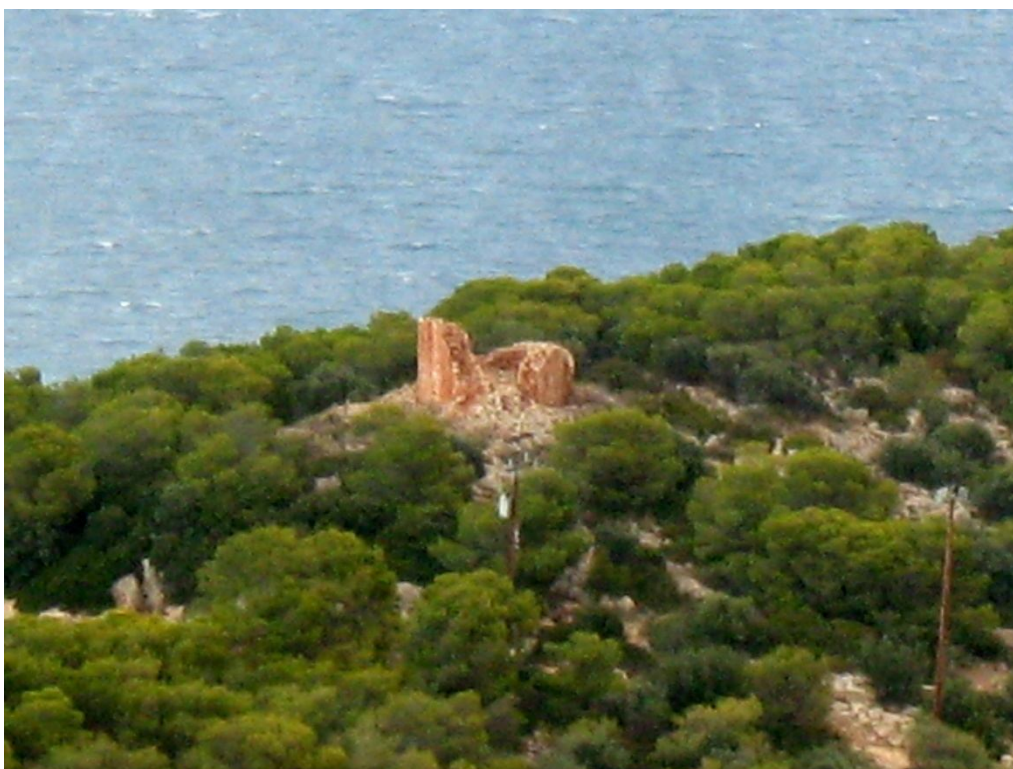
Πέραν των βιγλών που συναντήσαμε έως αυτό το σημείο, υπήρχαν και άλλες που δεν ήταν δυνατή η πρόσβαση τους για να υπάρξει σαφής απεικόνιση και αποτύπωση αυτών. Αυτό οφείλεται σε ανυπαρξία δρόμων προς τις βίγλες και στην πυκνή βλάστηση που κατέστησαν απαγορευτική την πρόσβαση σε αυτές.

Το μόνο στοιχείο που καταφέραμε να συλλέξουμε είναι μερικές φωτογραφίες που τραβήχτηκαν από αρκετά μεγάλη απόσταση και λειτουργούν απλά απεικονιστικά για τις συγκεκριμένες βίγλες.

Η πρώτη βίγλα που απεικονίστηκε (εικ.81) βρίσκεται σε μικρό υψόμετρο σχετικά κοντά στην θάλασσα μεταξύ των περιοχών Βαθύ και Άγιοι στην Βόρεια πλευρά του νησιού. Είναι σχεδόν όλη κατεστραμμένη.

Η δεύτερη βίγλα (εικ.82) βρίσκεται σε κοντινή απόσταση από την προηγούμενη και Δυτικότερα σε σχέση με αυτήν. Είναι σχεδόν ολόκληρη κατεστραμμένη και απεικονίζονται μόνο ερείπια της.

Η τρίτη βίγλα (εικ.83) που απεικονίζεται βρίσκεται βορειοδυτικά του νησιού κοντά στην περιοχή Μέσαγρος. Βρίσκεται σε καλύτερη κατάσταση από τις προηγούμενες δύο και σώζεται αρκετό μέρος αυτής.

Εικόνα 81: Η πρώτη βίγλα της περιοχής, έχουν μείνει ερείπια από αυτήν

Εικόνα 82: Ερείπια από την δεύτερη βίγλα.

*Εικόνα 83: Η τρίτη βίγλα στην περιοχή, όπως παρατηρούμε
σώζεται σε μεγάλο μέρος της.*

Βιβλιογραφικές-φωτογραφικές αναφορές:

Μαρτυρίες κατοίκων,

Φωτογραφικό υλικό που συλλέχθηκε.

Ιστοσελίδες:

Google Earth

www.google.gr/maps

3^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ:

ΒΙΓΛΕΣ ΤΡΟΠΟΙ ΚΑΤΑΣΚΕΥΗΣ ΣΤΑΤΙΚΟ ΜΟΝΤΕΛΟ ΒΛΑΒΕΣ ΚΑΙ ΤΡΟΠΟΙ ΘΕΡΑΠΕΙΣ ΤΟΥΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ :

Στο συγκεκριμένο κεφάλαιο θα αναφερθούν ορισμένοι τρόποι επισκευής και θα παρουσιαστεί ο ρόλος και η συμπεριφορά των βιγλών σαν στατικό μοντέλο. Επίσης θα αναφερθούν τα σημαντικότερα από τα αίτια που προκάλεσαν σοβαρές βλάβες στις βίγλες. Τέλος θα προταθούν ορισμένοι τρόποι θεραπείας των βιγλών. Συνοπτικά θα παρουσιαστούν προτάσεις για την επισκευή των βιγλών και θα αναλυθεί στο σύνολο τους η γενικότερη κατάσταση στην σημερινή τους μορφή.

3.1. ΤΡΟΠΟΙ ΚΑΤΑΣΚΕΥΗΣ ΒΙΓΛΩΝ

Όπως παρατηρήσαμε οι βίγλες κατά κύριο λόγο κατασκευάζονταν κατά την αρχαιότητα από πλίνθους και λίθους. Η κατασκευή γινόταν από έμπειρες τεχνίτες της εποχής που κατείχαν την γνώση της κατασκευής με πέτρα σε άριστο βαθμό. Αρχικά επιλεγόταν το σημείο όπου θα χτιζόταν η βίγλα, προσέχοντας αυτό να είναι σε λόφους και ορεινά σημεία κυρίως για να εξασφαλίζεται η μέγιστη δυνατή επόπτευση του θαλάσσιου χώρου. Στην συνέχεια ανάλογα με την περιοχή, συλλέγονταν υλικά από την περιοχή που θα καθιστούσαν δυνατή την κατασκευή της βίγλας με το μικρότερο δυνατό κόστος. Τα πιο συνηθισμένα υλικά που χρησιμοποιούνταν, ήταν τοπικοί λίθοι που συλλέγονταν από την γύρω περιοχή της βίγλας, μικροί λίθοι, ξύλα που ενσωματώνονταν στο εσωτερικό των τοίχων για συγκράτηση των λίθων και κονιάματα εσωτερικά και εξωτερικά που αποτελούσαν την επικάλυψη των λίθων.

Στην κατασκευή των βιγλών ιδιαίτερη σημασία δινόταν από τους τεχνίτες στην αντοχή των τοίχων. Σε πολλές από αυτές είναι εμφανής η τεχνική που χρησιμοποιούσαν, καθώς διακρίνεται το σταυροειδές χτίσιμο των λίθων και η ενδιάμεσες στρώσεις με κάποιου είδους λάσπη που την χρησιμοποιούσαν για μεγαλύτερη συνεκτικότητα μεταξύ των. Η ιδιαίτερη έμφαση στην καλή αντοχή των τοίχων δινόταν για τον λόγο ότι οι βίγλες δέχονταν συχνά επιθέσεις από εχθρούς που προσπαθούσαν να τις καταστρέψουν και να σκοτώσουν τους βιγλάτορες. Το γεγονός αυτό είναι φανερό από την εύρεση «κανονόμπαλων» στο εσωτερικό των βιγλών και από την ύπαρξη μεγάλων ανοιγμάτων σε αυτές που υποδηλώνουν το πλήθος των επιθέσεων που δέχονταν κατά την αρχαιότητα.

Ένα ακόμα στοιχείο στο οποίο δινόταν έμφαση κατά την κατασκευή των βιγλών ήταν το ύψος τους, το οποίο κυμαινόταν από τα 4 μέχρι και τα 6 μέτρα σε κάποιες περιπτώσεις. Το μεγάλο ύψος στις βίγλες έπαιζε σημαντικό ρόλο τόσο και για την ασφάλεια των βιγλατόρων σε περιόδους πολέμου, όσο και για την καλύτερη επίβλεψη του θαλάσσιου χώρου και την ανάγνωση μηνυμάτων κατά την λειτουργία τους σαν φρυκτώρια. Πρέπει επίσης να επισημάνουμε, πως το ύψος των βιγλών προέκυπτε από μια ιδιαίτερη τεχνική που εφαρμόζαν εκείνη την εποχή που εξασφάλιζε την σταθερότητα της κατασκευής. Αυτή η τεχνική που παρατηρήθηκε σε ορισμένες βίγλες, είχε να κάνει με το πάχος των τοίχων της βίγλας, δηλαδή, είχαμε μεγάλο πάχος και άνοιγμα περιμέτρου στην βάση της και μικρότερο στην κορυφή της, που εξασφάλιζε μεγαλύτερη ευστάθεια και αντοχή.

Η αρχιτεκτονική που εφαρμοζόταν στην κατασκευή των βιγλών ήταν αρκετά απλή, χωρίς προσθήκη καλλωπιστικών στοιχείων. Το σχήμα που επιλεγόταν ήταν κυκλικό-κυλινδρικό, εξωτερικά των λίθων συνήθως υπήρχε επικάλυψη με κουρασάνι, για την καλύτερη συγκράτηση των λίθων. Περιμετρικά των περισσότερων βιγλών υπήρχαν ελάχιστα ανοίγματα, μικρών διαστάσεων και σε μερικές από αυτές υπήρχε είσοδος, ενώ σε άλλες απουσίαζε. Αυτό συνέβαινε συνήθως για μεγαλύτερη προστασία από τους εχθρούς, δεν υπήρχε είσοδος και οι βιγλάτορες αναρριχόνταν στο εσωτερικό τους, ενώ σε άλλες περιπτώσεις υπήρχε ειδικά διαμορφωμένη σκάλα με σχοινιά, που την χρησιμοποιούσαν για να εισέλθουν και τις μάζευαν όταν βρίσκονταν στο εσωτερικό τους.

3.2 ΣΤΑΤΙΚΟ ΜΟΝΤΕΛΟ

Οι βίγλες είναι κυλινδρικά κτίσματα με πλινθοδομή ή λιθοδομή και κονία στο εξωτερικό τους. Ως στατικό μοντέλο το σχήμα τους όσο και η δομή τους, βοηθούν γενικότερα στο να έχουν καλή συμπεριφορά σε σεισμό. Η σύνδεση των πλίνθων με κονία εξωτερικά αλλά και με κάποιο είδος λάσπης ενδιάμεσα τους, όσο και η παρεμβολή ξύλων εσωτερικά των τοίχων, αυξάνουν ακόμα περισσότερο την αντοχή σε σεισμό.

Όπως παρατηρούμε, αρκετές από τις βίγλες στην σημερινή τους μορφή έχουν διασωθεί εξαιτίας της μεγάλης αντοχής που είχαν από την κατασκευή τους. Αναλύοντας την δομή των βιγλών διαπιστώνουμε, πως την αντοχή τους στον σεισμό δημιουργούσε το γεγονός πως η ενιαία πλινθοδομή εξασφάλιζε διαφραγματική λειτουργία, με αποτέλεσμα να λειτουργεί συνολικά η κατασκευή στον σεισμό. Έτσι μπορούμε να συμπεράνουμε πως σαν στατικό μοντέλο και παρά την ανυπαρξία θεμελίων εκείνη την εποχή εξασφαλιζόταν τόσο καλή αντοχή στον σεισμό, όσο και σε χτυπήματα των εχθρών.

Σε γενικές γραμμές το απλό αυτό αλλά έξυπνο σχήμα (κυλινδρικό), με το οποίο έχτιζαν τις βίγλες είχε πολλά πλεονεκτήματα. Η στατικότητα της κατασκευής είναι εξαιρετικά απλή καθώς η βίγλα στηρίζεται με την βάση της στο δάπεδο και δεν υπάρχουν ούτε πέδιλα ούτε θεμέλια. Συνήθης τακτική που χρησιμοποιούσαν εκείνη την εποχή αντί θεμελίωσης, ήταν να σκάβουν σε σχετικά μικρό βάθος 0,5-1 μέτρο και να ξεκινούσαν την κατασκευή από αυτό το βάθος. Αυτό πιθανότατα συνέβαινε για να μην υπάρχουν κίνδυνοι από ανέμους σεισμούς και άλλα φυσικά φαινόμενα, αλλά και για να υπάρχει μεγαλύτερη αντοχή κατά την κατασκευή της υπόλοιπης κατασκευής.

3.3 ΒΛΑΒΕΣ ΚΑΙ ΤΡΟΠΟΙ ΘΕΡΑΠΕΙΑΣ ΤΩΝ ΒΙΓΛΩΝ

3.3.1 ΣΥΝΗΘΗΣ ΒΛΑΒΕΣ ΣΤΙΣ ΒΙΓΛΕΣ

Οι βίγλες όπως τις συναντάμε στην σημερινή τους μορφή, έχουν υποστεί πολλές βλάβες. Αυτό οφείλεται σε διάφορους λόγους, κυρίως όμως σε φυσικά φαινόμενα αλλά και σε ανθρώπινο παράγοντα. Οι κυριότερες από τις φυσικές αιτίες που προκάλεσαν βλάβες στις βίγλες είναι οι δυνατοί σεισμοί που έπλητταν την Ελλάδα κατά την αρχαιότητα, τα ακραία καιρικά φαινόμενα που επικρατούσαν στις ορεινές περιοχές όπου βρίσκονταν οι βίγλες και κυρίως δυνατοί άνεμοι και οι βροχοπτώσεις. Οι σεισμοί προκάλεσαν ίσως τις κυριότερες βλάβες, καθώς παρατηρούμε τις περισσότερες βίγλες κατεστραμμένες και όσες έχουν σωθεί ακέραιες έχουν εμφανείς ρωγμές στη πλινθοδομή τους που υποδηλώνουν το χτύπημα του εγκέλαδου που έχουν δεχτεί. Από άλλα στοιχεία της φύσης και κυρίως από έντονες βροχές και δυνατούς ανέμους, παρατηρούμε σε αρκετές από τις βίγλες την υποχώρηση του κονιάματος από το εξωτερικό των τοιχοποιιών τους και την διάβρωση πετρωμάτων των βιγλών με αποτέλεσμα να υπάρχει μικρή υποχώρηση λίθων.

Πέραν όμως των φυσικών φαινομένων που προκάλεσαν συνήθης βλάβες στις βίγλες, έντονη ήταν και η καταστροφή τους από ανθρώπινο παράγοντα. Συγκεκριμένα σε πολλές από τις βίγλες παρατηρούμε αρκετές τρύπες και μερικές φορές και μεγάλα ανοίγματα ακανόνιστου σχήματος. Αυτό οφειλόταν κυρίως στην έντονη αμυντική σημασία που είχαν σε διάφορους περιόδους οι βίγλες. Δηλαδή οι έντονες διαμάχες και μερικές φορές και οι πόλεμοι με πολλούς εχθρούς και συνήθως με πειρατές είχαν σαν αποτέλεσμα την καταστροφή μερικών τμημάτων των βιγλών. Πιθανότατα οι μικρές οπές που υπάρχουν στις βίγλες να οφείλονταν από βόλια που καρφώνονταν στον τοίχο των βιγλών κατά τις περιόδους πολεμικών επιδρομών.

Επίσης η ύπαρξη μεγάλων ανοιγμάτων σε συνδυασμό με την εύρεση κανονόμπαλών στο εσωτερικό των βιγλών, υποδηλώνει την έντονη επιθετικότητα που δέχονταν από διάφορους εχθρούς.

3.3.2 ΤΡΟΠΟΙ ΘΕΡΑΠΕΙΑΣ ΤΩΝ ΒΙΓΛΩΝ

Παρακάτω παρατίθενται ορισμένοι τρόποι επισκευής που θα μπορούσαν να εφαρμοστούν στις βίγλες και προκύπτουν από σύγχρονες μεθόδους επισκευών-επεμβάσεων σε κτίρια με λιθοδομή και πλινθοδομή.

ΚΤΙΡΙΑ ΜΕ ΦΕΡΟΝΤΑ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟ ΑΠΟ ΛΙΘΟΔΟΜΗ ή ΠΛΙΝΘΟΔΟΜΗ

ΚΡΙΤΗΡΙΑ ΚΑΙ ΑΡΧΕΣ ΕΠΙΣΚΕΥΗΣ :

Κριτήρια για επισκευή ή καθαίρεση και ανακατασκευή (μέρους ή όλου του κτιρίου) είναι, μεταξύ άλλων και τα ακόλουθα :

- α) ιστορικοί ή πολιτιστικοί λόγοι
- β) κόστος κοινωνικό και ψυχολογικό
- γ) κόστος εγκαταστάσεων
- δ) ποιότητα δομήσεως των μη βλαμμένων στοιχείων της οικοδομής, τέτοια ώστε να εξασφαλίζεται η ευστάθεια κατά τις υποστυλώσεις και τις λοιπές εργασίες επισκευών.

Βασικές αρχές επισκευής είναι οι ακόλουθες :

- α) ελάφρυνση της οικοδομής από κάθε βάρος που μπορεί να απομακρυνθεί ή να μειωθεί (βαρέα επιστεγάσματα κ.α.)
- β) ιδιαίτερη προσοχή δίνεται στους εξώστες που είναι πακτωμένοι σε τοιχοποιία και στηρίζονται με δράση αντίβαρου του υπερκείμενου τοίχου (επιμελημένη υποστύλωση εξώστη σε περιπτώσεις οποιασδήποτε επεμβάσεως στον υπερκείμενο τοίχο)
- γ) χτίσιμο κουφωμάτων που φτάνουν πολύ κοντά σε γωνίες του κτιρίου και προσθήκη τοίχων για διόρθωση εκκεντρότητας κέντρου βάρους και κέντρου διατμήσεως
- δ) διαθεσιμότητα μιας σίγουρης τεχνολογίας επισκευών, η οποία να μπορεί να εφαρμοσθεί επιτόπου με εγγυημένα υλικά, έμπειρα συνεργεία και συνεχή επίβλεψη
- ε) στο σημείο αυτό παρατηρείται ότι με την ευκαιρία αυτών των επισκευών είναι σκόπιμο να γίνεται και κάθε ενίσχυση των κτιρίων αυτών, για την αντιμετώπιση ενδεχόμενων κακοτεχνιών ή κακής αντισεισμικής συλλήψεως.

ΑΠΛΗ ΡΗΓΜΑΤΩΣΗ ΤΟΙΧΩΝ

Ρωγμές τοίχων ανοίγματος λίγων χιλιοστών (≤ 10 mm) και αραιής σχετικά διάταξης, μπορούν να επισκευαστούν με τις παρακάτω τεχνικές :

α) Όταν πρόκειται για πλινθοδομή ή μικρού πάχους λιθοδομή

- καθαίρεση επιχρίσματος σε μεγάλο πλάτος γύρω από τις ρωγμές (συνολικά 60 cm περίπου)
- διεύρυνση των χειλιών της ρωγμής
- ξύσιμο της ρωγμής με συρματοβουρτσα με ιδιαίτερη επιμονή για να αφαιρεθούν τα σαθρά τμήματα του κονιάματος
- πλύσιμο με νερό υπό πίεση
- εισαγωγή πλούσιου τσιμεντοκονιάματος (με ψιλό μυστρί), όσο γίνεται βαθύτερα μέσα στην ρωγμή

- εξωτερικό αρμολόγημα και τελικό επίχρισμα.

Εναλλακτικά, μετά το εξωτερικό αρμολόγημα και πριν το τελικό επίχρισμα, μπορεί να χρησιμοποιηθεί «κοτετσόσυρμα» ή metal-deloye, που στερεώνεται με φουρκέτες μπηγμένες στο κονίαμα των αρμών του τοίχου.

β) Όταν πρόκειται για μεγάλου πάχους λιθοδομή

Χρησιμοποιείται η τεχνική των τσιμεντενέσεων ή των ενέσεων Ε.Κ., όταν κρίνονται οικονομικότερες ή ευκολότερες .

Περιγραφή της μεθόδου των τσιμεντενέσεων :

Προετοιμασία

- καθαίρεση επιχρίσματος και διεύρυνση των χειλιών της ρωγμής
- άνοιγμα, μέσα σε επίπεδο της ρωγμής, οπών ($\Phi 1/2''$) σε αποστάσεις μικρότερες όσο στενότερη είναι η ρωγμή και τοποθέτηση μικρών σωληνών
- πλύσιμο με νερό υπό πίεση και σφράγισμα των χειλιών της ρωγμής με τσιμεντοκονία

εκτέλεση

- εισαγωγή τσιμεντοκονίας, λεπτόρευστης στην αρχή (μικρή πίεση), παχύρευστης στο τέλος (μεγάλη πίεση με περιεκτικότητα μπετονίτη 5% κ.β. τσιμέντου από το κατώτερο σωληνάκι, μέχρις ότου το υλικό αρχίσει να τρέχει καθαρό από το αμέσως πιο πάνω σωληνάκι, σφραγίζεται η κάτω τρύπα και η ένεση συνεχίζεται από την αμέσως πιο πάνω και πάει λέγοντας
- τελικό επίχρισμα ή διάταξη κοτετσόσυρματος και τελικό επίχρισμα.

ΕΝΤΟΝΗ ΡΗΓΜΑΤΩΣΗ ΤΟΙΧΩΝ

Συρραφή μεγάλων ρωγμών περίπου κατακόρυφων (ανάλογα με την σοβαρότητα τους).

α) τοποθετούνται τζινέτια ή μεταλλικές λάμες συρραφής, αφού καθαιρεθούν οι βλαμμένες πέτρες και αντικατασταθούν με ισχυρό τσιμεντοκονίαμα

β) αφαιρούνται πλίνθοι ή λίθοι σε πλάτος 15-20 cm γύρω από τη ρωγή και ξαναχτίζεται ο τοίχος, χρησιμοποιώντας μακρόστενες πλίνθους ή λίθους συρραφής ή καλύτερα γεμίζοντας τα κενά με σκυρόδεμα (χύτευση υποστύλωματος 2Φ14 και αγκράφες 6Φ50).

Λεπτές ζώνες ραφής ή νευρώσεις

Λοξές ρωγμές τοίχων μεγάλου ανοίγματος ή πυκνής σχετικά, διατάξεως πρέπει να επισκευάζονται πρώτα με μία από τις μεθόδους που εφαρμόζονται σε περίπτωση απλής ρηγματώσεως τοίχων και ύστερα, απαραιτήτως, με την παρακάτω τεχνική των λεπτών ζωνών ραφής, μιάς και το μεγάλο άνοιγμα των ρωγμών ή η πυκνή τους διάταξη δεν επιτρέπουν αξιόπιστα αποτελέσματα μεταδόσεως τάσεων με τις τεχνικές απλής ρηγματώσεως.

Σε πλάτος γύρω στα 15-20 cm αφαιρούνται διαδοχικά πλίνθοι ή πέτρες, σε βάθος 10-15 cm, έτσι ώστε να δημιουργηθεί μια εισέχουσα κολωνίτσα ή ένα εισέχον δοκαράκι που γεμίζει με σκυρόδεμα, χρησιμοποιώντας μόνο εξωτερικό καλούπι, αφού τοποθετηθούν αγκράφες Φ6/50 και 2Φ14 κατά μήκος. Οι αγκράφες αυτές εξέχουν αρκετά μέσα στους αρμούς της υπόλοιπης τοιχοποιίας.

Σε περίπτωση κατακόρυφων νευρώσεων ύψους ορόφου, και εφόσον η ενσωμάτωση κρίνεται δύσκολη ή ανέφικτη, είναι δυνατόν να κατασκευαστούν στις κατάλληλες θέσεις, ζεύγη νευρώσεων (μέσα-έξω), οι οποίες θα εξέχουν από την περασιά του τοίχου. Απαιτείται κατάλληλη σύνδεση.

Σε σχετικά λεπτούς τοίχους, αυτές οι ζώνες μεταπίπτουν σε ενισχυτικά υποστύλωματα και δοκάρια ραφής ενσωματούμενα ή εξέχοντα.

ΤΟΠΙΚΟ «ΚΑΜΠΟΥΡΙΑΣΜΑ»

α) Εκτροπή και των δύο παρειών απ'την κατακόρυφο :

Απαιτείται καθαίρεση και ανακατασκευή του τοίχου σε αρκετό πλάτος.

β) Μονόπαντο φούσκωμα (συνήθως από έλλειψη διατόνων-μπατικών πλίνθων ή λίθων) :

Η ανακατασκευή μπορεί να απφευχθεί μόνο αν η κατακόρυφη πλευρά είναι αρκετά στερεή, η οποία (αφού καθαιρεθεί η καμπούρα), χρησιμοποιείται και ξυλότυπος.

Ακολουθεί η διάταξη μπατικών πλίνθων ή λίθων και το ξαναχτίσιμο με χρήση άφθονου χυτού τσιμεντοκονιάματος για το γέμισμα κάθε κενού.

ΒΛΑΒΕΣ ΓΩΝΙΩΝ ΤΟΙΧΩΝ

ΚΑΤΑΡΡΕΥΣΗ ΓΩΝΙΑΣ

Η επισκευή-ενίσχυση γωνίας που κατάρρευσε γίνεται με την παρακάτω τεχνική :

- Υποστύλωση ή αφαίρεση στέγης
- Συμπληρωματική καθαίρεση
- Προετοιμασία διεπιφάνειας και καλό ξαναχτίσιμο (προσοχή στο σταύρωμα των λίθων πάνω στην διεπιφάνεια) μαζί με επισκευή (ή προσθήκη) διαζώματος.
- Προσθήκη διαζώματος πάχους 15-20 cm από Ω.Σ. (min 4Φ16, Φ6/20).

ΑΝΟΙΓΜΑ ή ΑΠΟΚΛΙΣΗ ΤΟΙΧΩΝ

Η επισκευή-ενίσχυση εγκάρσιων τοίχων που αποσυνδέθηκαν γίνονται με τις παρακάτω τεχνικές :

α) Λιθοσυρραφή μέσα έξω :

- Αφαίρεση «συζυγών» πλίνθων ή λίθων '1' και '2' από το
- ν κάθε τοίχο και προσθήκη νέου κοινού στοιχείου '3' «κολυμπητά» με πλούσιο τσιμεντοκονίαμα (επανάληψη κάθε 70 cm περίπου μέσα-έξω).
- Συμπλήρωση κενού ανάμεσα στους τοίχους με ισχυρό τσιμεντοκονίαμα
- Κάλυψη μέσα-έξω με κοτετσόσυρμα και επίχρισμα τσιμεντοκονίας
- Προσθήκη ή επισκευή διαζώματος

β) Χύτευση υποστυλώματος :

Αφαίρεση πλίνθων ή λίθων της περιοχής συνδέσεως και χύτευση υποστυλώματος από Ο.Σ. (min. 4Φ16-6Φ 20) και προσθήκη ή επισκευή διαζώματος.

γ) Προσθήκη Ελκυστήρων :

Διάταξη ελκυστήρων μέσα-έξω, που «προεντείνονται» με μπουλόνια και «δυναμόκλειδα», για μια ελεγχόμενη ανόρθωση τοίχων και σύσφιξη γωνίας.

Οι ελκυστήρες πρέπει να προστατεύονται (ελαιοβαφή) και να στερεώνονται τοπικά.

Εναλλακτικά μπορούν να διαταχθούν χαλύβδινες λάμες (π.χ. 40X4) που περιβάλλονται από ισχυρό τσιμεντοκονίαμα, τοποθετούμενες ανάμεσα σε δύο στρώσεις πλίνθων. Οι λάμες αυτές μπορούν να λειτουργήσουν σαν οπλισμός συνδέσεως γωνίας, αλλά βεβαίως δεν μπορούν να ανορθώσουν τοίχους.

Ακολουθεί γέμισμα κενού, κοτετσόσυρμα, επίχρισμα κ.λ.π. κατά τα προηγούμενα.

ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ

Γενικά οι τεχνικές αποκατάστασης τέτοιου είδους κτιρίων από σεισμό μπορούν να συνοψιστούν παρακάτω :

- Ομοιογενοποίηση των φερόντων λιθοδομών με τσιμεντενέσεις
- Χρήση μανδύων (εκτοξευόμενων, χυτών, ελαφρών) όπου αυτοί μπορούν να χρησιμοποιηθούν, δηλαδή όπου δε συγκρούονται με την φύση και την τυπολογία του μνημείου.
- Χρήση μεταλλικών στοιχείων, ελκυστήρων σέμμεικτων κατασκευών(μέταλλο-beton), διαζωμάτων κτλ. Για τη λειτουργία του διαφράγματος.
- Την τεχνική διαζωματικών τοιχοποιιών (π.χ. οριζόντια και κατακόρυφα διαζώματα) στην περίπτωση τοπικών ανακατασκευών φερόντων τοιχοποιιών.

Το έργο της αποκατάστασης και ειδικότερα της αντισεισμικής θωράκισης λόγω της συνθετότητας και πολυπλοκότητας των προβλημάτων που πρέπει να επιλύσει, έχει το χαρακτήρα της εξειδικευμένης εργασίας για την οποία δεν επαρκεί να ληφθούν μόνο υπόψη οι προαναφερθείσες τεχνικές, αλλά κυρίως απαιτείται οι προτεινόμενες επεμβάσεις να είναι πλήρως συμβατές με τα υπάρχοντα υλικά που διατηρούνται, κάνοντας χρήση κατά κύριο λόγο ανόργανων υλικών αντί οργανικών π.χ. ρητίνες.

Η χρήση σύνθετων υλικών (π.χ. σύνθετων υλικών από ίνες υάλου ή άνθρακα υψηλής αντοχής) και τεχνικών συντηρήσεως και στερεώσεως (όταν τα παραδοσιακά υλικά και οι παραδοσιακές τεχνικές αποδεικνύονται ανεπαρκείς) επιτρέπονται εφόσον η αποτελεσματικότητα τους αποδεικνύεται επιστημονικά ή το εγγυάται η πείρα εφαρμογής τους.

Υπενθυμίζεται η ανάγκη για συμβατότητα, αναστρεψιμότητα και διακριτικότητα υλικών και τεχνικών.

Παρακάτω θα αναφέρουμε παραδείγματα με βίγλες βλαμμένες και τις πιο πολλές φορές σχεδόν καταστραμμένες από σεισμό.

Τα λίθινα κτίρια και ειδικά στρογγυλού σχήματος έχουν καλή διαφραγματική λειτουργία στον σεισμό και γενικά καλή συμπεριφορά και αυτό οφείλεται στην πλινθοδομή-λιθοδομή από την οποία είναι κατασκευασμένα. Έτσι μπορούμε να αναφέρουμε πως έχουν αντέξει αρκετά από αυτά σε πολλούς και καταστροφικούς σεισμούς, από την αρχαιότητα μέχρι και σήμερα, ενώ άλλα έχουν καταστραφεί κ σώζονται τμήματα τους.

Ως ένας ανασταλτικός παράγοντας για την αντοχή τέτοιων κτισμάτων σε σεισμό θα μπορούσε να θεωρηθεί το μεγάλο ύψος τους, μην ξεχνάμε ότι μερικές βίγλες έφταναν σε ύψος τα 7 μέτρα, γεγονός που καθιστά δύσκολη την συνοχή των λίθων και την προστασία τους σε πολύ ισχυρούς σεισμούς.

Στην συγκεκριμένη βίγλα (*Εικόνα 73 Κεφ. 2*) στην Αίγινα παρατηρούμε εμφανή υποχώρηση δύο τμημάτων στα βόρεια και στα νότια της βίγλας και είναι φανερό πως έχει μειωθεί το ύψος της σε σχέση με την αρχική της μορφή γιατί πλέον με δυσκολία ξεπερνά τα 2,5 μέτρα. Τα ανοίγματα πιθανότατα να οφείλονταν σε επίθεση από εχθρούς και χτύπημα με κανόνι για αυτό έχει προκληθεί και τόσο εκτεταμένη ζημιά.

Επίσης όπως παρατηρούμε και στην βίγλα (*Εικόνα 64 Κεφ. 2*) είναι εμφανής η υποχώρηση των λίθων και κατάρρευση μεγάλου μέρους της βίγλας. Είναι ακόμα αισθητή και εδώ η μείωση του ύψους και φαίνεται η ζημιά που έχει συμβεί κατά το πέρασμα των χρόνων από τους διάφορους σεισμούς.

Τέλος θα παραθέσουμε μια πλήρως ανακαινισμένη βίγλα στην Αίγινα η οποία έχει ανακατασκευαστεί και με προστασία από σεισμό σύμφωνα με τις μεθόδους που αναφέραμε στην αρχή.

Στην συγκεκριμένη βίγλα (*Εικόνα 29 Κεφ. 2*) υπάρχει εμφανής διαφορά καθώς η βίγλα είναι ανακατασκευασμένη και φαίνεται πως έχουν χρησιμοποιηθεί λίθοι και πλίνθοι με συνδετικό αρμό, ενδιάμεσα ο οποίος πιθανότατα αποτελείται από κάποιου είδους μείγμα μπετόν με άμμο. Ενώ στις προηγούμενες βλέπαμε τους λίθους πιο συγκεντρωμένους κοντά ο ένας στον άλλο εδώ βλέπουμε πιο έντονο να παρεμβάλλεται κάποιου είδους αρμός. Το ύψος της υπολογίζεται περίπου στα 7 μέτρα εσωτερική διάμετρος περίπου 4 μέτρα και εξωτερική 5. Έχει πάχος 1 μέτρο το οποίο χωρίζεται σε 2 μισά το εσωτερικά και το εξωτερικό. Αξίζει να σημειωθεί πως μετά τις επεμβάσεις το κτίριο θα έχει μεγαλύτερη αντοχή στον σεισμό και αυτό επειδή υπάρχει «δέσιμο» μεταξύ των λίθων και μεγαλύτερη αντοχή στον σεισμό εφόσον η κατασκευή θα λειτουργεί σαν σύνολο σε επερχόμενο σεισμό και σε συνδυασμό με την προσθήκη κάποιων «μπετονένιων» τμημάτων στο εσωτερικό και κυρίως στα ανοίγματα εξασφαλίζεται μεγαλύτερη αντοχή.

Επίσης όπως παρατηρούμε (*Εικόνα 42Κεφ.2*), έχει πραγματοποιηθεί προσθήκη στοιχείου από μπετό σε ένα από τα ανοίγματα της βίγλας, πράγμα το οποίο είναι κακό σε αισθητική, όμως πιθανότατα να τοποθετήθηκε για λόγους ενίσχυσης.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Βαρελίδης Γεώργιος

« *Βίγλες – Βιγλάτορες, Κοινωνικοπολιτικός Ρόλος και Δίκτυο Χωροθέτησης τους στα Κύθηρα*» Εκδοσή Βαρελίδη από Διεθνές Συνέδριο Ιονίου Πανεπιστημίου

Καρύδης Α. Μερκούριος

Εφημερίδα «*Αλήθεια της Αίγινας*», άρθρο «*Ιστορία της Αίγινας*», 1978

Κεφαλληνιάδης Α.Ν.

«*Πειρατεία. Κουρσάροι στο Αιγαίο*»(σ166), 1984

Μπατσινίλα Γρ. Μιχαήλ

Α΄ τόμος του βιβλίου «*Το Οίτυλο Διά Μέσου Των Αιώνων*»

Μπατσινίλα Γ. Μιχαήλ

Εφημερίδα «*Η συν(+)*είδησης», άρθρο «*Βιγκλατόρια τα στρατιωτικά πολεμικά οχυρά των βυζαντινών*», 06/11/2006

Κραντονέλλη Αλέξανδρου

«*Ιστορία της πειρατείας στους μέσους χρόνους της Τουρκοκρατίας 1538-1699*», 1991, Βιβλιοπωλείο της Εστίας

ΤΑΣΙΟΣ Θ.Π. –ΧΡΟΝΟΠΟΥΛΟΣ Μ.Κ. – ΣΥΡΜΑΚΕΖΗΣ Κ.Α.

«Συστάσεις για τις επισκευές κτιρίων από σεισμό» Ε.Μ.Π 1978,Τ.Ε.Ε.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ – ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ

Μαρτυρίες κατοίκων

ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΗ ΕΡΕΥΝΑ :

Ιστοσελίδες :

http://www.mani.org.gr/kastra/vigkl/kas_vigklatoria.htm

<http://gym-n-souliou.ser.sch.gr/ergasies/epikoinonies.htm>

<http://www.scribd.com/doc/4957882/->

<http://pneumatiko.wordpress.com>

<http://wikipedia.gr>

<http://google.gr>

Google Earth

www.google.gr/maps